

СИРОЖИДДИН САЙИД

СИРОЖИДДИН САЙИД

СЎЗ ЙЎЛИ

Икки жилдик танланган асарлар

2-жилд

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2008

Ю 35296
1/294

Саййид, Сирожиддин

Сўз йўли: Танланган асарлар. Икки жилдлик. 2-жилд. —
Т.: «Шарқ», 2008. — 384 б.

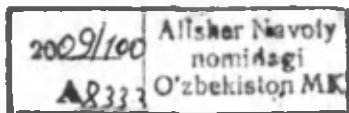
Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййиднинг «Сўз йўли» танланган асарлари иккинчи жилдига унинг асосан кейинги йилларда ёзган шеърлари, шунингдек, шеъриятимизда Навоий бобо бошлаб берган, яна бир неча авлод устозлар давом эттирган муборак анъанага меҳр ва ҳавас натижасида битилган «Яхшилик эскирмагай» («Қирқ ҳадис») силсиласи, «Шамнома», «Кўнгиш соҳили» тўртликлар туркуми киритилди.

Шоирнинг мумтоз адабиётимизга бўлган муҳаббатининг ифодаси бўлмиш «Дилимдан бошланиб соялар, эл нчра қилса парвозлар» номли ғазаллар мажмуига мазкур жилдда кенг ўрин берилган. Аруздаги машқлари ҳам шоиримизнинг Сўз йўлидаги қамровли изланишлари, ғазалдаги янги ва тоза нафасидан далолат беради.

Иккинчи жилдга Сирожиддин Саййиднинг ҳазрат Абу Ҳомид Ғаззолий ҳикматлари, Шарқ адабиётининг улуғ намояндалари Мавлоно Жалолиддин Румий, Хожа Ҳофиз Шерозий ғазаллари, Александр Пушкин, ҳозирги замон адабиёти вакиллари Андрей Вознесенский, Лойиқ Шерали, Александр Файнберг асарларидан қилган таржималарига ҳам алоҳида фасл ажратилган.

ББК 84(5Ў)6

ISBN 978-9943-00-349-1

© «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси,
Бosh таърифи, 2008.

* * *

Менинг шоирлигим — орзу,
фалакдин гар талаб қўйса,
Сочиб қўнглимга ой нурын,
қуёш ҳам ўт қалаб қўйса.

Бериб гулханлигин гулхан,
очиб гулшанлигин гулшан,
Яна гул ғунчалар таъзим
билан сатрим силаб қўйса.

Дилимдан бошланиб созлар,
эл ичра қилса парвозлар,
Қўнгиллар титрабон кетса,
юраклар қалтираб қўйса.

Менинг қарзим — назарлардан,
ёшим тўккан мозорлардан,
Ки мен зирқирадим доим,
бирова ҳам зирқираб қўйса.

Чаман ичра ўзи ҳам бир
атиргулдай бўлиб қолгай,
Дилимнинг қонига булбул
қанотин гар булаб қўйса.

Узун тунларда бедорлар,
бу дилбарлар, бу дилдорлар,
Қўнгил қўйса, бу — дил берса,
бу — юз қўйса, бу — лаб қўйса.

Менга ханжар билан шамшир
тиғига ҳаргиз ҳожат йўқ,
Узун мижгонларини гар
нигорим бир қадаб қўйса.

Қуйиб саҳрога айлансам,
яна дарёга айлансам,
Қи Фарҳод бирла Мажнун ҳам
бу ким деб бир сўраб қўйса.

Демангким, мен суҳан ёзгум,
ки шеърмас, бир Ватан ёзгум,
Уни мен тан батан ёзгум,
баҳори эркалаб қўйса.

Зиё қолсин деб инсонлар
чекар заҳматлару жонлар,
Менинг ҳам бу умрларда
изим бир яқираб қўйса.

Ажаб ҳою ҳаваслардир
азалдан шеър у шоирлик,
Уни олам ювиб оқу,
бутун олам тараб қўйса.

На бўлғай менга ҳам имлаб,
мени ҳам бир набирам деб,
Қиёмат тонгида бобо
Навоий бир қараб қўйса.

БАҲОР ҚУНФИРОҚЛАРИ

1986 й.

АСАЛ ҚИЗИМ НИГИНА

Баҳор келар шивир-шивир, Нигинжон,
Майсалар ҳам живир-живир, Нигинжон.

Мажнунтолнинг сочлари чилвир-чилвир,
Мен шеър ёзай чилвир-чилвир, Нигинжон.

Соғинчларим гуллар очар боғларда,
Ёмғирларим биқир-биқир, Нигинжон.

Саҳарданоқ ўйноқлаган жилғамсан,
Тириклигим қиқир-қиқир, Нигинжон.

Тушларингда жилмаясан нурланиб,
Болишларинг ғимир-ғимир, Нигинжон.

Кечалари куртак ёзар, барг ёзар,
Қаламларим шитир-шитир, Нигинжон.

Меҳр билан жимирлаган ҳаётим,
Жону дилим жимир-жимир, Нигинжон.

Умр бўйи менинг кетмас баҳорим,
Қалдирғочим вижир-вижир, Нигинжон.

2005

НУҚТАИ НАЗАР

Ватан надир —
Шоҳ шоирини
Соғинчда йиғлатган бир қовунидир.
Шоир кимдир —
Мир Алишер бобонинг
Биринчи ва мангу муовинидир.
Шеър гарчи шоирнинг кўксида ёнган,
Бўғзини куйдирган олов унидир.
Шеърят — гул эмас, чечакмас, асли
Рух ва кўнгилларнинг кир совунидир.

2005

ЯНГИ-ЯНГИ ЙИЛЛАР КЕЛАДИ

Торларингдан кетмагай қорлар,
Юз минг гиёҳ гуллар бўлади.
Янги-янги келар баҳорлар,
Янги-янги йиллар келади.

Янги-янги уйғоқ булоқлар,
Янги-янги диллар бўлади.
Жилғалардай чопиб, уйноқлаб
Янги-янги йиллар келади.

Гул бозорга ўхшайди ҳаёт,
Янги-янги гуллар келади.
Бўйингга гул ўлчайди ҳаёт,
Янги-янги йиллар келади.

Қалдирғочлар айвонларингда
Вижир-вижир тиллар бўлади.
Орзиқтирган армонларингдай
Янги-янги йиллар келади.

Муҳаббатдан фақат ёлқинлар,
Муҳаббатдан селлар бўлади.
Юракларга солиб тошқинлар
Янги-янги йиллар келади.

Шаҳарларга ўшар кўнгиллар,
Қимлар кетар, қимлар келади.
Янги-янги порлоқ манзиллар,
Янги-янги йиллар келади.

Заҳматларинг топмагай завол —
Кўприклар ҳам йўллар бўлади.
Толеингга бахш этиб камол,
Янги-янги йиллар келади.

Улуғ бўлар барча инсонлар,
Умр ўтар, умр елади.

Ер юзида қолмас ёмонлар,
Янги-янги йиллар келади.

Дунё, сенинг хор зурёдларинг
Буюк-буюк эллар бўлади.
Эзуликка қайтар отларинг,
Янги-янги йиллар келади.

2005

БУҒДОЙЗОРЛАРИМ

Гулбаҳорга

Бир парча нонига қаноат қилган,
Буғдой бошоғидан синоат қилган.
Элим бор, юртим бор — номус, орларим,
Олтин далаларим — буғдойзорларим.

Саҳар юлдузлардан тақиб маржонлар,
Дашту қирларимда отгайдир тонглар.
Жимираб кетгайдир кўнгил торларим,
Жимираб турсалар буғдойзорларим.

Тупроқнинг ишида эрта-индин йўқ,
Қишдан ғимирласанг — ёзда кўнглинг тўқ.
Яшил, олачалпоқ, азиз қорларим,
Қишда ҳам кўкламим — буғдойзорларим.

Ердаги донни ҳам эгилиб тердинг,
Сен бунни ризқ билан насиба дединг.
Дехқоним — захматкаш бургут, сорларим,
Кенг ёйган қанотинг — буғдойзорларим.

Эртан ҳаммаёқни қоплар гул, чечак,
Ниш урган ҳар майса у — бир келажак.
Фермер бўлиб чиқса гулбаҳорларим,
Сиз яшнаб кетгайсиз, буғдойзорларим.

Кўлинг буғдойрангдир, юзинг — буғдойранг,
Пайкаллар кўйнида бу нечук жаранг —
Кулгингдан уйғонди эл, диёрларим,
Янграб силкиндилар буғдойзорларим.

Бу юрт нон ислидир, бу юрт — буғдойбўй,
Гулбаҳор, менга ҳам кўк чойингдан куй!
Ёзилсин дилдаги бор хуморларим,
Менинг акам, синглим — буғдойзорларим.

Бир хас-сомонинг ҳам жонимга пайванд,
Сен менга онасан, мен сенга — фарзанд.
Мени катта қилган чанг-ғуборларим.
Эй ота маконим, буғдойзорларим.

2005

Б О Ф

Боғбон Носирхон ота Тўрақуловга

Бу дунёда боғ қилмоқнинг ҳикмати бор,
Боғ қолса гар инсон умрин зийнати бор.

Бир кўчат ҳам ўтқизмайин ўтса одам,
Инсон умрин неча пуллик қиймати бор?

Бу боғлар ҳам шундоқ пайдо бўлган эмас,
Бу боғларни боғбонининг хислати бор.

Боғбон айтар: ном қолдиринг, қолдиринг боғ,
Ки умрнинг дарё мисол шиддати бор.

Фарзанд янглиғ ўстирилгай ҳар бир дарахт,
Боғ қилмоқнинг юз минг алам, меҳнати бор.

Инсон қўли гул дейдилар, то инсоннинг
Ихлоси бор, меҳри яна ҳиммати бор.

Ношукурлар қайдан билсин боғ қадрини,
Нонкўрларнинг ўз элига миннати бор.

Мир Алишер бобомиздан келган сўз бу,
Боғбоннинг ҳам Навоийдек тийнати бор.

Қай элнингким бордир шундай боғбонлари,
Ушал элнинг Ватани бор, миллати бор.

2005

ТЕМИР ЙЎЛЛАР

Ҳаёт катта йўлга ўхшайди,
Айланади бир умр йўллар.
Уфқларга умид тўшайди
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Қайга элтди пахтаю донин
Шунча йиллар, у темир йиллар?
Юксалтирар ўзбекнинг шонин
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Кўприклар ҳам дилларга ўхшар,
Эл қалбидай дарёлар, кўллар.
Тилакларга, йилларга ўхшар
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Бир зумгина чайқалиб қолди
Ота макон — қирларим, чўллар.
Осмонларни ёнига олди
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Сизни ҳасад нечун маҳв этар,
Кўмир диллар, эҳ кўмир диллар?
Ниятларни манзилга элтар
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Дунё гоҳо бизга қайрилмай,
Эзгуликни тиллога пуллар.
Ор-номусдай кетар айрилмай
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Ким қад тиклаб оламга боқди,
Бағри тўла орзулар, гуллар.
Мақсадларга чечаклар тақди
Темир йўллар, бу темир йўллар.

Ҳар манзил — бир тенгсиз жаҳондир,
Утаверар бу умр — йўллар.
Мангуликка қадар равондир
Темир йўллар, бу темир йўллар.

2005

ЖАЙҲУН ШАМОЛЛАРИ

Ибройим огага

Соғинчларин изҳоридай
Очиддилар жамоллари,
Гул қизларнинг ифоридай
Эсар Жайҳун шамоллари.

Қатлам-қатлам қалб ерлардан,
Қалъалардай алп диллардан,

Муҳаббат исли элардан
Эсар Жайхун шамоллари.

Навоийда — «Наҳр ул ҳаёт»,
Берунийни берган Қиёт.

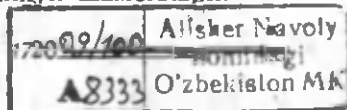
Қорақалпоқдан то Хирот
Эсар Жайхун шамоллари.

Оқар дунё турган қадар,
Бир кафт қуми — дур, ганж қадар.
Термиздан то Урганч қадар
Эсар Жайхун шамоллари.

О, она юрт, тупроқларинг,
Термизийлар, Куброларинг —
Мангу уйғоқ дарёларинг,
Эсар Жайхун шамоллари.

Комилжон ҳам Отажондир,
Санъат тонги отган жойдир.
Ҳар сабоси — оҳанг, жондир,
Эсар Жайхун шамоллари.

Эл-юрт ўсар — диллар ўсар,
Еллар эсар, гуллар ўсар.
Биз кетармиз — йиллар эсар,
Эсар Жайхун шамоллари.

Тинмас умр сафосидай,
 Қутлур ҳаёт навосидай,
Мангу Ватан ҳавосидай
 Эсар Жайхун шамоллари.

2005

УНИВЕРСИТЕТ МАДҲИЯСИ

Қанча улур зотларнинг мунаввар дарсхонаси,
Ҳар бир кўҳна виштингда замонлар афсонаси,
Мангулик қўрғонида сўнмагай нишонаси,
Уйронгувчи миллатнинг илму фан кошонаси,
Миллий Университет,
Миллий Университет.

Ўзбекнинг бу дунёда тулпори бор, оти бор,
«Қутадру билик»лардан бошланган бунёди бор,
Сокин деворларингда алломалар ёди бор,
Садоқат пирхонаси, саодат нурхонаси,
Миллий Университет,
Миллий Университет.

Китоблар узра юз минг кечалар кундуз бўлур,
Устозларнинг орзуси — юз минг ўғил-қиз бўлур,
Маърифат осмонида бу юз минг юлдуз бўлур,

Ёшлик ҳам муҳаббатнинг туганмас таронаси,
Миллий Университет,
Миллий Университет.

Илм олмақ оламда улуғ неъмат, улуғ эрк,
Бағрингда вижир-вижир қалдирғочлар тўлуғдек,
Кўрса ҳавас қиларди ўзи султон Улуғбек,
Неча бир авлодларнинг ярқироқ пешонаси,
Миллий Университет,
Миллий Университет.

Бир сўз ўрганмоқ учун кетгай қанчалар сабот,
Асли сўнгсиз синовдир, дорилфунундир ҳаёт.
Сен ўзинг парвоз бергил, сен ўзинг бўлгил қанот,
Сендадир камолотнинг юксалур поғонаси,
Миллий Университет,
Миллий Университет.

Бизлар тошқин дарёлар — бир жону тан бўлғаймиз,
Тириклик чечаклари — гул-гул чаман бўлғаймиз,
Улғайиб, камол топиб, буюк Ватан бўлғаймиз,
Истиқлол дурдонаси, истиқбол остонаси,
Миллий Университет,
Миллий Университет.

2005

ҲАЁТ КЎЗГУСИ

(«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасига)

Гарчи кўп бўлса-да аймоғи, насли,
Бу ёруғ дунёда ёлгон оз яшар.
Миллат газетадан бошланар асли,
Газета рост ёзса — миллат рост яшар.
Неча авлодларнинг сабру саботи,
«Ўзбекистон адабиёти...»

Тонг чоғи боғлиқ тил, боғлиқ бел билан,
Кетмонни елкага олиб кетган сен.
Каззоб замонларда юпун эл билан,
Сўлгин далаларда захар ютган сен.
Сенда шу тупроқнинг унди фарёди,
«Ўзбекистон адабиёти...»

Кимлар яшар эди халифалардай,
Орол қурир эди — чорасиз, абгор.
Бағри вижимланган саҳифалардай,
Қон ютган муҳаррир, мухбирларинг бор.
Сенда япроқ ёзди элнинг муроди,
«Ўзбекистон адабиёти...»

Жўр бўлиб гоҳ мумтоз хонандаларга,
Кўнгил торларини чертган навосан.
Очиқ ойналардай — хондонларга

Уфуриб киргувчи тоза ҳавосан.
Рух ва кўнгилларнинг савту баёти,
«Ўзбекистон адабиёти...»

Сенда йўргакланди қанчалар адиб,
Не-не шоирларнинг тилаги бўлдинг.
Маърифат тарқатиб, зиё тарқатиб,
Ўзинг ҳам юртнинг бир бўлаги бўлдинг.
Ҳазрат Навоийнинг абадий ёди,
«Ўзбекистон адабиёти...»

Келди тошқин солиб охир Хуррият,
Эккан кўчатларинг мангу сўлмагай.
Яшнаб камол топса ҳар бир ҳур ният,
Адабиёт ўлмас, санъат ўлмагай.
Она тилимизнинг оби ҳаёти,
«Ўзбекистон адабиёти...»

Ҳали Ватан учун керак чинорлар,
Чин қалблар, қошу кўз, киприклар керак.
Муҳташам сўзлардан тиклаб бинолар,
Шеърлардан йўл билан кўприклар керак.
Сен ҳам Истиқдолнинг уйроқ зурёди,
«Ўзбекистон адабиёти...»

2005

УЛУҒРОҚ ИШ БОРМИ ЭЛНИНГ ТИНЧИДАН

(«Постда» газетасига)

Ёмонлик — ёмонда,
Меҳр — дўстдадир.
«Постда» газетаси доим постдадир.
Адолатнинг қўли баланд келса гар,
Разолат доимо тубан, пастдадир.

Бизлар Ватан қурдик — мухташам, кўркам,
Қадду камолингдан айланай, ўлкам.
Ҳар қизинг синглимдир, ҳар боланг — укам,
Бари очиқ чеҳра ҳам орастадир.

Бизни бу дунёда кўролмаганлар,
Бир зум ёмонликсиз юролмаганлар,
Умида бир кўприк қуролмаганлар,
Бири — ҳасад қилар, бири қасддадир.

Токи фарзандларнинг бедор диллари,
Эзгулик боғининг эсар еллари.
Эй сиз, келажакнинг генераллари,
Сизга ким ҳайрату, ким ҳавасдадир.

Сўранг ҳар чўпону ҳар ўтинчидан,
Улуғроқ иш борми элнинг тинчидан,

Қуёш ҳар тонг берган нур суюнчидан,
Қаранг, қандай жавлон хору хасдадир.

Бир гул япроғига тушса гар титроқ,
Шоирнинг қалби ҳам титрагай шу чоқ,
Сўзлари ҳам уйроқ,
Узи ҳам уйроқ,
Шоир ҳам бир умр асли постдадир.

2005

«ИЛТИМОС, СУЯНМАНГИЗ»

Илтимос, суюнмангиз.

Сўзларнинг ҳурматини

Сақлангу сансираманг.

Елкалари яғирдир,

Сизмас, унга офирдир.

Илтимос, суюнмангиз,

Дунёнғиз ҳансираган.

Илтимос, суюнмангиз,

отанғиз ҳолдан тойган,

У сизни суйиб, суяб

еткизди камолотга.

Бирор зот қолмаганда,

одамзод қолмаганда,

Мозорларга ёш тўкинг,
суянманг жаҳолатга.

Ниш чиқарган куртаклар
ғўраларга айланар,

Бирга ўсган жўралар
тўраларга айланар.

«Дўстлик бору дўстлар йўқ»¹.

Дош беринг, куйинмангиз,
Душманга ҳам суянманг,
дўстга ҳам суянмангиз.

Йиллар бўяр бошларни
тирикликнинг қорига,

Қайғу келса — ғам чекманг,
бахтига — суянмангиз.

Илтимос, суянмангиз
қаллобларнинг зўрига,

Каззобларнинг зарига,
илтимос, суянмангиз.

Мардлик бору мардлар йўқ.

Рост келган оятларда,

Мардларга ҳам суянманг,
суянманг номардларга.

¹ Асқад Мухтор сатри.

Инсонлари паст кетса
 муттаҳам бу дунёнинг
Бобораҳим Машрабнинг
 бир сатрига суянинг.

Разолатнинг қўлини
 доллартўра ҳалоллар,
Нокасларда ранг бўлмас
 қанчалар бўянмангиз.
Менинг гул чаманимга
 керак эмас даллоллар,
Илтимос, суянмангиз!

Ҳаёт надир — бир умр
 айрилмоқ ҳам куйинмоқ,
Шоҳ Бобур айтгандайин
 ўз қалбингга суянмоқ.
Баъзан иши тушмишдир
 тўнғизларга туянинг,
Майсаларга суянинг,
 қўнғизларга суянинг.

Бу юртнинг кеча-кундуз
 далалари бедордир,
Кетмонларга суянган
 сингилларингиз бордир.

Курсиларда ястаниб,
ястаниб бўйламангиз,
Сингиллар меҳнатига,
илтимос, суянмангиз.

Сизни улғайтиргандир
сувлари, шамоллари,
Унинг ой-қуёшлари,
тераклари, толлари.

Заҳматларин чекмоқдан
ор этманг, уялмангиз,
Ватанга таянч бўлинг,
Ватанга суянмангиз!

1985. 2005

450 000 ЛОЛА

*Иккинчи жаҳон урушида ҳалок бўлган
ўзбек ўғлонлари хотирасига*

Ўтар даври давроңлар,
Ўтгай алам, ғам, нола.
Ёт элларда сочилган
Тўрт юз эллик минг лола.

Тўрт юз эллик минг лола —
Ўзбекнинг болалари.

Бўстонида айрилган
Гунчаси, лолалари.

Кўз олдинга келтирсанг
Бўйларю кўз-қошин.
Тўрт юз элик минг лола —
Кўкрагида кўрқошин.

Хар кўклам кўкка етар
Тўрт юз элик минг нолам.
Ёт элларда ётибди
Тўрт юз элик минг болам.

Ўз кўчамдан хайрлашиб
Кетган чангу губорим.
Менинг тўрт юз элик минг
Хазон бўлган баҳорим.

Майса қоплар қирларни,
Еру осмон нурланар.
Сиз — кетган турналарсиз,
Сиз — қайтмаган турналар.

Хотира майдонида
Тошга айланган тонг бор.
Тўрт юз элик минг ном бор,
Тўрт юз элик минг бонг бор.

Ўтар даври давронлар,
Эскирмагай хотира.
Осмондай зангордир у,
Лола янглиф бокира.
Ер юзининг гуллари
Элларнинг ноласидир.
Тўрт юз эллик минг лола —
Ўзбекнинг боласидир.

2005

ШОҲ БОБУР

Бунча узун оҳ тортдингиз, оҳ Бобур,
Муттаҳамлар дунёсида шоҳ Бобур.
Андижону Ҳинду — етти иқлимда
Топилмади Сизга бир додхоҳ, Бобур.
Оллоҳимнинг даргоҳлари кенг, лекин
Сифдирмади Сизни бу даргоҳ, Бобур.
Кеча узун, манзил олис, йўл узоқ,
Сизга фақат ёлғиз ой ҳамроҳ, Бобур.
Нонкўр беклар, беоқибат мирзолар,
Кимлар Сизга қазмадилар чоҳ, Бобур.
Гурбат бўлди охир тожу тахтингиз,
Подшоҳлар ҳам йиғларкан-да, воҳ Бобур!

Қисмат қаттиқ, алам бисёр, эл ғофил,
Бу дунёда борми бир дилхоҳ, Бобур?

Умри отда ўтган буюк мусофир,
Давлат надир асли, надир жоҳ, Бобур?

Шоирлиги шоҳлигидан улурроқ,
Шоҳлиги ҳам шеъридай огоҳ, Бобур.

Алишербек дейсиз, назм султони,
Сиз ҳам шунда топдингиз паноҳ, Бобур.

Шамширингиз янглиғ Жайхун яроқар,
Ўқда моҳ ҳам Сизнинг мангу оҳ, Бобур.

2005

ДЎРМОНДАГИ ҲАҚҚУШ

Фаслар кетдилар — ёзу қиш, кўклам,
Умрлар ўтдилар — рўёми ё туш.

Фақат кимларнидир чақриб, йўқлаб,
Бўзлаб қолаверди бунда бир ҳаққуш.

Баъзан ёлғиз қушга ўхшармикан руҳ,
Ўзининг тилида айлаб гуфторни —

Тунлар зору нолон йўқлармикан у
Абдулла Қаҳҳор ё Асқад Мухторни.

2005

УСТОЗЛАР ЁДИ

Бу кун но лаларим но ламдан ўтди,
Умр қороз билан қаламдан ўтди.
Кетди айтилмаган қанчалар калом,
Қанча шеър у баёт оламдан ўтди.

Ажал ов қиларми якка-яккалаб?¹

Тўра Сулаймон у

Шукур акалар...

Озод домла янглиф сўз қўрғонлари

Кетдилар.

Дилларда ёд, армонлари.

Қанчу сабру сабот оламдан ўтди.

Гўё Адабиёт оламдан ўтди.

2005

ФАХРИЙЛАР

Тортган заҳматингиз юқдир дилларда,

Кўрган умрингиздан ҳеч тонмадингиз.

Ешлигингиз кечди олов йилларда,

Танклар ёниб кетди,

Сиз ёнмадингиз.

¹ Устоз Абдулла Орипов сатри

Бугун чой ўрнига хотира дамлаб,
Яшарсиз гоҳ шодон,
Ғамгинсиз гоҳо,
Саксон ёшли ўсмир Матёқуб домла,
Саксон яшар бола Назармат бобо.

2005

УСТОЗ

Доим янграб турсин шеър ила ғазал,
Давру замонимдан қайирма, Худо.
Ҳамма ҳам яшасин, фақат энг аввал
Мени устозимдан айирма, Худо.

Махкам қил эзгулик чегараларин,
Ғамга чулғамагин теваракларин.
Асрагин гулдайин невараларин,
Мени устозимдан айирма, Худо.

У дилларда яшар, ўзи — дилпора,
Тоғдек улуғ, бироқ хасдан бечора.
Бу зорим сенга ҳам етсайди зора,
Мени устозимдан айирма, Худо

Бир буюк, дир даҳшат шоирчалар бор,
Бир-бирин қовуриб ейишга тайёр.

Уларга ҳеч кимни қилма гирифтор,
Мени устозимдан айирма, Худо.

Эсиз шеър ёзолмай юрган пайтларим,
Сувга оқиб кетди қанча дардларим.
Ўтди не-не дўст-ёр, мард, номардларим,
Мени устозимдан айирма, Худо.

Ҳасрат майи тўла бир пиёладир,
Бағри қизғиш, юзи сарғиш лоладир,
Ётмиш ёшга бораётган боладир,
Мени устозимдан айирма, Худо.

Менинг энг беғубор чорларим кетган,
Яшил адирларим, боғларим кетган.
Қанчалар суянган тоғларим кетган,
Мени устозимдан айирма, Худо.

Сўз қадрин, туз қадрин билиб юрдимми?
Бир зум имтиҳонсиз умр кўрдимми?
Паноҳингга олгин элим, юртимни,
Мени устозимдан айирма, Худо.

Одамзод авзойи ўзингга маълум,
Бир умр яшаб ҳам олмагай таълим.
Отадан сўнг турар ахир муаллим,
Мени устозимдан айирма, Худо.

2005

ТИРИКТЕПА

Жаноб Като Кюдзога

Сурхон тупроғида бир ёпон бобо,
Ёпон бобоми ё бир чўпон бобо,

Тепаликлар ошар, ўру қир ошар,
Кўхна кўрғонларга қоришиб яшар.

Ҳар сопол синивин пуфлаб, сизлайди,
Неча йиллардир у нени излайди?

Менинг кўнғиротча лафзим англагай,
Термиз десам, дарров таъзим айлагай.

Бу кумлар, қалъалар — тиллардир, дейди,
Сопол синиқлари — диллардир, дейди.

Айтар: бир бўлгандек эзгу ниятлар,
Асли бир бўлгандир маданиятлар.

Оёқ остига ҳам назар қилсинлар:
Бир кум заррасида қанча тилсимлар.

Оламни тенг бўлган, эй соҳиб олам,
Тамаддун олами на ғойиб олам?

Қанча Искандарлар, Қирлар кўмилмиш,
Бунда минг асрлик сирлар кўмилмиш.

Гарчи Бақтрия, гарчи Ёпондир,
Дунё ҳам аслида эски чопондир.

Тарих тегирмони тўхтамас бироқ,
Бобонинг эғни чанг, уст-боши тупроқ.

Ўзи ҳам ер қаърин йиқиб келгандай,
Далварзинтепадан чиқиб келгандай.

Қадим аждодларнинг жисмидай гўё,
Ҳозир Холчаёндан чиқмиш бу бобо.

Тандиркабоб билан уни тўйғиздик,
Оқсоқолга дўппи, чопон кийгиздик.

Қадду қоматию ҳам қисик кўзи
Худди Жовлимурод бобонинг ўзи.

Бекорчи гапларга ҳушим йўқ дейди,
Кечиринглар мени, ишим кўп дейди.

Беҳаловат бу жон, тинчимас тана
Дўнгликлар қўйнига шўнғийди яна.

Тепалар қаъридан ахтарар зиё,
Ўзи ҳам бир тирик тепадир гўё.

2005

БЕВАФОЛИК

Кўзни кўзнинг зиёсига вафоси йўқ,
Зиёсининг қаросига вафоси йўқ.

Ўсма кетар, эгма қошлар ғариб қолгай,
Икки қошнинг ўз «ё»сига вафоси йўқ.

Хинолари ташлаб кетгай тирноғини,
Тирноғининг хиносига вафоси йўқ.

Гул тўкилар, хазон бўлар, баҳорининг
Гулнинг қадди раъносига вафоси йўқ.

Вафо истаб ёт йўлларга кетгай кўнгил,
Кўнгилнинг ўз садосига вафоси йўқ.

Бир дўст учун қонлар ютар бир умр дўст,
Дўстни дўстнинг вафосига вафоси йўқ.

Инсон токи бино бўлмиш, бино қурмиш,
Биносининг биносига вафоси йўқ.

Бутун умр дунё йиғар, лек умрининг
Ииққан молу дунёсига вафоси йўқ.

Ҳаёт йўлин меҳнатлари, жафоси кўп,
Бироқ нечун давосига вафоси йўқ?

Султонлари султонини сотган дунё,
Гадосининг гадосига вафоси йўқ.

Сукротини ейди охир суқоотлари,
Синосининг Синосига вафоси йўқ.

Диёнатнинг уйи куйиб кетгай, агар
Мулосининг дуосига вафоси йўқ.

Қай шоирким, бобосига ихлоси йўқ,
Навоийнинг навосига вафоси йўқ.

«Вафо» сўзин ўзгартириб ёзаверар,
Даврнинг ўз имлосига вафоси йўқ.

У не янглиғ халқ бўлгайдир, миллат бўлгай,
Элнингки ўз подшосига вафоси йўқ?

Биз Ватанни она деймиз, лекин нечун
Фарзандининг оносига вафоси йўқ?

Бандасидан кутмагилким, бандасинким
Ўз яратган Худосига вафоси йўқ.

2005

ОДАМЗОД

Қанча сурувларни одамзод еди,
Барра ширвозларни еди одамзод.
Семиз қўчқорларнинг бошига етди,
Айтинг, қай манзилга келди одамзод?

Туриб илик ейди,
Гўшт ейди ухлаб,
Зарра парвоси йўқ китобга, куйга.
Ҳозир у ётибди қорнини силаб,
Узи ҳам айланиб қолганми қуйга?..

2005

ИЗҲОР

Бир тилим ҳандалак, бир тилим ҳилол
Минг йил қўз ўнгимдан кетмагай ҳаргиз.
Сен — мангу халқдирсан, ризқ-рузи ҳалол,
Мен — сендан тарқаган, кўкарган илдиш.
Одам Атолардан нишоним дедим,
Сени бобом дедим, деҳқоним дедим.

Элин билмаганлар юртин қарғарлар,
Миннат қилганлар бор берган ош-нонин.

Кетди борларингни босган қарғалар,
Азал булбулларга гўзал ошөним.
Тўрғайларга ўнғай маконим дедим,
Сени бағрим дедим, осмоним дедим.

Амир Темурлардан қолган номус-ор,
Бир синиқ ришти ҳам шараф-шон юртим.
Сен — ўлмас ғурурсан, сўнмас ифтихор,
Суви ҳам, куми ҳам зарафшон юртим.
Асрлар жўш урган дил қоним дедим,
Туғи абад баланд қўрғоним дедим.

Сен — ўн бешга тўлган отажонимсан,
Бешигинг ислари кетмаган ҳали.
Тожу тахтим менинг, зўр имконимсан,
Бори тириклигим, умрим сайқали.
Сени — қошу кўзим, мижгоним дедим,
Ўз уйимда ўсган султоним дедим.

Менинг бу дунёда бошқа онам йўқ,
Онажоним ўзинг — танҳо, яғонам.
Сен борсан — сўзимнинг бошоқлари тўқ,
Сен борсан — тинмагай тилдан таронам.
Сенга садқа бўлсин бу жоним дедим,
Сени жоним дедим, жаҳоним дедим.

Халқ бўлиб заминда кўз очган кундан
Қанчалар меҳнату миннат кўрдик биз.
Асли Истиқлолнинг рояси шундан,
Жон чекиб, мухташам давлат кўрдик биз.
Эзгулик даргоҳим, майдоним дедим,
Оламга очилган айвоним дедим.

Дунё ҳам бўлиниб тулпор, отларга,
Кувончу вам деган тарафлар бўлгай.
Лекин эл-юртим деб ўтган зотларга
Абадият қадар шарафлар бўлгай.
Бир тонгда ушалган армоним дедим,
Кетмас бўлиб келган давроним дедим.

2006

«ТОШКЕНТ ОҚШОМИ»ГА

Устоз Фафур Фулом дуоси билан
Парвозин бошлаган уйроқ газетам.
Сен борсан — қалбимнинг тугроси баланд,
Асло яқун топмас менинг қасидам.

Элнинг хавотиру овриқларидан
Юпанч, тасаллидай бунёдга келдинг.
Машъум зилзиланинг ёриқларидан
Оқ атиргул бўлиб дунёга келдинг.

Ярми вайрон уйнинг эшигин излаб,
Шитирлаб хушхабар келтирган ўзинг.
Жажжи чақалоқнинг бешигин сийпаб,
Салқин саболарни елдирган ўзинг.

У пайтлар биз ҳали ёш бола эдик,
Завқу орзуларга лиммо-лим юрак.
Томларда югурган гуллола эдик,
Гўзал оқшомлардан бергансан дарак.

Ҳали «Маҳаллада дув-дув гап» — ҳаёт,
Улмас Лутфихоним ая сиймоси.
Шундадир дилларга нур берган баёт,
Шундадир меҳрнинг асл кимёси.

Оддий темирчингнинг оталик тафти
Етгайдир дунёнинг болаларига.
Бунда чизиқлари оналар қафтин
Уланган қуёшнинг толаларига.

Мен баҳордан қолган қалдирғоч эдим,
Қалдирғоч қайдадир қишламоғи шарт.
Қалдирғоч, айниқса ёш шоир бўлса,
Энг аввал «Оқшом»да ишламоғи шарт!

Тошкент қизларининг кўйлақларида
Бир сатрдан шеърим, шодлигим қолган.

Ҳар бир саҳифангнинг йўлақларида
Муҳаббатим қолган, ёшлигим қолган.

Азиз устозларга мен қўйиб ихлос,
Ранжу заҳматларин кўргандим бунда.
Ҳаётнинг шафқатсиз кўзларига рост,
Тик қараб яшашни ўргандим бунда.

«Мотамсаро она» қошида у кун
Бир кемтик нондайин турганларим бор.
Анҳор бўйларида ёр суйиб гулгун,
Эрка шоирингдай юрганларим бор.

Бунда ҳар бир ниҳол келинчак бўлгай,
Офтобтахтим менинг, ойтахтим менинг.
Кўприклар эврилиб келажак бўлгай,
Оламга остонам — пойтахтим менинг.

Устувор кўрғонсан — чин дўстларингу
Кексаю ёшларнинг тилақларида.
Эзгулик аркасин устунларию
Турналари билан лайлақларида.

Фақат кўнгиллардан таралсин ёлқин,
Барринг бутун бўлсин, яро бўлмасин.
Оқсарой мисоли мунаввар қолгин,
Оқшоминг ҳеч қачон қаро бўлмасин.

2006

* * *

М. Тоирга

Махмуд деган ошиқ келар,
Изларидан қўшиқ келар.
Лекин баъзи шоирларнинг
Ортидан ош, қошиқ келар.

Махмуд деган ошиқ келар,
Изларидан қўшиқ келар.
Қўшиқлари қалбингизнинг
Боласига бешик бўлар.

2006

ЎТИБЛАР ИЧГАН СУВЛАРИМ

Ёш човларимдан севмишим —
ётиблар ичган сувларим.¹

Армони йўқ ёзу қишим —
ётиблар ичган сувларим.

Ховучларимда — тоғу тош,
ховучларимда — ой, қуёш,

Шундан қуёшдек балқишим,
ётиблар ичган сувларим.

¹ Қазир бахши ибораси.

Қонимда минг борбон менинг,
борим — ота-бобом менинг,
Аждодларим ҳам кечмишим,
ётиблар ичган сувларим.

Мен жон ва тан ўрганмишам,
Сиздан Ватан ўрганмишам,
Шаъну шараф ҳам олқишим,
ётиблар ичган сувларим.

Қўчатларим бор бўлғуси,
кўксим менинг тор бўлғуси,
Фахрим яна оройишим,
ётиблар ичган сувларим.

Токи ҳаёт бўлгай ҳаёт,
шеъру баёт бўлгай ҳаёт,
Шулдир менинг олий ишим,
ётиблар ичган сувларим.

Жонимни минг тўрғай қилиб,
меҳримни ҳам улғайтириб,
Пишди менинг дил кишмишим,
ётиблар ичган сувларим.

Сиз мен учун — мангу қасам,
кўнглим келиб бир чайқасам,
Оламда қолмас ташвишим,
ётиблар ичган сувларим.

**ФУРҚАТ БОБО ВА
ФЕРМЕРЛАР ҚИССАСИ**

Ўтиб кетди замонларнинг ёмони,
Замон бўлди ўзбекларнинг замони.

Ортада қолди қанча нурсиз паллалар,
Ўзимизга қайтди охир далалар.

Хур-хур эсиб Хурриятнинг шамоли,
Гўзал ёрдай очилди юрт жамоли.

Тракторлар тулпорлардай кишнаган,
Пайкаллар ҳам озод бўлди кишандан.

Шукр дейсан, шу беминнат нонинг бор,
Ўзингники бўлган ғалла, донинг бор.

Топган шаъну шуқуқингдир Истиқлол,
Энг аввало ҳуқуқингдир Истиқлол.

Ёру диёр ҳажрида бир замонлар
Фурқат бобо чеккан эди фиғонлар.

Мана энди, тақдир вафо қилсайди,
Ўз юртига букун қайтиб келсайди.

Кўзларидан ёшлар оқиб шашқатор,
Сажда айлаб ерга такрор ва такрор.

Туриб Камчиқ довонидан боқарди,
«Шевролет»лар кўнглига ўт ёқарди.

Кўрарди у обод бўлган дилларни,
Қашқаргача кетган текис йўлларни.

Бу дунёда ҳар мулкнинг эгаси бор,
Оламларнинг эгаси Парвардигор,

Бу юртга ҳам қилиб чексиз иноят,
Эгасига бермиш уни ниҳоят.

Ҳар томонда пулдорлару мулкдорлар,
Жаҳон аҳли билан айлаб гуфторлар,

Бўш келмайин савдо-сотик бобида,
Элар аро ўрнатмишлар робита.

Кўприклару шаҳру майдон, кўчалар...
Фурқат бобо завққа тўлди шунчалар.

Янги чаман, гулшанлардан гул олди,
Кейин дашту далаларга йўл олди.

Адирларни адирларга ошириб,
Буғдойзорлар уфқларга бош уриб.

Пахтазорлар қадр кўрган, қаралган,
Эгатлари қиз сочидай таралган.

Кўз ўнгида чўпчакми ё эртақлар?
Фермер бўлмиш аёллар ҳам эркақлар.

Юзларида далаларнинг чанги бор,
Ҳар бирининг ўз пули, ўз банки бор.

Савлатида зўр меҳнатнинг сурури,
Ўзимники деган фахру гурури.

Изсиз кетмиш кўҳна дарду армонлар,
Кўкрак кериб сармойдор деҳқонлар,

Ерни жисму ўзни ерга жон қилмиш,
Ер шаънини шараф қилмиш, шон қилмиш.

Қанча ўсма кетди, яна қош қолди,
Бобо тагин кўзларига ёш олди.

Чалдиворлар, бўйроларни эслади,
Худбин, тўнғбош тўраларни эслади.

Оғринди кўп элга кўнгли берклардан —
Бирлашмаган амирлару беклардан.

Ўтиб кетмиш замонларнинг ёмони,
Замон бўлмиш ўзбекларнинг замони.

Ниятлари, заҳматлари ҳақ бўлмиш,
Ватан бўлмиш Ватан, эли халқ бўлмиш.

Шоир, сен ҳам шеърни қўй-да, ер олгин,
Ҳар бошоқ, ҳар ғўзадан бир шеър олгин.

Ишлов берсанг — шеър ҳам худди ер янглиғ,
Ер ҳам, боқсанг — ғазал янглиғ, шеър янглиғ.

Ер меҳнати, шеър заҳмати туганмас,
Бу тупроқнинг муҳаббати туганмас

Топган шаъну шуқуқингдир Истиқлол,
Энг муқаддас ҳуқуқингдир Истиқлол.

Тўй қилайлик икки юз йиллигида
Фурқат бобо фермер хўжалигида

2006

ҲАҚ СЎЗ

Улуғ Ватан адабиёти
Улуғ Ватан каби — улуғ қурбонлар
Эвазига рўёбга келган.
Эҳ, бунда ҳам тўкилган қонлар,
Лахта-лахта дилларнинг қони.
Дўстим, бу китобни авайлаб ўқи.
Бу — Абдулла Қаҳҳорнинг жони.

«Ёшлар билан суҳбат» эмас, кўр,
Ниҳол истеъдоднинг тилагидир бу.
Дўстим, бу китобни кўзларингга сурт,
Абдулла Қаҳҳорнинг юрагидир бу.

Шартмас, ёзувчини бадарға қилмоқ,
Уни зиндонларда чиритмоқ шартмас.
Унинг атрофига наслу насаби
Номаълум нокаслар урчитилса — бас.

Фиску фужурларга фаровон тузум,
Каттасидан тортиб кичигигача —
Душман деб санаган Қаҳҳорнинг ёзган
Асаридан тортиб кучугигача.

Замон шундоқ эди —
Мустабид замон
Адибнинг ҳақ сўзин кемиролмади.
Тогдай вужудини емирдию, лек
Унинг иймонини емиролмади.

Ҳақ сўзни ҳар ким ҳам айтавермаган.
Ҳақ сўз алал-охир муҳтарам айлар.
У сўзлар ҳозир ҳам уйқу бермагай
Адабиётдаги муттаҳамларга.

«Чорак аср ҳамнафас» эмас,
Чорак аср дилдош, оғриқдош

Бўлиб яшагансиз, Кибриё опа.
Ёш шоирлар ўқир — кўзларида ёш.

Миллатни кўтаргай баъзан бир асар,
Озод мамлакатнинг осмонидир бу.
Адабиёт нима десалар агар —
Абдулла Қаҳҳорнинг виждонидир бу.

1987. 2007

МАҚСУД ШАЙХЗОДА. ЁЗИЛМАГАН ХОТИРАЛАР

Мен бир бола эдим,
Бу тақдир мени
Минг бир бўлакларга бўлиб ташлади.
Умрим талош бўлди ҳасратларимга,
Дардларга ем бўлди кўнглим даштлари.

Тонгларим оққушдай учдию кетди,
Мен бир бола эдим — шабнамдай бола.
Тошкент, биноларинг тил чиқарсалар,
Менинг исмим айтиб қилгайлар нола.

Ҳар касу нокаснинг кўнглин кўтариб,
Юрдим гоҳ мисоли беғам шахзода.
Буқун айтинг энди — номардлар аро
Қандай кун кўрганди Мақсуд Шайхзода?

Қаттол рақиблару баттол рафиқлар
Гоҳ ошкор, гоҳ пинҳон тазйиқ этгану,
«Чорак аср девони»нинг асл нухасин
Ёзолмайин олиб кетган у.

«Тордай одам эди...» дея эслайсиз,
Айтинг ўшал торнинг йиғлаганини.
Нураганларини, айтинг,
Айтинг ортидан
Ҳеч ким кузатгани чиқмаганини.

Мен бир бола эдим.
Болалик қолдими?!
Замон виждон томон буткул ўзгарди.
Қаранг: «Халқ душмани» бўлганлар дўсту,
Душман бўлиб чиқди халқнинг дўстлари.

Айтса гап кўп дейсиз...
Йиллар қораяр,
Шом жом чалар Шошнинг курантларида.
Жанглар тинди, лекин тинмади ғийбат
Адабиёт фронтларида.

Сиз узоқ яшайсиз, худбин жасадлар,
Бироқ абадият буни билади:
Шайхзода ўлмаган,
Ҳозир дostonдан
Султон Улуғбекдай чиқиб келади.

1988. 2007

ЭСКИ ЭРТАК

Подшоҳ ишга келмоқдадир,
Йўл беринглар, акалар.
Хабар берар учиб, кўниб,
Зийрак, хушёр ҳақкалар.

Подшоҳ ишга келмоқдадир,
Қаранг ўнгу сўлларга.
Кўча-кўйлар супурилган,
Сув сепилган йўлларга.

Таъзим айлаб турар гўё
Дарахтлару гулзорлар.
Гўё бир зум тиниб қолар
Ғала-ғовур бозорлар.

Миршаббоши, мингбошилар,
Ясовулар юрган.
Миноралар тўрт тарафда
Соқчилардай фоз турган.

Оппоқ-оппоқ саллаларда
Каллалари иш бошлар.
Қозикалон югурмоқда,
Югурмоқда пешволар.

Вазирлару муҳрдорлар,
Ховлиқмоқда, елмоқда.

Подшоҳ ишга келмоқдадир,
Подшоҳ ишга келмоқда.

Бут бўлсин деб рўзгорлару
Асбоблару анжомлар.
Ишласин деб темирчилар,
Ҳаммоллару ҳаммомлар.

Янги қасру кошоналар
Шаҳарларга берсин зеб.
Тинч бўлсин деб гадойлар ҳам,
Бойлар ҳам тинч бўлсин деб.

Подшоҳ ишга келмоқдадир,
Шундоқ ўтар ой, кунлар.
Солиқчилар ишласин деб,
Ишласин деб ҳокимлар.

Қаллоблару ғаразгўйлар
Юрак-бағрин тилмоқда.
Муттаҳамлар пичирлайди:
Подшоҳ ишга келмоқда.

Бир-бирининг пинжларидан,
Енгларидан мўралар,
Хушомадгўй мирзолару
Лаганбардор тўралар.

Баъзиларнинг кўнгли дарров
Об-ҳаводай айнийди:
Бир кунгина подшоҳ ишга
Келмасайди, қанийди.

Мамлакатни маҳкам тутган
Белидаги белбоғдай.
Подшоҳ ишга келмоқдадир,
Подшоҳ ишга келмоқда.

Подшоҳ ишга келмоқдадир,
Соатини тўррилар.
Қолмасин деб мамлакатда
Каззоблару ўррилар.

Ғайратию ҳафсаласи
Юз минг таҳсинга лойиқ.
Олампаноҳ ишдадир деб,
Ишлар халқу халойиқ.

Подшоҳ ишга келмаганда
Не бўларди салтанат?
Тўхтаб қолар эди ҳаёт,
Тўхтар эди мамлакат.

Яратган ҳам соям деган,
Бўлсин деган огоҳлар.

Минг йиллардан буён шундоқ
Ишга келар подшоҳлар.

Ҳар бир элга Ўзи карам,
Ўзи айлар иноят.
Адлу инсоф бўлсин токи,
Бўлсин токи диёнат.

Сиз ҳам олам аҳволидан
Огоҳ бўлинг, дилхоҳлар.
То дунё бор экан — ишга
Келаверсин подшоҳлар.

Токи хаёл, токи ҳаёт,
Тириклик бор одамда,
Ҳар бир уйда тинчлик бўлсин,
Тинчлик бўлсин оламда.

2007

МАҚОЛ ТАҲЛИЛИ

«Отанг — бозор, онанг — бозор»,

Сен бозорда туғилдинг.

Кўшигинг, таронанг бозор,

Шу кўшиққа йўғрилдинг.

Болалигинг яллалари —

Ғала-ғовур яллалар.

Тарозининг паллалари

Айтган сенга аллалар.

Бешигингга эгилгандир

Расталари тегрангдан.

Сени бозор эмизгандир,

Сени бозор тебратган.

Бир маҳаллар оёқяланг

Писта чақиб юргандинг.

Улғайдинг сўнг эпчил, фаранг,

Сотишни ҳам ўргандинг.

Ҳам муҳтарам, ҳам муттаҳам,

Ҳаммани безор қилдинг.

Шундай катта дунёни ҳам

Охири бозор қилдинг.

Бозор яшар то бор рўзғор,

Енгу ёқанг ҳам бозор.

Отанг — бозор, онанг — бозор,
Бола-чақанг ҳам бозор.

Кимки кимдан ўзар — бойдир,
Ким бунда ётиб олди.

Битта аканг — Бозорбойдир,
Бир уканг — Сотиболди.

2007

БИР ИДИШ

Одам танасида қориндан ёмонроқ идиш йўқдир...

Ҳадисдан

Ҳар кимсанинг иншосида
Келиш бордир ҳам кетиш.
Идиш-товоқ дунёсида
Одамзод ҳам бир идиш.

Олам катта ошхонадир,
Ярим фақир, ярим бой.
Битта қисми айшхонадир,
Битта қисми — қоринбой.

Келмоқ, кетмоқдан муддао —
Ёйиш эмас ё ичиш.

Гарчи инсон эрур, ammo
Одамзод ҳам бир идиш.

Гарчи оғиз-бурун берган,
Гарчи берган қош, қабоқ.
Тиکیلсангиз, олиб юрган
Бош эмасдир — ошқовоқ.

Нафсин кўзғар такрор-такрор
Молу дунё ишваси.
Лекин кўнгил косаси бор,
Бордир кўнгил шишаси.

Дунё — бир келиб кетишдир,
Гоҳ қувонч, гоҳ ғам идиш.
Одамзод ҳам бир идишдир,
Одамзод ҳам бир идиш.

Кир босгайдир уни, ҳар дам
Нафсин қувиб турмаса.
Тонгу пешин, асру шом ҳам
Хуфтон ювиб турмаса.

Ўзинг инсоф бер, Худойим,
Камол топсин боласи.
Пок ва тоза бўлсин доим
Унинг кўнгил косаси.

2007

САЙР

Матназар Абдулҳакимга

Хоразмни сайр этдим
Огаҳий бобо билан,
Кўхна мозий ичра кетдим
Огаҳий бобо билан.
Ҳам ичондин, ҳам дишондин¹
оҳанг эркан Хоразм,
Мен унинг фаҳмига етдим
Огаҳий бобо билан.

2007

ВАТАН

Ерда ҳам тил бордир,
Тунлар қовушиб,
Дилга айланадир яхлит жон ва тан.
Эликқалъалардан келса товушинг,
Товушларинг келса Тупроққалъадан.
Тупроққалъалардан келар товушинг,
Товушларинг келар Эликқалъадан.
Мен ҳам бир кўрғондай кетгум қоришиб
Улуғ кўрғонлардан яралган Ватан.

2007

¹ Хивадаги Ичон (ич) қалъа, Дишон (ташқари) қалъаларга ишора.

ДАРЁ

Ким шамол,
Ким отда учиб елишди,
Пешинми, шом чоғи ва ё эрталаб,
Шеърият шаҳрига кириб келишди.
Мен Тўполондарёни келдим етаклаб.

Сеҳоли бу шаҳар,
Гўзал бу шаҳар,
Ваъда айлар эди жозиб эртақлар.
Зангор дарвозасин очиб бир саҳар,
Мен Тўполондарёни кирдим етаклаб.

Бир пайтлар ҳазрати Хизрлар янглиф
Кезган устозларнинг қутлуғ макони.
Тўтилар юрарди вазирлар янглиф,
Мен юрдим етаклаб Тўполондарёни.

Нозик гулойимлар ташбеҳлар узиб,
Чалғитиб юрарди ўнгу рўёни.
Тонгги кўчаларнинг сукутин бузиб,
Етаклаб келдим мен Тўполондарёни.

Ярим ошқозони йўқ булбул билан
Дўст тутиндик кейин тўшаб бўйрони.
Мен унга термулдим,

У менга дилтанг:

Нима қилсак экан Тўполондарёни?

Улуғ уммонларнинг товуш, сасига
Дил бериб, ўргандик назмий дунёни.
Сўнгра Ёзувчилар уюшмасига
Етаклаб келдим мен Тўполондарёни.

Ҳайъат қабулига кирдик сўнг секин,
Ҳайъат бизга, биз ҳам ҳайъат ҳайрони:
— Сизни қабул қилдик майлига, лекин
Нима қилсак экан Тўполондарёни?

Уйли-жойли бўлди шоирлар қатор,
Шеър ахир кўнгилнинг эрка жайрони.
Бизнинг ҳам энди ўз рўзгоримиз бор,
Нима қилсак экан Тўполондарёни?

Шеърият, шеърият —
Ёддир, фарёд ҳам,
Не зотлар дил аро ёш олиб кетди.
Мен олиб келганим тошқин дарё ҳам
Бир тонг хайрлашмайин бош олиб кетди.

Балки чидолмади ҳасадгўйлару
Мен таништирганим дўсту ёрларга.
Бир-бирин кўролмай юрган кўзлару
Кўнгли қаролар ҳам ичи торларга.

Лойқа давралардан ғамларга тўлди,
Кетди. Йиллар утди. Ўзгарди замон.
Бугун Тўполондарё сувомбор бўлди,
Мен уни етаклаб юрибман ҳамон.

2007

МАНЗИЛЛАР

Қобулгача — беш юз ёроч,
То Ҳирот — минг чақирим.
Овоз етмас, йўқдир илож,
Юз йил юрсанг чақириб.

Мисли эгиз кўзу қошу
Мисли яхлит тахту тож,
Бобургача — беш юз тошу
То Навоий — минг ёроч.

Булар асло эмас рақам
Ва ё тарих йиллари —
Йўллари дир «Хамса»нинг ҳам
«Бобурнома» йўллари.

Маънавият жаҳонига
Осмонлардир мусаффо.

«Хазойин ул маоний»га
Еткизгувчи масофа.

Надир асли умр кўрмоқ —
Касби камол этмакдир.
Навоийга етиб бормоқ
Минг йиллик йўл демакдир.

2007

БУЛБУЛ

Ошқозонинг йўқ, булбул,
Ошхонанг йўқдир сенинг.
Овқат демайсан ё пул,
Ишхонанг йўқдир сенинг.

Олам яшил, сариқ, кўк,
Бир ғунча деб яйрайсан.
Сенда қорин вами йўқ,
Шундан ғўзал сайрайсан.

2007

* * *

Навоийнинг ғазаллари —
Сўздан унган ватанлар,
Дил қонидан, кўзёшидан суғорилган чаманлар.
Бунда булбул ўлса агар — гул қонига ювгайлар,
Бунда ошиқ ўлса агар гулдин бўлур кафанлар.

2007

ДИЙДОР

Ота уйимизда ёзу куз, баҳор,
Ака-укалару опа-сингиллар,
Тўпланган пайтлари такрор ва такрор,
Порлагандай бўлар ўнлаб қандиллар.

Қуюқ хотиралар пиёласидан
Эсдаликлар ичиб ўлтирар онам.
Дийдору шодликлар шалоласидан
Барча хандон бунда,
Дўсту ёрон жам.

Тиниб қолгандайин гўё атайин
Ёғоч сўримизнинг тепасида ой.
У ҳам совуб борар тун ўтган сайин,
Мисли бир пиёла тўла сариқ чой.

Баҳор келаверсин такрор ва такрор,
Бизнинг тонгимизни ғариб шом қилма.
Давом этаверсин ҳаёт ва дийдор,
Худо, шу дамларни паришон қилма.

2007

ДИЛ

Худо менга берган олам
Ер, осмони билан келган.

Худо менга берган далам
Бугдой, нони билан келган.

Худо менга берган болам
Нигоҳбони билан келган.

Худо менга берган алам
Гиёҳ, дони билан келган.

Худо менга берган қалам
Сиёҳдони билан келган.

2007

СОМОН ЙЎЛИ СОМОНЛАРИ

Акам Шарафиддинга

Бизлар сомон ташир эдик Сомон йўлидан —
Адирларга тегиб турган осмон йўлидан.

Ой нурида ярқирарди бугдойпоялар,
Ойдин тунлар, сувлар ойдин, ойдин соялар.

Бизлар билан туришгандай — беғам, беармон,
Даштлар ярми заъфар эди, ярми — нофармон.

Гўё кенжа укамиздай бардам, безавол,
Бизлар билан сомон ташиб юрарди шамол.

Гарчи бугдой бошовидан ёшроқлар эдик,
Бугдойзорлар аро биз ҳам бошоқлар эдик.

Қирлар узра тупроқ кечиб, кезиб дашту сой,
Бизлар билан сомон ташиб юрар эди ой.

Адирларга тегар эди осмонларимиз,
Тўкилдилар, сочилдилар сомонларимиз.

Хирмонжойда чарх урарди бир бутун олам,
Айланардик кўш хўкизу биз яна отам.

Айланарди хўкизларни юргизиб гаврон,
Вақту замон айланарди, айланди даврон.

Болалигим, буғдойларинг қайда, ҳо, қайда?
Юлдузлардан садо келар: «Майда, ҳо, майда...»

Бизнинг сомон, донимизни янчиб беомон,
Чархи даввор айланди гир, замин ҳам осмон.

Ғам ҳўкизи тунлар менинг бағрим майдалар,
Болалигим қайда қолди? Отам қайдалар?

Ҳали ҳаёт полизидан узмай ҳандалак,
Бизнинг гулдай кенжамизни не қилдинг, фалак?

Бир дон бердинг, аммо қайтиб бунча совурдинг,
Бир жон бериб, не ўтларга сўнгра қовурдинг?

Юлдузлардан садо келар: «Майда, ҳо, майда...»
Чархи фалак, меҳроларинг қайда, ҳо, қайда?

Не учун сен хас-хашакни танлаб ва сайлаб,
Бошларингга кўтаргайсан муҳтарам айлаб?

Бизлар сори бунчалар ҳам бераҳм бординг,
Нечун бизнинг донимизни ерларга қординг?

2007

ХИЗМАТ ХУДУДИДАН ТАШҚАРИДА

Ўтди майсалик ҳам, ўтди лолалик,
Не хатлар умрнинг нақшларидадир?
Йилларга сим қоқсам — олис болалик,
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

Қолмиш адирларда гўзал чорларим,
Не ранглар далаю даштларидадир?
Энди қўзиларим, қўзичоқларим
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

Кўклам келаётир — само ҳам, ер ҳам
Селлар, чақинларнинг машқларидадир.
Тошқин пайтларимга қайтайин десам,
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

Бир хил айланади замин у замон,
Ҳинди ё Хитонинг Қашқаридадир.
Менга зурур бўлган энг тиниқ армон
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

Борланомай қолдим бойчечакларга,
Севгимми — кўнгилнинг ғашларидадир.
Бугун интиқ бўлсам қай чечакларга —
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

Йигитлик тулпори илдамлаб чопса,
Вақтим — шиддатлари, шаштларидадир.
У ҳам эрта-индин қирлардан ошса —
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

Ҳаёт янграйверсин, айласин давом,
Гарчи севинчлари, ашкларидадир.
Меҳру муҳаббатга бўлмасин жавоб:
Хизмат ҳудудидан ташқаридадир.

2007

МУСОФИРЛАР

Куёшдан маҳтобга бораётирмиз,
Сабоҳдан саҳобга¹ бораётирмиз.
Яшамоқ аслида азоб чекмоқдир,
Азобдан азобга бораётирмиз.
Улуғ вайронадир одамзод кўнгли,
Биз ўшал харобга бораётирмиз.
Баъзан умримизни кўп ҳисоб айлаб,
Кўп ёлғон ҳисобга бораётирмиз.
Кимлардир савобга чорланиб чиққан,
Кимлардир саробга — бораётирмиз.

¹ Саҳоб (араб.) — бўлут

Аслида ҳаммамиз энг буюк Савол,
Энг буюк Жавобга бораётирмиз.

2007

ХАВОТИР

Кулик ҳам қарамлик палла йўқолди,
Оқу сариқ, қизил, малла йўқолди.
Жаллодлар ўқ отган эди бир пайтлар,
Саллалар йўқолган эди бир пайтлар.
Қанча селу ёмғир, жала йўқолди,
Саллалар келдию — калла йўқолди.

Яъни масжидларинг босган хазонлар
Тўзди кетди бари — қайтди азонлар,
Жума намозларинг тўла айвонлар.
Лекин қандай қилиб, айтгин, инсонлар,
Шунча улур нурдан тола йўқолди —
Эгри йўллар аро бола йўқолди?

Фожиамас агар ғалла йўқолди,
Қўю қўзи, эчки — гала йўқолди.
Ўзбек, айланайин номингдан сенинг,
Қурган баланд-баланд томингдан сенинг,
Қасрингни бошингга кўтариб дод сол,
Ахир Ҳаё деган қалъа йўқолди.

Сенинг учун озод бўлди-ку ўлкам,
Омадинг кўркамдир,
Қоматинг кўркам,
Сенга ҳавас қилиб яшайман, укам.
Замон парвозига улгур, интил, ет,
Сенга қанот бўлар учқур интернет.
Фақат қалбинг аро лола йўқолди,
Китоб деган яшил дала йўқолди.

Тарақ-туруқлару
Даранг-дурунглар,
Қайга борсанг фақат пулдан гурунглар.
Узоқ яшанглар-ў,
Узоқ турунглар,
Ўзбек болалари, сергак юрунглар:
Бугун энг қадимий ялла йўқолди,
Кўнгил бешигидан алла йўқолди.

2007

СОМОНЧИЛАР

*Ажабмас, эрта кун бир шоир укам,
Шеърлар ёзиб юрса Сомон йўлида.*

Абдулла Орипов

Устозлар Сўзда ҳам хокисор қулдек,
Тупроқдан излашган армонларини.
Бизлар ўзимизча забт этиб бўлдик,
Чангитиб шеърят осмонларини.

Сомон йўларида юрибмиз, мана,
Фалак буржларидан иржаймоқдамиз.
Кўкда Зухродан ҳам сўраб кўрмана,
Гоҳ хиринглаб, гоҳ тиржаймоқдамиз.

Тўлин ой агарчи бизга чой дамлаб,
Булутни тўшакка айлантиролдик.
Бизлар бир ҳолатда кетдик баландлаб:
Биз сўзни хашакка айлантиролдик.

Тупроққа қорганлар дил хирмонини,
Ердан олгандирлар шеърга ҳам ихлос.
Устозлар йиққанлар Сўзнинг донини,
Бизлар сомон ташиб юрибмиз, холос.

2007

БИР ҚАВМ

Бизлар кунни
Бир лаҳзада тун қиламиз.
Ҳар қандайин иш бўлса —
Хуржун қиламиз.
Ҳар қандайин одамни
Маймун қиламиз,
Ўзимизни фақат биз
Мамнун қиламиз.

Ҳасад билан
Тутинганмиз ака-ука,
Фисқу фасод,
Риёни уйғун қиламиз.
Қўйларингиз кўпайса гар —
Гўшт бўлади,
Терисин ҳам шилиб
Яна жун қиламиз.

Тор сингари
Ҳар қандайин кўнгилни ҳам,
Сиқиб, эзиб
Сувини Жайхун қиламиз.
Бугдойларин туйиб, янчиб
Ун қиламиз,

Ўз ҳолига
Ўзини тутқун қиламиз.

Худо бизга берса бўлди
Бир зўр шоир —
Бутун умр
Юрак-бағрин хун қиламиз,
Сўнгра унинг ўзини ҳам
Гум қиламиз.

2007

ТЕГИРМОНЧИ

Тегирмончи, қора чопон тегирмончи,
Элнинг халта, қопларига
ўзинг чўпон, тегирмончи.
Тегирмоннинг новларидан
сув оқади, сел оқади,
Эртаю кеч сенга томон эл оқади, эл оқади.

Одамларнинг юмушига ҳозир бобо, тегирмончи,
Ҳалол ризқдан доим топган ҳузур бобо, тегирмончи.
Сенинг қора чопонларинг оппоқ унга беланади,
Тегирмоннинг ичидаги Хизр бобо, тегирмончи.

Ўтди-кетди асрми ё фаслмиди — Йигирманчи,
Тегирмончи қайга кетди, тегирмончи?

Қалдиратиб, гулдиратиб кенг осмонни,
Бир кечаси қалдироқлар

олиб кетди тегирмонни,

Юрагимдан юлиб кетди тегирмонни.

Йиллар ўтди. Селлар ўтди.

Кимлар унут, тегирмончи.

Осмонларга қарайман гоҳ:

Кезиб юрар оппоқ булут — тегирмончи.

2007

* * *

Даланг сенинг болангдир,

Боланг сенинг далангдир.

Ўзбекнинг даласи денг

Ўзбекнинг боласини.

Ўзбекнинг боласи денг

Ўзбекнинг даласини.

Кимлар калла ўстирар,

Кимлар салла ўстирар.

Ўзбек бола ўстирар,
Боғу дала ўстирар.
Мисли қалъа ўстирар
Қалбининг қалъасини.

Мен ҳам шу ер — палакдан
Ранг олган хандалакман.
Гоҳ тупроқ, гоҳ фалакман,
Ўхшатолмай ҳалакман
Ўзбекнинг боласига,
Дашти ҳам даласига
Шеъримнинг даласини.

2007

НАВОИЙНИНГ БОҒЛАРИ

Адабиёт муаллими
Бизлар бола чоғлари,
Дарс берарди — Хиротда деб
Навоийнинг боғлари.
Сиз ҳам асли кўчатлари,
Барглари, япроқлари —
Навоийнинг боғларисиз,
Навоийнинг боғлари.

Йиллар ўтди. Болалик ҳам
Орта қолди бир умр.
Навоийнинг боғлари лек
Ёдда қолди бир умр.
Биз англадик — надир Ватан,
Томирлари, шохлари.
Эътиқод ҳам иймон экан
Навоийнинг боғлари.

Аввал фарзанд бўлар одам,
Кейин инсон бўлгайдир.
Ўз тупроғин қадрин билган
Диллар осмон бўлгайдир.
Кўнгилларнинг ҳақ йўлида
Заҳмату қийноқлари —
Навоийнинг боғларидир,
Навоийнинг боғлари.

Сув келтирган — элда азиз,
Боғ яратган — бахтиёр.
Инсон умри кўприқлардир,
Йиллар, йўллардир қатор.
Бу томони — Ҳиротгача,
Қашқардир нарёғлари,
Навоийнинг боғларидир,
Навоийнинг боғлари.

То бор экан ёмонлигу
Разолатнинг зорлари.
То жаҳолат бор экан ҳам
Кийну ҳасад тоғлари.
Инсонларнинг инсонни деб
Зиркираган доғлари —
Навоийнинг боғларидир,
Навоийнинг боғлари.

Маърифатдир оламшумул,
Муҳаббатдир жаҳоний.
«Насойим ул — муҳаббат» ҳам
«Хазойин ул — маоний».
Осмонлари руҳдан бино,
Қалб эрур тупроқлари,
Навоийнинг боғларидир,
Навоийнинг боғлари.

Сен кўнгилни тоза тутгил,
Юртни ҳам озода тут.
Юрт дегани бор экандир,
Бор дегани — она юрт.
Тўлиб тошар экан токи
Эзгулик қирғоқлари,
Яшар абад, яшнар абад
Навоийнинг боғлари.

2007

БАҲОР ҚҰНФИРОҚЛАРИ

Баҳор жилғаларни қўзичоқ қилар,
Дарахтларни бир кечада қўғирчоқ қилар.
Бойчечаклар бойчечакларга
Адирлардан адирларга қўнғироқ қилар.

Бир пайтлар мен шу қирларда кезар эдим,
Йўқолган қўзичоғимни излар эдим.
Баҳор дарахтларни қўғирчоқ қилар,
Бир кечада юрагимни қўзичоқ қилар.
Бойчечаклар қўнғироқ қилар,
Бинафшалар, қўзигуллар қўнғироқ қилар.

Мен яшадим баҳор кутиб
Сатрлардан сатрларга,
Тақдирлардан тақдирларга.
Менга бир қўнғироқ етади,
Қўзичоғим йўлга чиқар —
Тақдирлардан тақдирларга,
Адирлардан адирларга
Мени излаб кетади.

2007

ШОҲТУТ

Ойбиби момомнинг яшил шоҳтути,
Яхшию ёмонга — бир, дилхоҳ тути.
Невараларига мевасин берган,
Соясини берган — оромгоҳ тути.

Момом шоҳтутига нигоҳбон эди,
Шоҳтут ҳам момомдай меҳрибон эди.
Унинг шоҳларида катта бўлдиқ биз,
Шоҳлардан нарёғи кўк осмон эди.

Тому боғчалари қирмиз, болалиқ,
Кўл-бет, ёқалари қизил, лолалиқ,
Биз ҳам шу шоҳтутнинг меваларидай
Ранг олиб улғайдик теварагида.

Бари бир кечада бўлди-ку тамом,
Бизни ташлаб кетди Ойбиби момом.
Кўрдик бу дунёнинг бўшаганини,
Шоҳтутнинг бир тунда букчайганини.

Кейин ариқларга сув келмай қўйди,
Буни биров билиб ё билмай қўйди.
Кейин шаҳарларга биз тарқаб кетдик,
Шоҳтут эмас, гўё биз қақраб кетдик.

Ою йиллар нима — тушдайгинадир,
Бошларингдан учар қушдайгинадир.
Энди келиб кўрсак — у азим шоҳтут
Бужмайган, кичрайган — муштдайгинадир.

Дарахт ҳам тирикдир одамзод билан,
Яшар, видолашар сўнг ҳаёт билан.
Мисли бир хотирот унут дунёдан —
Ўтиб бормоқдадир шоҳтут дунёдан.

Ойбиби момоннинг бетоб шоҳтути,
Бўлмиш харобдан ҳам хароб, шоҳтути.
Момомдан бизларга ёдгорлик эмас,
Бу дунёда қолган оху воҳ тути.

2007

НИГИНА ВА АФСОНА

Балки олти ёшдир, балки етти ёш,
Бир-бирини кўрса — кўзларида ёш.

Ўтар олти ойми, ёки етти ой,
Бир-бирин қўйишга тополмагай жой.

Бири учиб юрар мисли капалак,
Бири — шириндан ҳам ширин ҳандалак.

Ширмой кулчадайин икки қизалоқ,
Икки бойчечакдир, икки қизғалдоқ.

Бири Истанбулдан келар соғиниб,
Буниси Тошкентда кутар орзиқиб.

Оллоҳ кўнгилларга сеҳр бермишдир,
Шу мурғак жонларга меҳр бермишдир.

Тириклик боғининг муъжизалари,
Янғроқ кўнғироғи, куй, жилғалари.

Ҳаёт китобидан гўзал фасона,
Бири Нигинадир, бири — Афсона.

Булар сўйлашсалар — ғунча кулгандай,
Худди фаришталар суҳбат қилгандай.

Дунё ишларининг бари — бир тараф,
Буларнинг соғинчу бағри — бир тараф.

Бир-бирини қўмсаб, интилиб яшар,
Шулардан ўргансин дўстликни башар.

2007

МУТАРЖИМ

Н. Комилова

Ҳижрон бўлди менинг ошу ризом, ака,
Дил биландир доим баҳсу низом, ака,
Мен қалб десам — қирқ чайқалиб, қирқ қалқиндингиз,
Ўз қалбидан ризою норизом, ака.
Ою йиллар доим шундоқ айқаш-уйқаш,
Бу дунёда ўзи йўқ интизом, ака.
Не бўлса ҳам юз ёшгача соғ бўлгайсиз,
Кўнгилларнинг таржимони, Низом ака.

2007

* * *

Она, тўплаб чиқса — бардошларингиз,
Шунча йиллар тўккан кўзёшларингиз,
Еру осмон селу ёмғир, дўл бўларди.
Бир воҳани кўмарди сув,
Бир воҳани нарқ этгувчи кўл бўларди.

Ажинларингизни ўйласам агар,
Бир-бирига улаб, бойласам агар —
Сурхондан то Тошкентгача,
Тошкентдан то Сурхонга қадар
Соғинч тўла, армон тўла йўл бўларди.

2007

САҲАР ТУРИБ...

Саҳар туриб, кўкка қараб керишдим мен,
Ювиндим, сўнг ўзим билан кўришдим мен.

Ўз олдимга ўтирғизиб мен ўзимни,
Сўроқ қилдим, ўзим билан суришдим мен.

Ўзим билан — бекор кетган саҳарларим,
Бекор ўтган умрим учун уришдим мен.

Ўзим билан шундай тонгги урушларда
Ростин айтсам, бир ҳикматта эришдим мен.

Сиз ҳам агар саҳар туриб керишасиз,
Шак-шубҳасиз бир нимага эришасиз.

2007

МАКТАБГА БОРАМАН

Мен мактабга бораман,
Қолар энди эртақлар.
Отам етақлар мени,
Қуёш мени етақлар.

Мен мактабга бораман,
Ойналарда ўйнар нур.
Қўзичоғим, хайр энди,
Энди ўзинг ўйнаб юр.

Учиб чиқайин дейди
Жилдимдаги дафтарлар.
Мактаб ҳовлиси тўла
Биринчи синф каптарлар.

Кувнаб қадам босгайман,
Бир жойларим жўш уриб.
Шу оппоқ каптарларга
Кетгум мен ҳам қўшилиб.

Димоғимда бор ҳали
Ут-ўлан, гиёҳ иси.
Қўшилгай бу исларга
Оқ дафтар, сиёҳ иси.

Ҳаммамиз битта боғнинг
Ниҳоллари, баргидай.
Оқ ёруғ синфхоналар
Онамизнинг бағридай.

Биринчи синф каптарлар,
Жимирлайди жон ва тан.
Чарх урар бизлар билан
Кабутардай оқ Ватан.

2007

МУЛТФИЛМ

(Болаларга)

Бургани бурга еди,
Куркани курка еди.
Бўрини ғажир бўри,
Ўлжани еди зўри.

Чўққилар биқинида,
Бургутларнинг инида —
Жўжа чўқир ўзининг
Укасининг кўзини.

Кувлаб юрар гиначи
Ниначини ниначи.
Кўринг-да бу қилиқни:
Балиқ еди балиқни.

Қуённи қувлар қуён,
Тулки қочмоқда қаён?
Қочиб юрар ҳукизлар,
Изларидан — тўнғизлар.

Кенгуруни кенгуру
Сакраб-сакраб, кенг юриб,
Тармашади кетига,
Чанг солар сўнг бетига.

Маймунни миниб маймун
Тимдалар уни мамнун.
Қоплон босиб панжасин
Еб қўйди қоплончасин.

Илонлару чаёнлар
Судралмоқда қаёнлар?
Буларнинг ҳаммасини,
Каклигу саъвасини —
Келиб қолар-да беғам,
Еб қўяр битта одам.

Бу ёғи қизиқ бўлди,
Бир катта чизиқ бўлди.

Сиз булардан фарқ қилинг,
Даврасини тарк қилинг.

Китоб ўқинг болалар,
Китоб ўқинг болалар.
Бу шеърни айтди дилим,
Дунёда энг зўр — билим.
Ана сизга мултфилм,
Мана сизга мултфилм.

2007

* * *

Тушмиш қайси дарахтлардан, болалар,
Қуёш каби чарақлаган болалар?
Ерқин, порлоқ юлдузларнинг остида
Толелари ярақлаган болалар.
Юраклари бойчечакни ўпмаган,
Чўнтаклари жарақлаган болалар.
Навоийни бир варақлаб кўрмаган,
Пулни яхши варақлаган болалар.

2007

* * *

Менинг султонларим кетди,
Асл хоқонларим кетди.
Улуғ кўрғонлари қолди,
Улуғ кўрғонларим кетди.
Асрлар Жайхуну Сайхун
Бўлиб армонларим кетди.
Бу Сомон йўллари эрмас,
Менинг сомонларим кетди.
Темир хонлар — Темурхонлар
Издан жонларим кетди.
Шараф ҳам шонларим қолди,
Шараф ҳам шонларим кетди.

Куйиб султон Улуғбекдай
Кўзи ҳайронларим кетди.

Неча Бобур каби йиғлаб,
Дили вайронларим кетди.

Замонлар тўзди қум янглир,
Улуғ қарвонларим кетди.

Менинг султонларим кетди,
Шараф ҳам шонларим кетди.

Жаҳон бирдан қуриб қолди,
Буюк уммонларим кетди.

2007

МИР ТЕМУРИЙ ҚОВУНЛАР

«Сайхун суйининг шимоли тарафидаги қасабалар: бир Ахсидур. Китобларда Ахсикат битирлар... Умаршайх мирзо муни пойтахт қилиб эди. Сайхун дарёси қўрғонининг остидин оқар... Қовуни яхши бўлур. Бир навъ қовундирким «**Мир Темурий**» дерлар, андоқ қовун маълум эмаским оламда бўлғай».

(Захиралдин Муҳаммад Бобур. «Бобурнома», саккиз юз тўқсон тўққизинчи (1494) йил воқеалари).

Мен бахтимдан мудом юрдим илгари,
Ўтди яна рамазону ийдлари.

Димогимдан ҳаргиёз кетмади нари
Мир Темурий қовунларнинг ҳидлари.

Ўз бобомдан ёдгор қолган зироат,
Англармиди буни Ҳирот, ҳиндлари.
Бу не соғинч эрур, не сир-синоат —
Мир Темурий қовунларнинг ҳидлари?

Гурбат отим жиловини қўйвормай,
Байрам қилди дарду ҳасрат итлари.
Эсиб турди қай ергаким мен бормай,
Мир Темурий қовунларнинг ҳидлари.

Аччиқ чоғир берди менга давроним,
Коса тутди доим ҳижрон риндлари.
Бу дунёда энди ёлғиз армоним —
Мир Темурий қовунларнинг ҳидлари.

Паст кетса чарх, кўрсатса-да минг ўйин,
Баланд бўлган султонларнинг дидлари.
Тарк этмасин сени, ўғлим Ҳумоюн,
Мир Темурий қовунларнинг ҳидлари.

Салтанат ҳам тутаб битди оҳимдан,
Дуо айланг беклари, сайидлари.

То қиёмат анқир энди хокимдан
Мир Темурий қовунларнинг ҳидлари.

2007

ИЛҚ ОҒРИҚ

Болаликдан ёронлар,
Ҳар ишга моҳир бўлдим.
Булутларга чўпону
Шамолга шофир бўлдим.

Осмонларни хушладим,
Чақмоқларни ушладим
Ва тоғларга улашдим,
Бир кенжа ботир бўлдим.

Гулдираклар гулдираб,
Дилга кирди рўлдираб,
Кўкрагимни тўлдириб,
Гоҳ дарё, гоҳ қир бўлдим.

Қайга қадам қўйдим сўнг?
Бир лолани сўйдим сўнг.
Майса янглиғ кўйдим сўнг,
Ё сеҳр ё сир бўлдим.

Менга болиш — тоғ, сахро,
Хаёлимда — гул Узро.
У — ердаги бир Зухро,
Мен эса Тохир бўлдим.

Ойлар тўлиб айланди,
Тақдирларим бойланди.
Дўстим унга уйланди,
Мен озроқ овир бўлдим.

Севгим чала қолди-да.
Ўзим ўсган ҳовлида,
Ўз кўнглимнинг олдида
Дўстлар, мусофир бўлдим.

Бургутларни «сен» дердим,
Чўққиларга тенг эдим,
Самолардай кенг эдим,
Тупроқ билан бир бўлдим.

Билмадим бу савдода
Олдми ё охир бўлдим.
Дўстим хотинли бўлди,
Мен — катта шоир бўлдим.

1980, 2007

КЕЛИШМАДИК

Биз ҳам бошқа ошиқлардан
Қолишмадик, санам.
Дилдан суйиб, дилдан куйиб,
Кулишмадик, санам.

Менинг бир кўнглиму сенинг
Бир холинг бор эди.
Бир севгини бизлар нега
Бўлишмадик, санам?

Муҳаббат — бир қошу кўзدير,
Киприклари — нам.
Бизлар нечун бир қошу кўз
Келишмадик, санам?

Ою қуёш энди биздан
Йироқлардадир.
Олис тушган икки ёлғиз
Болишмидик, санам?

Сўлди умид айвонида
Райҳонларимиз.
Бизлар нечун райҳонлардай
Сўлишмадик, санам?

Осмонимиз ерда эди,
Еримиз — осмон,

Нечун ерни биз осмонга
Алишмадик, санам?

Алишмадик, тўғри қилдик,
Гулни — кўнгилга.
Алишмадик, ахир бизлар
Калишмидик, санам?

2007

* * *

Яркираган тоғларимни
Оқ туманлар қуршаб кетди.
Кўкка қараб чопган йўллар
Энди бари нишаб кетди.
Дарахтларим хоригандай,
Бир-бирини ушлаб кетди.
Дил боғига кирди кузак,
Кеча хазон тўшаб кетди.
Кўзларимнинг атрофлари
Ариқларга ўхшаб кетди.
Бош гоҳида таътил сўрар,
Соч ҳам ишдан бўшаб кетди.

2007

УКАДЎСТ

А.Э.

Бу дунё нимадир —
Бир амри маъруф.
Укамнинг уйлари —
Келсам эшик қулф.
Нурмуҳаммад қани, эй Абдурауф?
Нурмуҳаммад қани, эй Эшимқулов?
Тақдир дурадгори чекмас таассуф,
Бир толдан ҳам тобут,
Ҳам бешик қилиб.
Гулдай укам сўлди, эй Абдурауф,
Ўзинг укам бўлдинг, эй Эшимқулов.
Муҳаммадjon қани,
Муҳаммад Юсуф?
Қай дилга бош урсам —
Унда эшик қулф.
Энди дўстим ҳам йўқ, эй Абдурауф,
Энди дўст ҳам ўзинг, эй Эшимқулов.
Икки Муҳаммадим —
Икки тоза руҳ,
Бурчин бажаргайсан ўз ишинг қолиб.
Сенга қийинмасми, эй Абдурауф?
Сенга оғирмасми, эй Эшимқулов?

2007

СамДУ ШАЪНИГА

СамДУ ичра сайр этдим эрка дилбанди мисол,
Эрка фарзандлар ичинда битта фарзанди мисол.

Эй Самарқанд, сен улугвор бир чинорсан тоабад,
Хар ўғил-қиз шу чинорнинг тоза пайванди мисол.

Сен улурлар махзанисан, сен валилар маскани,
Бунга бобом Мир Алишернинг газал, банди мисол.

Тожу тахтинг ҳам баланддир, ному бахтинг ҳам баланд,
Бунга минг бир шоҳу султон, минг Самарқандий
мисол.

Бу чаман — дорилфунун кўнглимни банд этмиш мени,
Айланиб юргум, кетолмасдан асир-банди мисол.

Бунчалар маҳбуб экан маҳбубаларнинг кулгуси,
Ул Сиёб бозорининг шаҳду шакар, қанди мисол.

Неча бир Мирзо Улуғбекларни осмон айлағай,
Кўзлари — юлдузларининг инжа рахшанди мисол.

Жилмайиб қуйғай эди Темур бобо ҳам бир қараб,
Бунга домулло Темур Ширинни лабханди мисол.

Бунда уч миллён китоб бор деб, эшикларни очиб,
Муслиҳиддин домла бошлар аста шайх Саъдий мисол.

2007

КОБУЛДА БАҲОР

«Сабзоя гуллар била жаннат бўлур Кобул баҳор...»

Заҳриддин Муҳаммад Бобур

На елда қарору на селда қарор,
На булбулда ором, на гулда қарор,
Эй дил, қачон топдинг ой-йилда қарор?
На дилда қарору на элда қарор —
Кобулда баҳордир, Кобулда баҳор.

Найсон, суйинг билан ювиб суй мени,
Майса, кипригингга суяб қуй мени.
Ўзинг тирилтиргин, ўзинг суй мени,
Мен каби дунёда борми интизор?
Кобулда баҳордир, Кобулда баҳор.

Фалак, мадрасангда дарс қилолмадим,
Қиличларинг кесди, арз қилолмадим.
Мен шу қиличларга бас келолмадим,
Қайда йигитлигу завқу ихтиёр?
Кобулда баҳордир, Кобулда баҳор.

Қолдим кўклам аро хор, сарғариброқ,
Ҳар зору ғарибдан мен зор, ғариброқ.
У қирғоқ йироқдир, бу қирғоқ — фироқ,
Сиз қайда қолдингиз, эй ёру диёр?
Кобулда баҳордир, Кобулда баҳор.

Кобулда баҳору ғамим ортади,
Ҳасрат умрим аро черик тортади.
Мусофир савдолар мени ўртади,
Бу гулшан ичра мен бир тирик мозор,
Кобулда баҳордир, Кобулда баҳор.

Лоланинг жомига тегиб синди жом,
Кўксимдан лолага бориб инди жон.
Гўёки жон эмас — томди Андижон,
Шунчалар кўпми шоҳ Бобурга озор?
Кобулда баҳордир, Кобулда баҳор.

2007

**ДИЛИМДАН БОШЛАНИБ СОЗЛАР,
ЭЛ ИЧРА ҚИЛСА ПАРВОЗЛАР**

(Ғазал машқи)

1993 й.

Жаҳолат мулкида ишқдин
ҳидоят излаганлармиз.

Кетурмиз тоабад шундоқ,
сабр жомини тутмангиз,

Қаноат эрмас асло, биз
диёнат излаганлармиз.

Дуолар манзилига етгуси
бир кун, дуо айланг,

Ки биз бори дуоларга
ижобат излаганлармиз.

1986

УМР ҒАЗАЛИ

Бу не суръатдурурким сен
фиронингта етолмассан?

Бу не муҳлатдурур — сирру
аёнингта етолмассан?

Бу не дарё — гаҳи сокин,
гаҳи тўфон ила тошқин,

Гаҳи ўздин йироқ оқдинг,
ки ёнингта етолмассан?

Бу не дoston — гаҳи турён,
гаҳи сўзсиз боқур ҳайрон,

Ки йилларни этиб сарсон
баёнингга етолмассан?

Бу не ўқдир фирон бирлан
учиб кетмиш камонидан,
Ҳамма яхши ёмоннинг ҳам
нишонингга етолмассан?

Кўнгилдан шуълалар сочгин,
йўлингдан муждалар очгин,
Сени ташлаб кетар, шонгин,
замонингга етолмассан.

1986

* * *

Мен жаҳонда бир жаҳону бу жаҳон мендин ўтур,
Бу фирон недурки ҳар он, ҳар замон мендин ўтур?

Лаҳзалар пойимга тушмишлар сориф барглар каби —
Ҳар гулу ҳар хору ҳар хас, ҳар хазон мендин ўтур.

Йилларим қасрини вайрон айлару умрим уйин
Ҳар дамеки, бемуроду бенишон мендин ўтур.

Ишқ малҳамдир деб айтурсан, вале кўргил они
Дилни чок айлар бу ишқ — тири камон мендин ўтур.

Гоҳи судралгай менинг қарвон мисол муддатларим,
Ўйлагаймен, оҳ, бу қарвонлар қачон мендин ўтур?

Мен кўнгилни мулк деб билдим, талош бўлдим валек,
Бу кўнгилнинг саргузашти беомон мендин ўтур.

1987

* * *

Жаҳон ичра яна минг бир жаҳон топдим,
Ёмондин ҳам ёмонроқ минг ёмон топдим.

Кўнгил кўйига тушдим мен, равон бўлдим,
Бу йўлни гоҳ равону норавон топдим.

Биров сўйлар вами бирлан камидин ҳам,
Ани мақсуд йўлида нотавон топдим.

Биров меҳробу меҳримдин фиғон айлар.
Ўзин меҳробидин лекин чаён топдим.

Булардин ҳеч вафодин бир садо йўқдир,
Булардин бир умр куйдим, зиён топдим.

Аён бўлдим ўшал кунким нигоҳида
Нигорнинг муддаосини ниҳон топдим.

Анинг мижгонларига дилни жо этдим,
Ниҳоят беомон жонга омон топдим.

Бу манзил ичра энди ҳеч ишонмасман:
Бошимга бунча савдони қачон топдим?

1987

Мен ишқ элининг нолаю афғонида куйдим.
Кўнгил уйининг оташи армонида куйдим.

Меҳрин тилабон ўтса агар ошиқи зорлар,
Меҳримни бериб мен эса товонида куйдим.

Мушкул эди йўл, ранж ила изҳорива етдим,
Сизлар кўйида, мен эса домонида куйдим.

Ташбеҳига, ҳолим будурур, ўзга қиёс йўқ,
Соч толасидай чоки гирибонида куйдим.

Ишқ аҳли фироғинда фигон этса агар, мен
Ёнида юриб, ёнида ҳижронида куйдим.

Дўст ким, рақиб кимдиру овораси кимдир?
Билмай асилин лол ила ҳайронида куйдим.

Дунёйи азалнинг ғазалий матлаъи булдурур:
Бошлаб ҳамма ишни они поёнида куйдим.

Ҳам меҳнати, ҳам миннати, ҳам заҳмати — борин
Жон жомига жамлаб, дағи уммонида куйдим.

* * *

Хуриид Давронга

Гул билан гул ўртасида сеҳр — лабхандлар керак,
Дил билан дил ўртасида меҳропайвандлар керак.

Бузмагай оламини, обод айлагай дил тошқини,
Дил билан дил ўртасида, айтмагил, бандлар керак.

Дил билан гул қони ҳамрангдир, вале ишқ йўлида
Дил қони бирлан битилган онт — савгандлар керак.

Кўрди ҳар турлук шиорларни бу юрт пештоқлари,
Энди унга Мир Алишердин битик, бандлар керак.

Турли пешволарни бошдин бирма-бир ўткарди эл,
Элга ҳар хил оталармас энди фарзандлар керак.

Фахр учун момиқ эмас, ҳар бир кўнгилнинг қонида
Дил била гул қонидин бўлган Самарқандлар керак.

1989

* * *

Фанимлар сен билан бизни ҳали йиллаб гапиргайлар.
Кезармиз, ортимиздан соялар йўллаб гапиргайлар.

Мену сен бир-бировдин айрилиб кетмоғимиз мумкин,
Алар бир-бирларини доимо қўллаб гапиргайлар.

Сену мен рози дил айтарга гаҳ бир сўз тополмаймиз,
Аларнинг диллари айрою қўш тиллаб гапиргайлар.

Сенинг яфров янглиғ ҳолатингу ҳам менинг яфров
Киби ҳузну хазонимни алар гуллаб гапиргайлар.

Сену мен нуқта янглиғ гар узоқлашсак, алар ортдан
Миниб бир-бирларининг бўйнига бўйлаб гапиргайлар.

Садосиз, истимосиз биз жимиб кетсак агар шундоқ,
Алар фархунда бўлгайларки, ҳой-ҳуйлаб гапиргайлар.

Ҳазин дoston бўлур бир кун бизим бул бемурувват
Ушал кун ҳам алар бизни кулиб-қуйлаб гапиргайлар. ишқ,

1989

* * *

Қаноат қилгил эй дилким,
ҳали девоналиғлар бор,
Кўринмас ишқ жамолига
ҳали парвоналиғлар бор.

Бу ғамлар ғам эмас ҳаргиз,
бу дамлар дам эмасдирлар,
Ҳали дунё ғами бирлан
ажиб ҳамхоналиғлар бор.

Фалакнинг турланур авзойидин
лолсен, вале билгил:
Бу йўлда аввалу охир
фақат хайроналиғлар бор.

Неча вайроналиғ кўрдинг
кўнгил ободидин, эмди
Сени обод этувчи бир
гўзал вайроналиғлар бор.

Чекингай хайли худкомлар,
даф ўлгай заъфи хумморинг,
Хали Ёрнинг хаёлидин
маю мастоналиғлар бор.

Жаҳондин тутма ошнолиғ,
ки кун келгайки англармиз:
Бу олам аҳли бирлан
қанчалар бегоналиғлар бор.

1990

* * *

Дил букун, бошдин оёғим дил букун,
Хар қарору хар қароғим дил букун.
Дилдин ўзга қолмади манзил манга,
Энг яқин ҳам энг йирогим дил букун.

Кечалар кўйнида жон айвонида
Беомон ёнган чирогим дил букун.

Кўксим ичра йирлаюр қизғиш хазон,
Ўртаниб чеккан фирогим дил букун.

Ўтмасин дил фасли, эй устоз фалак,
Менга дарс бергил, сабогим дил букун!

Кўйнида тошлар ниҳон каслар аро
Яккаю танҳо ярогим дил букун.

1990

* * *

Мен кўнгил дунёсининг доғидаман,
Ҳар кўнгилнинг доғи сўроғидаман.

Сен мени кўрқитмагил доринг ила,
Ҳар кеча мен ишқ сиртмоғидаман.

Тўрт томондин елса ғурбат еллари,
Мен бир эрмас, бори тўрт ёғидаман.

Сен мени бўстонларингдан излама,
На гулу на булбулу зоғидаман.

Майлу мақсудим фақат дилдир менинг,
Токи уч-тўрт кун бақо боғидаман.

Икки олам маъниси жисмимдадир,
Гоҳи у, гоҳи бу қирғоғидаман.

Сен даводин урмагил дамлар, ки мен
Айни дарду айни руҳ чоридаман.

1990

* * *

Бу дунё эскилардан қолган эски бир ривоятдир.
Умр недир бу дунёда? Бу беш кунлик саёҳатдир.

Фасл гар айни гулшандир, тафаккур хорзорида
Жисм недир? Гаҳи обод, гаҳи барбод иморатдир.

Бу тақлидлар, бу такрорлар сени инжитмасин, эй дуст,
Ки бор олам фақат тақлиду такрордин иборатдир.

Ёруғ тонглар бизим рамзи ҳазин шомларда бошлангай,
Туғилмоқ интиҳойингдир, магар ўлмоқ бидоятдир?

Сенинг бор ҳасби ҳолингни фалақда буржларинг
билгай,

Кўнгилни қўй, кўнгил дарди туганмаз бир ҳикоятдир.

1990

«БАҲОР АЙЁМИДУР...»

(Заҳриддин Муҳаммад Бобур газалига мухаммас)

Булут эрмас, кўк узра тарқаган кўнгил гумонидур,
Гумон қилмак бу дамда бегумон дилнинг зиёнидур,
Кўкарган хор ила хаслар тирикликнинг нишонидур,
Баҳор айёמידур дағи йигитликнинг авонидур,
Кетур соқий, шароби нобким, ишрат замонидур.

Нигорнинг чехраси гоҳ ишқ нақлидин эрур гулгун,
Гаҳи хусну латофат, гоҳи ақлидин эрур гулгун,
Букун боғим менинг ёр қадди нахлидин эрур гулгун,
Гаҳе саҳро узори лола шаклидин эрур гулгун,
Гаҳе саҳни чаман гул чехрасидин арғувонийдур.

Яна кўнгил қатидин кетди бир-бир занг гуллардин,
На хушдур етса кўксингга муаттар чанг гуллардин,
Яна ўксук жаҳонингда талошу жанг гуллардин,
Яна саҳни чаман бўлди мунаққаш ранг гуллардин,
Магарким сунъинг наққошига ранг имтиҳонидур.

Кўйингда ончалар даҳр ичра қилмишдир бу дил зори,
Ки яхлит лоларанг ўлмиш харобот бирла кулзори,
Аламлар тарқалиб буткул, туганмиш ранжу озори,
Юзинг, эй сарв, жоним гулшанининг тоза гулзори,
Қадинг, эй гул, ҳаётим боғининг сарви равонидур.

Рухимга иштиёқ солган зумуррад майсаси қирнинг,
Гўзал тушдир бу айёмлар, баёнин қилма таъбирнинг,
Букун етмоқдаман зимнига аста-аста бир сирнинг,
Не ерда бўлсанг эй гул, андадур чун жони Бобурнинг,
Фарибингга тараҳхум айлагилким, анда жонидур.

1991

* * *

Гарчи умри одамизод битта муҳлат ичрадир,
Ярми завқу ярми захму ярми заҳмат ичрадир.

Кетгани кетди қўлимдан, бир сабр қолди фақат,
Сабрнинг ҳам ярми дарду ярми меҳнат ичрадир.

Бир кўнгил топмай жаҳонда уч ярим бўлди кўнгил,
Уч яримнинг ярми бунда, ярми ғурбат ичрадир.

Ҳасрат ичра ўртанурман аҳли дилга кўз тикиб,
Аҳли дилнинг ярми рафлат, ярми ғийбат ичрадир.

Бағрима доғлар тушибдир, дўсту ёрлар қайдадир?
Ким аларнинг ярми айшу ярми ишрат ичрадир.

Кўйига ғамлар етишган жумла дилдошлар букун
Ярми иллат ичра бўлса, ярми зиллат ичрадир.

Ёр зулфин хилватини гоҳи рағбат айласам,
Ёр зулфин ярми суҳбат, ярми хилват ичрадир.

Эй ҳазин барги хазоним, сен менга бўлгил анис,
Ким хаёлим ярми халқу ярми узлат ичрадир.

1991

* * *

Хазонрез келди, буткул заъфароний бўлди тупроқлар,
Гаҳи сарғиш, гаҳи қизғиш кўрингай боғу чорбоғлар.

Фанодин сўйлагай хаслар эниб тошлар қулоғига,
Ғарибнинг изтиробидай сизиб бормоқда ирмоқлар.

Заминга шилдироқ еллар жудолиғлар қилур ваъда,
Яна ваҳму хавотир ичра хомуш қолди қирғоқлар.

Само боғида ёлғиз барги ойнанинг зор титрайди,
Бу титроқ ваҳмасидин жонга ҳам кирмоқда титроқлар.

Тириклик аввалу охир хазон бўлмакка мойилдир,
Кўнгилнинг ҳам дарахтидин тўкилди онча япроқлар.

1991

«АЙЛАДИ ҲОФИЗ НАСИҲАТ...»

(Ҳофиз Шерозий баъзалига мухаммас)¹

Ҳар эшик, ҳар уйда бир оху фиғон кўрмоқдаман,
Манзилу бўстонли элни ломакон кўрмоқдаман,
Комил инсон тийнатини нотавон кўрмоқдаман,
Не фасод, ой гирдида ғоят аён кўрмоқдаман?
Фитнаю шардин жаҳон саҳнини кон кўрмоқдаман.

Ул киши кимдир фақат хун истар айёмдин?
Ошиқ аҳли жоми гулгун истаюр айёмдин,
Ойли, юлдузли гўзал тун истаюр айёмдин,
Ҳар киши гар яхпи бир кун истаюр айёмдин,
Мушкул улдир, ҳар кунин кундин ёмон кўрмоқдаман.

Бул нечук журму жаҳолат, эй фалак, бергил жавоб?!
Қанча диллар шармисору қанча тиллар беҳижоб,
Меҳру шафқат даври булким, изла инсофу савоб,
Кимки аблаҳ, барига шарбат ўлур қанду гулоб,
Ҳар киши оқил, анинг барини қон кўрмоқдаман.

Сози носоз янграюр ҳар дам қулоқлар остида,
Дил келур томир ёзиб қошу қабоқлар остида,
Ул мени ўлдургуси охир фироқлар остида,

¹ Бу мухаммас Тоҷикистон воқеалари кунлари битилган.

Учқур от мажруҳ эрур, кўргил оёқлар остида,
Барча эшшак бўйнида заррин нишон кўрмоқдаман.

Дўсту ёрлар бериоят, рўзгор зарбулмасал,
Кўхна гапдир қадру қиммат, сийқаси чиққан матал,
Қайда қолди пурмурувват ул жаҳони бебадал?
Барча қизлар оналар бирла қилур жангу жадал,
Оталарга барча ўғлон ёв чунон, кўрмоқдаман.

Ҳар ким ўтганлар сабоғин кўнглига захм айламас,
Оқибат уммонидин ул қатрае фаҳм айламас.
То жаҳонда эзгуликни дилга маҳраам айламас,
Ҳеч оға ҳеч бир инига зарра ҳам раҳм айламас,
Отадин ўғлонга шафқат йўқ бирон, кўрмоқдаман.

Бу жаҳон ўткинчидир, қолгай фақат, бил, яхшилик,
Сарвариб оламда боғинг берса ҳосил яхшилик,
Умр агар тўфон эурса, икки соҳил яхшилик,
Айлади Ҳофиз насиҳат, тинглаю қил яхшилик,
Бу насиҳатни ўзим ганжи жаҳон кўрмоқдаман.

1993

* * *

Мен сени осмон десам, осмон санингдек бўлмагай,
Мен сени армон десам, армон санингдек бўлмагай.

Не эрур гулшан аро сарву санобар ҳам суман?
Ҳеч бири хуш қоматинг, гулгун танингдек бўлмагай.

Бу чаманда ғунча гуллар хандасидан ҳеч бири
Ғунча лаблар баргидан сўз айтганингдек бўлмагай.

Настаринда оқ либос, алвон ясанмиш қанча гул,
Биттаси ҳам жонга офат савсанингдек бўлмагай.

Қатл этди ул нигоҳ ораста мижгонлар аро,
Икки дунё ганжи бир кўз тикканингдек бўлмагай.

Вомиқу Фарҳоду Мажнунлар агар келса қатор,
Ҳеч бири оламда саргардон манингдек бўлмагай.

1994

БЎЛ!

(Завқиёна оҳангларда)

Аҳли дил бўлма, замоннинг танбури ё сози бўл!
Бир улусга бўл бўлис ё бир туманга қози бўл!

Кўп нуфузли давраларда тустовуқдай товланиб,
Базмларнинг кўрки бўлгил, нози бўл, таннози бўл!

Индамай юрсанг бўлурсан оқибат туфроққа тенг,
Бир баобрў ташкилотнинг бир кичик ғаммози бўл!

Ҳолима боқмас дема, даврон қулоғи кар эмас,
Латта бўл, юмшоқ супургининг майин овози бўл!

Бир сатангнинг лозимига поча бўлгил суйкалиб,
Эр эмас, ҳаммоли бўл, баққоли ҳам баззози бўл!

Бул амаллар гар қўлингдан келмаса, ўксинмагил,
Машқлар қилгил, замон каззобининг сарбози бўл!

Ақча кирган уйлариңдан янграгай шеър суруд,
Танга бўлгил ё динор ё ул кўкиш қоғози бўл!

Ҳаммаёқ дўкону маркет, растаю бозорининг
Муттаҳам даллоли бўлгил ё семиз бир рози бўл!

Оқило, сен зору маъюссан бу савдолар аро,
Чеккароқ юр, хору хаснинг ҳамдаму дамсози бўл!

1994

ТИЖОРАТ МУЛКИДА

Тижорат мулкида шеър
газал айтишга ҳолинг йўқ,
Зумурад соҳилинг, нозик
ниҳолинг, хуш хаёлинг йўқ.

Тамоми ёшу кекса
 машғули савдою сотикдир,
Агар сен ҳам сота билсанг,
 демакким, ҳеч заволинг йўқ.
Сотарлар уйни, ҳовлини,
 улусни, ўзни соттайлар,
Малолдирсан бу савдолар
 аро, лекин малолинг йўқ.
Гузарлар, кўча-кўйлар
 растаю дўкон эрур, сен ҳам
Ажиб дўкон очибдурсан,
 кўнгилдан ўзга молинг йўқ.

1994

ШАҲР АРО ШАРҲИ ДИЛИМНИ...

Шерали озага

Шаҳр аро шарҳи дилимни битта дилдош билса бас,
Ер билан осмон аро ул менга сирдош билса бас.

Ранг-барангдир одамнинг зоҳирию ботини,
Аслини қайдин билурсан, сабру бардош билса бас.

Лола бағрида ниҳон дорларга завқинг келмасин,
Ишқини Лайлога Мажнун айлади фош, билса бас.

Жоми бахтим ичра кўрсам изтиробим жилвасин,
Ўзлигимни ўзгалар кўзиндаги ёш билса бас.

Равзаи жисмим аро минг андалибнинг охи бор,
Андалибни андалиб дўсту қариндош билса бас.

Етти қат ер, етти қат кўк, водийи ҳижрон дилим,
Водийи ҳижрон дилимни битта дилдош билса бас.

1998

СОҶИЁНА

Менга Фарҳод бирла Мажнун изтиробидан қуйинг,
Лайлию Ширин узар гулнинг гулобидан қуйинг.

Сўйласангиз сўйлангиз ҳоли харобидин менга,
Барча ошиқ аҳлининг тортган азобидан қуйинг.

Қатра шабнам гунчадин бу жоми дилга ҳам яна
Андалиб тонг чоғида чалган рубобидан қуйинг.

Менга ҳам бўлмиш висоли ҳам хаёлу ҳам сароб,
Ҳам хаёлидан қуйингу ҳам саробидан қуйинг.

Сиз фаранги май ҳавосин қилмангиз, эй дўстлар,
Қуйсангиз менга бу дам Сурхон шаробидан қуйинг.

1998

УЙҶУЛИҚ БАХТ

М.Н.С.Н.

На хуш бўлғайки бир кун
уйҶулиқ бахтимни уйғотсам,
Кечалар тори мўйидек белига
чирмашиб ётсам.
Бобур

Жоми бахтим эрди доим гоҳ қурум, гоҳ қуйқалиқ,
Нозанин кўрдим у кун, бир нозанинким уйҶулиқ.

Қошу мижгонлар қабоқлардан хабар олмас эди,
Уйқусида айлагим келди анга бир хуш қилиқ.

Оқ бўйинда ухлаган зулфлар аро олдим нафас,
Оқ бўйинда холининг атрофлари бир хуш, илиқ.

Кафтларим оташ эдию ул санам оташ эди,
Кўл юборсам ҳам куярдим, гар юбормам — куйгулиқ.

Мен унинг ноз уйқусидан жон била олдим ҳаво,
Уйқуси дарё эди, ул нозанин — бир оқ балиқ.

Сочларидан тола-тола танладим дил ториға,
Шунгача бўлган ҳаётим риштаси қолди юлиқ.

Олгил умрим бовидан бор гулларинг, тақдири ҳақ,
Суйгулик қилсанг мани қилгил шу гулга суйгулиқ.

Кўрганим бул бари, дўстлар, туш эди, рўё эди,
Ул менинг бахтим эдию, бахтим эрди уйҶулиқ.

1998

ИККИ ДИЛ ҒАЗАЛИ

Бул кеча шаҳду шакар бирлашдилар,
Икки дил, икки шаҳар бирлашдилар.

Бир-бирига етди охир икки хат,
Бул кеча зеру забар бирлашдилар.

Икки дарё, икки юлдуз, икки нур,
Мисли икки хушxabар бирлашдилар.

Бул кеча шому саҳарсиз кечадир,
Икки оқшому саҳар бирлашдилар.

Бўлмагандай барча ҳижрону алам,
Икки дил охир агар бирлашдилар.

Икки жон, икки жаҳон бир тан бўлиб,
Икки оғуш бир камар бирлашдилар.

Осмон ҳам беxabар қолмиш, ажаб,
Бул кеча шамсу қамар бирлашдилар.

1998

ХАЙИТ ҒАЗАЛИ

Хаётни Сен хаёт этган
умидларда муборак эт,
Уғил-қиз, оналар ҳам
мўйсафидларда муборак эт.

Сано эт тилларини ҳам
Саловат эт, Таборак эт,
Азизу авлиё азмин
муридларда муборак эт.

Мунаввар эт Жалолиддин
жалоли-ла кўнгилларни,
Фаридуддин каби фазли
фаридларда муборак эт.

Дуолар айлағай бир эл,
дуо толе калитидир,
Бу эл мушкулларин шундай
калитларда муборак эт.

Саодатлик бу кунларда
сабоҳатлик, саодатлик
Сатрларни Сирожиддин
Саййидларда муборак эт.

Синовлар, ранжу захматлар
аро берган шу умрингни
Илоҳи, барчамизга ийд —
хайитларда муборак эт.

1999

БЎСА

(Чўлповдан икки сатр)

Кипригинг, кокилларинг тундан узун бир кечада,
Сочларинг киприкларингга сўйлаган сир кечада,
Тушдайин оний, гўзал ҳам мисли тақдир кечада,
«Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ўпай бир эркалаб,
Кел қуёш чиққунча ўптир, кел ўпай бир эрталаб».

Кел ўпай сайёралар ҳам ою юлдузлар қадар,
Ҳеч туганмас эсдалиқлар кеча кундузлар қадар,
Дарду ҳижрону фироғу дилда илдизлар қадар,
Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ўпай бир эркалаб,
Кел қуёш чиққунча ўптир, кел ўпай бир эрталаб.

Қош билан киприкларинг, кокилларингдан тенг ўпай,
Кўзларингни зулфларинг, бўйинларингдан сўнг ўпай,
Юзларингдан юз ўпай, лаб, тилларингдан минг ўпай,
Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ўпай бир эркалаб,
Кел қуёш чиққунча ўптир, кел ўпай бир эрталаб.

Гул ёноғинг қолмасин, балдоқларинг ҳам қолмасин,
Кафтларингда тафтларинг, бармоқларинг ҳам қолмасин,
Бир ұпайки тонггача титроқларинг ҳеч қолмасин,
Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ұпай бир эркалаб,
Кел қуёш чикқунча ұптир, кел ұпай бир эрталаб.

Беркиниб турган қаро холингни ҳам охир топай,
Сўнг авайлаб мен уни киприкларим бирлан ёпай,
Кўзларим бирлан ұпай, киприкларим бирлан ұпай,
Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ұпай бир эркалаб,
Кел қуёш чикқунча ұптир, кел ұпай бир эрталаб.

Кел малак, сўйлаб адо қилгил мени бул қиссадин,
Ўлмагум оламда мен дарду балою ғуссадин,
Бўсадин кулдир мени, куйдир ва ўлдир бўсадин,
Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ұпай бир эркалаб,
Кел қуёш чикқунча ұптир, кел ұпай бир эрталаб.

Сўнгра шириндан шакар сўз, гапларингга кўм мени,
Кўзларинг, киприкларинг ҳам лабларингга кўм мени,
Кафтларингга кўм мени, сўнг қалбларингга кўм мени,
Кел малак, кел, кел пари, кел, кел ұпай бир эркалаб,
Кел қуёш чикқунча ұптир, кел ұпай бир эрталаб.

1999

ҲОФИЗ ҒАЗАЛИ

Дилимнинг дардини, дўстлар,
ажиб меҳмона айтарман,
Келар жонлар, кетар жонлар —
жамул инсона айтарман.

Баланд этмак учун номин
яралмиш ер билан осмон,
Анинг пастликларин гоҳ ер,
гаҳи осмона айтарман.

Туқарда баррини боғлар
самарсиз кетмагай бир барг,
Самар топ, деб неча боғу
неча бўстона айтарман.

Хатойим излабон ўтди
неча ёру ҳабибим ҳам,
Шунингдирким, тилим шоду
дилим гирёна айтарман.

Яралгай жисм аро чексиз
Ватандай кўҳна оҳанглар,
Ғалат куй изламанг мендан,
ки мен шарқона айтарман.

Кўшиқ кенгликларин кезсам,
азал ошифта элдир бу,

Самарқанд Андижону
Хоразм, Сурхона айтарман.

Кийикнинг кўзлари янглиф
кўзингдан кетмагайман, ёр,
Яширсанг ҳам неча йиллар,
бўлиб пинҳона айтарман.

Кўнгилни сим-сиёҳ тунлар
сиёҳидан гиёҳ айлаб,
Сиёҳ зулфлар аро ул сим —
сиёҳ райҳона айтарман.

Менинг созим тааллуқи
макон ё бир замон эрмас,
Келиб кетгувчи карвонлар,
ҳама даврона айтарман.

2000

* * *

Бадор бу йил ажиб пинҳона келмиш,
Кўнгиллар розига ин, хона келмиш.

Келиб ёр зулфини райҳон этиблар,
Кейин — гул, сунбулу райҳона келмиш.

Чечаклар бирла етмиш даври даврон,
Сарою боғу дашт жавлона келмиш.

Назокат ичрадир олам, мисоли
Малика оқ кийиб султона келмиш.

Ҳилол чиқмиш бу кеч кўк сийнаседан,
Кўрингким, ул нечук шарқона келмиш.

Кетар дил бул кеча минг дилрабодан,
Келинлар ғўра еб турёна келмиш.

Сенинг, эй лоларух, пинҳон хаёлинг,
Кўз ичра айланиб, мижгона келмиш.

Адилрлар лола жомидан тутар май,
Табиат хуш бўлиб, риндона келмиш.

Ёронлар, бу — баҳор эрмас, билингким,
Тириклик номидан шукрона келмиш.

2001

ТО НАВОИЙ БОР...

Биз Навоий боғининг боғбонимиз,
Боғбондирмиз, вале меҳмонимиз.

Бул — «Насойим ул муҳаббат» боғидир,
Беш асрким биз бу боғ ҳайронимиз.

Қанча меҳмон ўтди, лек мезбон ўшал,
Барча меҳмон ичра биз нодонимиз.

Мир Низомиддин Алишер, яъниким
Сўз аро осмонимиз, уммонимиз.

Тил — «Хазойин ул маоний»дан келур,
Бошланур шундан адаб карвонимиз.

Паст эрурмиз билмасак ул зотни гар,
Қанча юксалган билан қўрғонимиз.

Не хавотир ичра эл шоирлари,
Гар савол этгай букун султонимиз.

То Навоий бор — муҳаббат дилдадир,
Сўлмагай ҳаргиз кўнгил бўстонимиз.

Шул исмдан юрт аро юз минг умид,
Шул исмдан нурланур давронимиз.

Қадр этайлик нону туздай ҳар сўзин,
То ризо бўлгай улуғ мезбонимиз.

2002

ЭСКИ ТАШБЕҲ

Нола қилди най бўлиб қирқ йил қамиш,
Оҳларимдан, ёр, келиб қирққил қамиш.

Қирқ қамишдай қийма-қийма қирқ йилим,
Бир қамишимдир, ажаб, қирқ қилқамиш.

Бир кўнгилдан ер уза қирқ настарин,
Қирқ гиёҳ унгай яна қирқ хил қамиш.

Том қилвил бу қамишлардинки, кўр:
Ястанибдир йўлингга қирқ дил қамиш.

Сочларингни биз учун қирқ қилмадинг,
Сенда қоматлар қамишу бел — қамиш.

2002

* * *

Инжа, нозик хол тушибдир инжа бу лаб остида,
Тушмиш ул андиша айлаб ўнг эмас, чап остида.

Ушбу холнинг ҳолатидин сен менинг ҳолимни кўр:
Қалб аро минг битга доғу мингтаси қалб остида.

Қошу мижгонлардин ул холнинг қатор жаллоди бор,
Охир ўлгумдир, ёронлар, бу қатор саф остида.

Эл аро овоза бўлдим холга мен кўнгил бериб,
Ўтгай умрим, қолгум энди бир умр гап остида.

2002

Қалдироқларга гул ортиб
кетдилар кўкларим,
Бир умр гул бирла бўлди
васлу ҳижроним менинг.

Мўйсафид тоғлар яна бобо
адирлар ўлкаси,
Қамтарин эл кўнглидай кенг
дашту сайҳоним менинг.

Мен шу эл заҳматларидан
дилни шудгор айладим,
Манглайининг терлари ҳам
гавҳари жоним менинг.

Бир фақирин қалби юз минг
шоҳу султондин баланд,
Уйдаги ҳар боласи бир
шоҳу султоним менинг.

То шу тупроқ бор экандир
менда ҳам битмас суҳан,
Токи шеър у сўз ародир
сайру жавлоним менинг.

Бунда ҳар бир кишнаган той
Бойчиборлар бўлгуси,

Ҳар ўғил — Алпомишим,
полвони — деҳқоним менинг.

Киприги ойларга теккан
эрка Ойбарчинларим,
Қошлари чангу ғубору
чеҳра хандоним менинг.

Мен қўлингизнинг қадовига
Ватан деб юз босай,
Арзигаиму байтларим ё
шеъру дostonим менинг?

Мангу сўлмас Термизийлар
ўтқазиб кетган чинор,
Рухлари осмонларимда
мангу посбоним менинг.

Кўҳна Жайхун мавжлари
кетган Ипак йўлларча бор,
Кўксида оламини буйлар
янги карвоним менинг.

Ору номусдан келур
бунда азалдан ҳар юрак,
Гул бўлур, бўстон бўлур бу
кўҳна қўроним менинг.

Ўзбекистон, она юртим,
юзлари порлоқ Ватан,
Юзлари ёруғ диёрим,
танги Сурхоним менинг.

2003

АЁЛ МАНЗУМАСИ

Бу диёрда ору номус,
шаъну шавкатдир аёл,
Меҳру шафқатдан яралган,
меҳру шафқатдир аёл.

Олам узра бир қуёш бор,
битта ой бордир, валек,
Ердаги нур — моҳитобон,
шамси талъатдир аёл.

Она сўзи юрт сўзи бирлан
нечун пайвастадир?
Бир улуғ элдир, Ватандир —
шунга сархатдир аёл.

Кўкдаги кунларни ҳам
чарчатгуси меҳнатлари,
Уч юз олтмиш томири
иш бирла заҳматдир аёл.

«ЛОЛАДЕК ЮЗ БИРЛА...»

(Фурқат газалига мухаммас)

Гунчадек лаб бирла гулгун чоғингизга доғман,
Гунча бирлан лаб аро бармоғингизга доғман.
Гулга теккач сийналар, титроғингизга доғман,
Лоладек юз бирла сайри боғингизга доғман,
Гунчалар баррига қўйган доғингизга доғман.

Титрагай япроқдаги шудринг каби тан ичра жон,
Биз киму сиз ким? Гулу пойидаги барги хазон.
Сиз — ўшал Лайло, ўшал Ширин, ўшал сарвиравон,
Булбули дилхасталар овораи бехонумон,
Маскан этган гулшан ичра зоғингизга доғман.

Дил йўли ғоят узундир, мен унинг корвониман,
Бу узун йўлда ўзим васлу ўзим ҳижрониман,
Менга етмас кўнглиму кўнглимни мен сарсониман,
Раддим айлар кўйингизнинг итларин ҳайрониман,
Шум рақибга йўл берар бўсоғингизга доғман.

Ногаҳон рухсорингизга зулфингиз солганда чанг,
Бўйингизда холингиз ҳам беркиниб тургай аранг,
Камзулингиз ҳам таранг, ингичка белингиз таранг,
Бахмали мушкин ичинда илкингиздур лоларанг,
Хуни ошиқ ё кино тирноғингизга доғман.

Сиз нафис гуллар аро юрганда гулдан йул буйлиб,
Куйлагингиз буйингизда ёнибон, гул-гул буйлиб,
Кун десам кундай кулиб, тун чори ой янглир туйлиб,
Ултурарсиз бехирадлар базмида уйнаб-кулиб,
Бизга қолганда дили ночорингизга доғман.

Бир нигоҳингиз тириклик ҳам ҳаёт эрди менга,
Сиз томондин бир ибо юз минг нажот эрди менга,
Тори зулфингиз туганмас бир баёт эрди менга,
Аввал-аввал лутфингиз ҳаддин зиёд эрди менга,
Эмди-эмди марҳамат камрофингизга доғман.

Сувда оққан гулдайинким лаҳзалар йилга етиб,
Кузда қолган майсалардек ларзалар дилга етиб,
Сиз кетурсиз, сиз билан бори назокатлар кетиб,
Куйдириб Фурқат ўтида, васлдин маҳрум этиб,
Элга андоғу менга мундофингизга доғман.

2004

ОЙБЕК

Ўзича тушмаган осмондан Ойбек,
Яралмиш меҳр ила армондан Ойбек.

Агарчи давр уни тилдан аюрди,
Вале айрилмади иймондан Ойбек.

Уни ўз лафзига зор айлаганлар,
Кувонмишларки: қолди сондан Ойбек.

Ҳасад ғавғосию миннат жафоси,
Не кўрди ул бузуғ даврондан Ойбек?

Эзилган кифтларида ўзбаки тўн,
Ўтиб келди очиқ зиндондан Ойбек.

Ахир инсон эди ул камтарин зот,
Садоқат истади инсондан Ойбек.

Уни ўйлантириб миллат камоли,
Кечирмиш дардларини жондан Ойбек.

Зарифа опамизким — қувват олмиш,
Ўзи тоғ бўлса ҳам райҳондан Ойбек.

Ватандин кетмаган, сингмиш Ватанга,
Етишган шу улур қарвондан Ойбек.

Ўзи йўқ, жисми йўқ, лек кўзлари бор,
Навойидек боқар айвондан Ойбек.

2005

* * *

Муҳаббатли бу оқшомлар
муборак бўлсин, эй кўнгил,
Яна сенга хуш айёмлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.

Яна гулдан назар келди,
гўзал бир хушхабар келди,
Бинафша бўйли пайромлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.

Йигитлик бир келар отдир,
баҳор ҳам бир мукофотдир,
Тирикликдан бу инъомлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.

Ўзингни юзларидан кўр,
ўзингни кўзларидан кўр,
Бу раънолар, дилоромлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.

Очиб дилбарлигин дилбар,
кўшиб дилдорлигин дилдор,
Сенга бундоқ гуландомлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.

Сенинг ҳолингни танг солмиш,
тушиб бўйнига чанг солмиш,

Яна ёр зулфидин домлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.
Бу — кўнгил бирла гул васли,
бу — дил фасли, кўнгил фасли,
Бу дилбар лоладин жомлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.
Тўлиб кўксимга сирмайсан,
келиб бўғзимга сирмайсан,
Яна кўнгил деган номлар
муборак бўлсин, эй кўнгил.

2005

* * *

Икки холинг нуқтасидан
дилда икки ғам эди,
Ул бири шубҳам эдию
бул бири мубҳам эди.
Кўэларингдан икки кўз
пайдо бўлиб кўнглимдаким,
Ул бири пурғам эдию
бул бири пурнам эди.
Мен куйиб афсоналар
ахтармишам тун кечалар,

Ул бири чашмам эдию
бул бири шабнам эди.

Икки зулфингдин менинг-чун
икки бұлди бир ҳаёт,
Ул бири байрам эдию
бул бири мотам эди.

Лабларингдан кўксим ичра
икки гул унмиш қизил,
Ул бири лолам эдию
бул бири нолам эди.

Мен сенинг, ой, юзларингни
ҳам қуёш, ҳам ой дедим,
Ул бири олам эдию
бул бири олам эди.

Жону кўнглим икки мажнун
телбадирким, бир замон
Ул бири одам эдию
бул бири одам эди.

2005

* * *

Нозанинлар ул замон тандинки атлас ечдилар,
Ишқ эликим ақлу иймондин ўшал он кечдилар.

Кетсалар бўлгай ёруғ дунёсидан жон топшириб,
Ул йигитларким бу янглиғ ёрни бир бор кучдилар.

Сен гўзал ёнғин бўлибсан, куйдир, эй Лайло мени,
Учдилар, жон қушлари ҳам сен томонга учдилар.

Кўзларинг ёндиргусию, лабларинг оби ҳаёт,
Гарчи доим жону кўнглим дарду ҳижрон ичдилар.

Бунчалар раъно назокат ҳеч гули раънода йўқ,
Қанча гуллар кўчдилар, умрим бовидин кўчдилар.

Очдилар мушкулларимдин мушкулимни бирма-бир,
Ҳалқаларким, зулфларинг дил кечасида очдилар.

Сени каби бир нозанинни суймаган жонларки бор —
Бу ҳаётда сўдилар, ё сўндилар, ё ўчдилар.

2005

* * *

Кипригингга қор қўнибдир,
қошларинг устида қор,
Юзларингдан қорга ҳам
не бахтиёрлик, эй нигор.

Зулфларинг уэра илашган
оқ хаёлимдир менинг,
Ярми олам оқ хаёлдир,
ярми олам оқ ғубор.

Қора холинг уэра ҳам
тушмиш ажиб гулгинаси,
Нуқта бирлан нуқта гўё
учрашибдир интизор.

Сўйласам киприкларингдан
орамиз йилларчадир,
Ушбу қорнинг шарҳи мен
тортган у ҳижронларча бор.

Сен қизил гул бирла қорнинг
оқ ҳарир рақсини кўр,
Лабларин очгайми ёр,
ё лабларин ёпгайми ёр.

Икки қумри бир-бирига
мунғаяр шохлар аро,

Иккиси ҳам икки ҳижрон,
икки дилдир, икки зор.

Ёр ёрлик қилмаса гар,
кетса қордай чарх уриб,
Эй кўнгил, ўксинмагил,
қиш ортидан келгай баҳор.

2005

* * *

Менда кўнгил торларию
сенда зулфинг торлари,
Зулфларингнинг торларидан
менга кўнгил дорлари.

Қоматингдан зар ёвар,
сийминбадан, атласнигор,
Кўйлагингнинг зарларидан
менда кўнгил зорлари.

Қанча дилни зулфларингдан
белларингга ташлагай,
Сочларингнинг белларинг
бирлан бузуғ гуфторлари.

Қошларинг ёй тортибон,
киприкларинг тургай қатор,

Йўлдан ургай кўзларинг ё —
фитнабоз гаддорлари.

Қадду бастингдан ҳаётга
қанчалар рангу ривож,
Гул бўлиш дарсин олур
сендан гулу гулзорлари.

Кетмагай дилдан баҳору
ҳам тирикликдан ифор,
Бунча ҳам дилдор экандир
бу шаҳр дилдорлари.

Сен қадам каклик юришлар
бирла қўйгил жонима,
Гул қадамлардирми нозик
ё кийик рафторлари?

Сержаранг янграр умр ҳам
икки тор бирлашса гар,
Менда кўнгил торларию
сенда зулфинг торлари.

2005

«ЎЛДИРГУСИ»

(«Бозор ижодиёти»дан)

Охир мени бу шахронинг
дўндиқлари ўлдиргуси,
Дўндиқларининг кўл, оёқ
кўлтиқлари ўлдиргуси.

Юз нағма пардоз айлаган,
ўзини танноз айлаган,
Келмай туриб ноз айлаган
интиқлари ўлдиргуси.

Давру замон лозимлари,
овро, фаранг қирқимлари,
Сурнайга сингил шимлари
йиртиқлари ўлдиргуси.

Сиймин баданми, сиймбанд,
кўйлакми бу ё сийнабанд?
Кўп ҳам хаёлинг этма банд,
кемтиқлари ўлдиргуси.

Кандоқ десам қантдек экан,
қандил яна қиндек экан,
Тилло тўла сандиқ экан,
сандиқлари ўлдиргуси.

Эсиз гўзал уй бекаси,
бу — кўча ҳам кўй бекаси,
Дўндиқлар ичра эркаси,
тантиқлари ўлдиргуси.

Ғоят ғаройиб холлари,
олам бўлур ҳайронлари,
Илонлари, чаёнлари —
чандиқлари* ўлдиргуси.

Зулфларми каждумларми ё,
тирноқлари хунларми ё,
Бу чархи гардунларми ё
қилтиқлари ўлдиргуси.

Недир муҳаббат таънию
хусну гўзаллик шаънию,
Дилни бу ҳолнинг маънию
мантиқлари ўлдиргуси.

Охир мени бу шаҳрнинг
дўндиқлари ўлдиргуси,
Киприкларидан очма гап,
киндиқлари ўлдиргуси.

2005

* Таътировка демоҳия

БОЗОР

(«Бозор ижодиёти»дан)

Нос бозори қанию
роз бозори қани?

Соз бозор гар шудир,
носоз бозори қани?

Турфа бу гумбаз аро
йўқдир оёқ қўймоққа жой,
Макиёндир ҳаммаёқ,
хўроз бозори қани?

Бир гуруҳ тузсак дегандик,
номи ҳам «Бозорнаво»,
Тору дойра, сурнаю най,
соз бозори қани?

Битта ҳам деҳқон топилмас, кўр,
бу деҳқонлар аро,
Қайда чин тошу тарозу,
хос бозори қани?

Бу ҳаётда барчамиз
ўйинчилармиз бир қадар,
Сўрмангиз: ўйинчи ё
раққос бозори қани?

Тунлари тинмай «Қатортол»дан
қатор тойлар ўтар,
Той тойга тиржаяр:
танноз бозори қани?

Икки барзанги давангир
муштлашар қўйтери деб,
Шулми одам, ҳўкизу
новвос бозори қани?

Тўғрилиқ ахтармагил
бу даҳри дун бозорида,
Сўрмагил ўртаб ўзингни:
рост бозори қани?

2005

* * *

Эй лоларухлар, сизгадир кўнгил тилакларим,
Кўклам лола тутар, нечун қондир юракларим?

Ўтар баҳору севгию йигитлик палласи,
Кетмоқ учун очилмишларму гул чечакларим?

Кетган — ишқу муҳаббату ҳам шу баҳор қадар —
Бинафша лолалар эмас, кўнгил бўлакларим.

Уммидларимни ун қилиб, бошимга сепди сўнг,
«Чамбарларидан айлади гардун элакларим»¹.

Япроқларинг ёмфирмидир, эй настарин гулим,
Ё ёшлигимга йиғлади кеча фалакларим?

Кўнгил изидан даҳр аро кетдимки шунчалар —
Мажнун ҳам топгаймикин излаб даракларим.

Тонг чоғи бир насим ўйнаб келтирди хуш ифор,
Шоядки ул ёр зулфига бордир керакларим.

Бу бор аро орастаю озода қолгайсиз,
Эй лоларухлар, сизгадир кўнгил тилакларим.

2005

* * *

Ўлтирар бўлса ёнимда нозаниним соч тараб,
Ёнида мен ўлтиролмасман унга бефарқ қараб.

Кўлларим ҳам ул томон боргайверар тинч турмайин,
Гоҳи сочин ўйнагайлар, гоҳида зулфин бураб.

Зулфларини қошларига келтириблар ўйнасам,
Кўзлари ўйнаб кетар ёлғондакам қатлим тилаб.

¹ Ҳазрат Навоийдан

Кўлларимга урса гар, мен белларидан ушлагум,
Сақлагим келгай кучоримда кийикдай эркалаб.

Чимчилаб олсам лабидин икки бармоғим билан,
Ваҳ, нечук титроқлари бор, ваҳ, нечук лабдир бу лаб!

Сен гули раъно десам мен, сен ўзинг танҳо десам,
Бўйнида холи кўрингай ногаҳон божин сўраб.

Кечалар ойсан дебон ухлатмасам, кун бермагум
Сен қуёшимсан дея уйқуларидида эрталаб.

Хушқилиқлардан гўзалдир икки кўнгил, бир ҳаёт,
«Дилбарим нозикмижозу мен бағоят беадаб».¹

2005

ТОНГ

Тонг отар, дафтарларин
очиб еру осмонга, тонг,
Бўйларин, анбарларин
сочиб гулу райҳонга тонг.

Хуш насимлардин умидлар
ҳам сафолар келтирур,
Жумлайи юрган тирик жон,
жумлайи инсонга тонг.

¹ Ҳазрат Навоий сатрлари

Оқ келинчакдай либосин
чўққилардан кўргизиб,
Тоғу тошда аввало берди
салом чўпонга тонг.

Қир-адирлар бағрида
ййраб таратди жилвалар,
Нағма берди жилғаларга,
соҳилу сайҳонга тонг.

Бу гўзал гулшан диёрдир,
бунда шўху шан баҳор,
Қанчалар рангу ифори
солди шўх жавлонга тонг.

Оқсаройлар кўксига
кўндирди оқ каптарларин,
Неча бир даври замондин
келди бу кўрғонга тонг.

Мен у тонг отмас замонларни
тасаввур айласам,
Тожмаҳал шаклида қолди
мангу Хиндистонга тонг.

Ранг олиб бўстонлари
булбулларининг қонидан,
Лолагун бўлдию ботди
нолаю афғонга тонг.

Мўлтираб осмонларида
қолди зор чўлпонлари,
Отмади зиндонида
Чўлпон билан Усмонга тонг.

Сўлди бир эл миннату
тухмат аро юзи қаро,
Чунки ҳеч мумкин эмасди
у темир зиндонга тонг.

Сен фидолар ному ёдидан
дилигга ибрат ол,
Шул сабабким, бесабаб
отмас бирор давронга тонг.

Сўнмагай Соҳибқирон
шавкатлари, ҳеч сўнмагай,
Келтирар султонлари
от миндириб султонга тонг.

Нақшбанд этди Нақшбандий
бобо гумбазларин,
Отди инсофу диёнат,
қалб билан иймонга тонг.

У Самарқанд боғларин
шингарфу зангор айлади,

Отди тонг Фарғонада,
нур сочди ҳам Сурхонга тонг.

Кўзгу олдида нигоринг,
кўзгуми ё тонгмидир?
Тонгга ўшар дилбаринг
ё дилбари жононга тонг.

Умримиз кўзгуларида
ҳар саҳарнинг ўрни бор,
Кексаларга неъмату
бахтдир қизу ўғлонга тонг.

Не шарафдир, бу ҳаёт
бўстонига зийнат бериб,
Одам оламга зиё,
келтирса ҳар инсонга тонг.

Эзгулик карвонларин
йўллаб, муяссар айлагай
Ўзбекистонни баҳористон,
қуёшистонга тонг.

2005

* * *

Улуғ бобонг Навоийнинг
ётар жойи Ҳирот бўлғай,
Валекин билмасанг ул
зотни сен, оғир уёт бўлғай.

Сенга муҳтож эмас ҳазрат,
улуғ мақсад, улуғ меҳнат
Билан дил кўзларин очким,
ҳаётинг ҳам ҳаёт бўлғай.

Завол эрмас, камол келтир
она юртингга ҳар соат,
У сенга ҳам она, ҳам юрт,
сенга икки қанот бўлғай.

Нечун ёлқинланиб кезгай
бу тўфонзода тойчоқлар?
Улар фарзандларингга
Бойчибору ҳам Ғирот бўлғай.

Бу тупроқ узра инсон бор,
ва иймон — икки миллат бор,
Агар жуздир ва ё қарлуқ,
ўғиз ё кўнғирот бўлғай.

Кетар жисминг муваққатдир,
Ватан — мангу муҳаббатдир,
Агар кимда муҳаббат йук,
жаҳонда номурод бўлгай.

Келибсан гар сурур келтир,
ҳавас бирлан гурур келтир,
Ки сен кетсанг ҳам ортингдан
эл ичра ному ёд бўлгай.

Навоний назми — иймондир,
агар чин Сўзни сотгайсан,
Унинг бир сатри охир
таъби назмингта сирот бўлгай.

Менинг бу норавон шеърим
ёзилди бир ният бирлан,
Ёзилсин шеър ҳам токи
у шеърдан бир мурод бўлгай.

2005

* * *

Қоши қаролар, кўзи қаролар,
Солди бошимга жабру жафолар.

Қошлар қиличдир, қоматлари ҳам,
Жону дилимда шундан яролар.

Кўз бунчалар ҳам қаро бўлурми,
Кўзданми шунча мотамсаролар?

Лабларда ранги, зулфларда жанги,
Рангларми ёки рангин балолар?

Кўйлаклари гул — куйдиргусидур,
Ўлдиргусидур бундан саболар.

Элдан ниҳон бир қаптарлари бор,
Оламни бузган кўш можаролар.

Фасли баҳордай — қайдин келодир,
Қайга кетодир бу дилраболар?

Кўкларга бир кун учгайсан, эй жон,
Зангор ҳаволар, мовий самолар.

Сендин сўрсалар, олдилар, деб айт,
Қоши қаролар, кўзи қаролар.

2005

«ЗУЛФИНГ ОЧИЛИБ...»

(Мир Алишер Навоий ғазалига мухаммас)

Кўнглим очилиб, ўйлаки орзу била ўйнар,
Кўрганда юзинг, орзуси қайғу била ўйнар,
Қайғуси яна завқ ила туйғу била ўйнар,
Зулфинг очилиб орази дилжў била ўйнар,
Ҳинду бачае шўхтурур су била ўйнар.

Кечдим шу замон қолган умр, бори ҳавасдин,
Жон куйдию, фарқ қолмади дил бирла нафасдин,
Кўнглим отилиб, ишвасидан, чиқса қафасдин,
Ул шўх кўнгил лавҳин этиб тийра нафасдин,
Бир тифлдур, алқиссаки кўзгу била ўйнар.

Юзи ўзидин марғуру ҳам ўзи юзундин,
Киприклари дарс олган эрур икки кўзундин,
Бир жилваси — минг шеваю афсона ҳусндин,
Ўйнай-ўйнай боғлади уйқумни фусундин,
То ғамзаси ул наргиси жоду била ўйнар.

Гул ҳам сени кўрганда чаман ичра уёлиб,
Қолгайму лабинг олдида қонига бўёлиб,
Қаддинг била қатлинг манга ғоятки муносиб,
Тонг йўқки кўнгил бўлса кўзунг бирла мулоиб,
Мажнунга ажаб йўқ агар оҳу била ўйнар.

Сочлар туну, юз — ойми, күйөш — анвар ичинда,
Зулфлар ичида буйунларинг анбар ичинда,
Буйунунга боқиб ўлсам агар рамлар ичинда,
Бир лўлийи бозигар эрур чанбар ичинда,
Холингким ўшал ҳалқаи гесу била ўйнар.

Дунё ишида бордир азал икки тарафким,
Ул меҳру муҳаббат, яна бир — қаҳру ғазабким,
Ағёр била дўст кулса агар, қилма сабабким,
Зоҳид била нафс этса тамасхур, не ажабким,
Ит сайд қилур вақтида тулку била ўйнар.

Бу меҳру вафо олам аро кўҳна гурунгим,
Кўнгил тилаган ҳамдаму ёр бирла юрунгим,
Бу умр йўлин сидку сахо сори бурунгим,
Муғ дайрида маст ўлса Навоийни кўрунгим,
Бир олма киби гунбади мину била ўйнар.

2005

* * *

Зулфлариким икки ёндин тарқамиш,
Ҳар бири бир жон олурга ҳалқамиш.

Ёқа остидан кўрингай холлари,
Ё менинг ошиқлигимни пайқамиш.

Сочлари тунга қаролик ўргатиб,
Ой нурини юзларига чайқамиш.

Мен уни кўкракларимда асрасам,
Ул мени киприкларида сақламиш.

Беллари бордир қамишнинг белидай,
Нола қилгум мен мисоли найқамиш.

2005

* * *

Гулсанамнинг гул бўлиб турмоқлари,
Гулни лаб бирлан суйиб, кулмоқлари.

Лаблар узра гулмидир ё гулми лаб,
Лабми ё гул ичра гул япроқлари?

Чехраси сутта чайилмиш ёки сут?
Кўкдаги ой ҳам унинг қаймоқлари.

Зулфлари гул ёқасига чанг солиб,
Изларидан ўт ёқар балдоқлари.

Порлаган осмонда юлдузлар эмас,
Кўзларининг бор уруф-аймоқлари.

Гулни қониданми олмишларми ранг,
Дил қониданми хино тирноқлари?

Беллари гул дастасининг белидай,
Юрса гар — гулдастанинг юрмоқлари.

Енгларин ҳам инжа гулзор айламиш,
Енгмидир бу ё дилим қирғоқлари?

Қўйнима титратма солди бир кеча,
Кетмагай жондан сира титроқлари.

2005

СЕВИШГАНЛАР ҒАЗАЛИ

Тўлин бўлмиш тўлин ойинг
келинчаклик либосида,
Сенинг бахтинг, сенинг тахтинг
унинг нозу ибосида.

Фалак оина тутмишдир,
бу кеч моҳин унутмишдир,
Ул ой ёнингга тушмишдир
ҳама нуру зиёсида.

Сенинг Ер бирла Осмонинг,
йигитлик — даври давронинг,
Сенинг бор орзу армонинг
унинг зулфи сабосида.

Ҳаёт бор то садоқат бор,
нафосат бор, латофат бор,

Қара, қанча назокат бор
кўзу қоши қаросида.

Бу оқ тушдай хуш айёмлар,
бу оққушдай хуш оқшомлар,
Кўнгиллар ишқ тўла жомлар
кўнгил базми сафосида.

Азал дил ранги гулрангдир,
ғазал, куй ранги дилрангдир,
Шунинг-чун рангли оҳангдир
муҳаббатнинг навосида.

Етишган дилбаринг тенгсиз,
дуринг ҳам гавҳаринг тенгсиз,
Зиёлар сўнмасин ҳаргиз
ҳаётингиз ҳавосида.

Юраклар янги қолгайдир,
умрда ранги қолгайдир,
Муҳаббат мангу қолгайдир
ики дилнинг вафосида.

2005

БИР ДИЛОРОМ БИРЛА...

Бир дилором бирла шом
ё шом дилором бирладир,
Хуш кечар шоминг агар
ором дилором бирладир.

Гунчалар гулгун қадах тутгай,
шафақ — гулгун қадах,
Жом гулфомроқ бўлар,
гулфом — дилором бирладир.

Зулфларининг остида холин
яширмиш халқалар,
Ҳийлагарлар донасию
дом дилором бирладир.

Икки оқ каптарларини
кафтларинг ром айлабон,
Ҳеч ишонмассан: бу фол
ё ром дилором бирладир.

Хандаю бодом кабоқдин
писта ҳам бодом хижил,
Бори неъмат, пистаю
бодом дилором бирладир.

Қайда кўнглинг деб мени
айб этмангиз, эй дўстлар,
Мен ўзим хайрону ул
гумном дилором бирладир.

Шоми бахтинг ҳам кўринмас,
гар узун умринг аро
Шундайин бир шом ва ё
оқшом дилором бирладир.

2005

ҚОР ҲАЗАЛ

Мамлакат қор остида,
оқу қаро қор остида,
Тоғу дапту чўллару
арзу само қор остида.

Ерда қору кўкда — қор,
йўлларда қор, йилларда қор,
Деса бўлғайким бутун
обу ҳаво қор остида.

Дока бирлан устма-уст
чирмаб қўйилгандек Замин —
Бир улуғ бемор ётур
истаб даво қор остида.

Тин олур, пушмон қилур
гўё бутун рўйи жаҳон,
Овруро қор остида ҳам
Осиё қор остида.

Одамизоту тириклик
мунрайиб кетгай қаён?
Бор ҳароратдин у гўё
мосиво, қор остида.

Сўнги йўқ бир эзгулик
кўмгандайин олам юзин,
Барча иввою разолат,
бор риё қор остида.

Оқ қабрлар ҳам қатор
эхром ёпинганлар мисол,
Бори ўтганлар, бари
мулки фано қор остида.

Умр утар, эй одамизод,
борларингга қор ёғар,
Қолмайин, қилғил жадал,
боши қаро қор остида.

Қиш аро келгандайин
фасли муҳаббатдин нишон,

Кулса гар хандон отиб
бир дилрабо қор остида.

Қошию киприklarининг
қорхатидин англадим:
Ёр зулфидек майин
мушкин сабо қор остида.

Кел баҳорим, мен сени
кўп кўмсадим ҳижрон аро,
Қорда қолган майсадек
қилгум наво қор остида.

2006

* * *

Ёниб ўтгил жаҳонда то
дил ичра оташинг бўлгай,
Ўзинг озода бўл аввал —
ичинг ёки ташинг бўлгай.

Умр — ярми риёзатдир,
яна ярми ривоятдир,
Бу не маҳзун ҳикоятдир,
дилингдек саркашинг бўлгай.

Ариқ ичра оқар сувдай
ўтар вақтинг, ҳаётинг ҳам —

Бу қирроқдан у қирроққа
сенинг бир сакрашинг бўлгай.

Улуғ бўлгай кичик йўл ҳам,
кўнгилдан узма кўнгил ҳам,
Севолсанг беҳусн гул ҳам
муносиб маҳвашинг бўлгай.

Фалакда юлдузингдир бу,
кечангдир, кундузингдир бу,
Қаро, ёруғ юзингдир бу —
чининг ё чалкашинг бўлгай.

Тириклик май тўла жомдир,
гаҳи соф, гаҳи гулфомдир,
Келиб кетмоғлигинг бори —
шуни бир чайқашинг бўлгай.

Ҳаётинг боридан бир-бир,
учар барглар каби зир-зир,
Қувончинг ёки қайғунг бор,
малолинг ё рашинг бўлгай.

Дилингдек дил тополмассан,
элингдек эл тополмассан,
Ёмондир, яхшидир, охир
шу эл тобуткашинг бўлгай.

ХУШХАБАР

Қиш охири, келди хабар:
Сурхонда бодом гуллади,
Ушбу хабардан ғам тўла
кўксимдаги жом гуллади.

Олам иморатдир азал,
одам иморатдир азал,
Бу кўҳна икки уй аро
девор билан том гуллади.

Хору хаси зар масканим,
эй сен, муаттар масканим,
Ҳар бир мазоринг ўйласам,
бу тонг неча ном гуллади.

Гулга тириклик гул учун,
инсон ҳаёти эл учун,
Шукрона айтгил, сен учун
такрор бу инъом гуллади.

Мен — ҳам баҳорнинг шоири,
мен — ҳам баҳорнинг мухбири,
Бир лаҳзада бир юрт аро
тарқаб бу пайғом гуллади.

Бодомгинам, жону дилим,
юртим менинг, кони гулим,
Термизда гар тонг гуллади,
Тошкентда оқшом гуллади.

Келди менинг ойчечагим,
балдоқлари бойчечагим,
Бўйнидаги холин силаб
ёр зулфида дом гуллади.

Бу хушxabарни шеър қилиб
айтиб югурсам шаҳо аро,
Ҳар бир гуландом гуллади,
ҳар бир дилором гуллади.

2006

* * *

Эй дил, сенинг ёр олдида
озурда бу ҳолинг надир?
Эй жон, жисм қўрғонида
бир кун қилу қолинг надир?
Ё қисматимга ҳалқадир,
ё ҳасратимга нуқтадир,
Эй ёр, сенинг зулфинг билан
уйноқи бу холинг надир?

Бошинг уза тош айланар,
мақсад ва аъмолинг надир?

Умринг бўйи мол истадинг,
кўргил, на иқбол истадинг,

Қаддингни ҳам дол истадинг,
йиққан зару молинг надир?

Келтир букун кўз олдига,
боргунг ахир Ўз олдига,

Энг катта сўнгги ҳовлида
турганда аҳволинг надир?

2006

* * *

Гулни дилга бойлаган
ёқанг аро жон бермишам,

Дилни гулга бойлаган
ёқанг аро жон бермишам.

Икки зулфинг ҳалқасини
сирғаларга чоғлабон,

Бир-бирига шайлаган
ёқанг аро жон бермишам.

Кокилингдан қизганиб
бир кокилингни, сўнг уни

Сийналарга тайлаган
ёқанг аро жон бермишам.

Ушбу ҳолдан завқланиб,
сўнг елкаларни айланиб,
Бир-бирини пойлаган
ёқанг аро жон бермишам.

Беркиниб оламга ўт
солгай ахир бир тола соч,
Олам ўтин жойлаган
ёқанг аро жон бермишам.

Шунча давлат даврасида
шунча давлатдин кечиб,
Оқ бўйинни сайлаган
ёқанг аро жон бермишам.

Холу зулфинг фитнасига
фитна бирлан қўшилиб,
Фитнабозлик айлаган
ёқанг аро жон бермишам.

2006

МАЖЛИС ҒАЗАЛИ

Аё, эй дўсту ёронлар,
мени мажлисдан излангиз,
Менинг ҳолимга ҳайронлар,
мени мажлисдан излангиз.

Утиб кетди баҳору ёз,
кетибдир лайлаку ҳам роз,
Сиз, эй оққушли осмонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Мени йўқлаб кетар дардлар,
камон ўқлаб кетар вақтлар,
Сиз, эй дард бирла дармонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Касал бўлмоққа вақт йўқдир,
кутинг, ўлмоққа вақт йўқдир,
Сиз, эй жонимга меҳмонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Бу Мажнун қайда деб йиғланг,
чиқолмас жойда деб йиғланг,
Сиз, эй чулу биёбонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Бу ҳолимга кулиб Лайлим,
кетар кокил юлиб Лайлим,
Сиз, эй маъюс хиёбонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Вазир бобом Навоийдан,
«Мажолис ун-нафоис»дан
Сиз, эй ёдгор девонлар,
мени мажлисдан излангиз.

На қилдим шеър битиб рангсиз,
жаҳонни бошқарар мажлис,
Сиз, эй ҳурматли деҳқонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Туни тонг, тонги шом ўлмас,
бу мажлислар тамом бўлмас,
Сиз, эй шабнамли райҳонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Ҳаёт мажлис билан гулдир,
камин мажлис қилиб тўлдир,
Сиз, эй доною нодонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Мени бир зум кўролмассиз,
менингсиз ҳам туролмассиз,

Сиз, эй раҳмону шайтонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Нечук ҳайрон иморатман,
йиринлардан иборатман,

Сиз, эй имдоду имконлар,
мени мажлисдан излангиз.

Гумондир бир самар бўлса,
ёмондир — бесамар бўлса,

Сиз, эй афсус, пушаймонлар,
мени мажлисдан излангиз.

Саҳарги, тунги мажлис бор,
кейин — бир сўнги мажлис бор,

Ёзар қабрингга инсонлар:
«Мени мажлисдан излангиз».

2006

* * *

Чамандирсан чамандан ташқарида,
Чаманлар бари сандан ташқарида.

Менинг жонимсан, эй сарви дилоро,
Менинг жоним бадандан ташқарида.

Лабу холу хатинг берким, на топгум
Юриб бу анжумандан ташқарида?

Муҳаббат жон билан кўнгил фанидир,
Надир ҳолинг бу фандан ташқарида?

Ниҳол эк эзгулик бовига, инсон,
Юрибсан то кафандан ташқарида.

Ўзингдан ичкари кир, дилга киргил,
На бордир жон ва тандан ташқарида?

Ватан ичра сафарлар айла, эй дил,
Ватан бўлмас Ватандан ташқарида.

2007

КЎҲНА ГАПЛАР

Кўҳна дўстим Нарзуллога

Кўҳна дунё, кўҳна бозор, кўҳна уй,
Кўҳна рўё, кўҳна оҳанг, кўҳна куй.

Сен вamu шодликларин шарҳ айлама,
Кўҳна мотамдир бу асли, кўҳна тўй.

Янги гиштинг гар кўярсан гиштига,
Сен унинг тарҳи асосин кўҳна кўй.

Маҳлиёсан гар жамолига, валек
Кўҳна юздир, кўҳна рангу, кўҳна рўй.

Энди сен топгаймидинг кўнгил йўлин,
Кўҳнадин ҳам кўҳнадир бу кўча-кўй.

Ушбу гулшан ичра йўк бир тоза гул,
Кўхна гулдир, кўхна атру кўхна бўй.

Куймагил меҳру жафосидин анинг,
Кўхна баҳсу кўхнадир бу гуфтугўй.

Соқиё, сен кўхна майдин куй манга,
Кўхна дардман, кўхна ташвиш, кўхна уй.

1987, 2007

* * *

Икки қошинг ўлдирсалар —
қаборингда жон бергум.

Киприкларинг ўлдирсалар —
қарофингда жон бергум.

Зулф остида битта холу
лаб остида битта хол.

Шу холларинг ўлдирсалар —
дудорингда жон бергум.

Икки ёндан хатлар чизиб,
икки ёндан чоҳ қазиб,
Кулгичларинг ўлдирсалар —
ёнофингда жон бергум.

Гул қониму ё жон олар,
дил қониму хинолар?
Тирноғларинг ўлдирсалар —
бармоғингда жон бергум.

Қошу кўзу холу хино...
булар бари майда гап.
Мен барибир, эй дилоро,
қучоғингда жон бергум.

2007

МЕНИНГ ҲОЛИМНИ...

Менинг ҳолимни дил жомларга айтар,
Улар ҳам турфа хайёмларга айтар.
Гуландомимга айтсам дил сиримни,
Гуландомим гуландомларга айтар.

2006

* * *

Очганингда ногаҳон
гул сийнабандинг бандини,
Банд-бандимдан узурсан
банд-бандим бандини.

Банд-бандим бойлабон
гул сийнабандинг бандига,
Банди айларсан яна
бандига мендай бандани.

2007

ҲАЗРАТ НАВОИЙ

Навоий сенга ҳар бир тун керак бўлгай,
Агар шодсан ва ё маҳзун — керак бўлгай.
Агар ошиқ эурсан — лолазорингдир,
Агар Лайлосану Мажнун — керак бўлгай.
Агар уммон билан суҳбат курай дерсан,
Агар ўзни десанг Жайхун — керак бўлгай.
Билай дерсан надир кўнгил биноти ҳам
Надир одам, надир очун — керак бўлгай.
Навоий осмондир, осмонийдир,
У гардун ичрадир гардун — керак бўлгай.
Сенинг бу оламинг фисқу фасод бирлан,
У бир оламдурур гулгун — керак бўлгай.
Навоийнинг Ватан янглиғ қиёси йўқ,
Ватан янглиғ сенга ҳар кун керак бўлгай.

2007

ЛОЛАЛАР ЧИҚДИ

Яна дашту адирларга
киқирлаб лолалар чиқди,
Яна ёр лабларидан байт
ўқир лаб, лолалар чиқди.

Яна осмон замин узра
пақирлаб жолалар куйди,
Яна ошиқ дилидан ранг
ўғирлаб лолалар чиқди.

Куёш сандиқларин очди,
сеҳоли толалар сочди,
Яна бори тирикликни
сеҳолаб лолалар чиқди.

Қизил кўйлак кийиб чиқди,
шаҳарни куйдириб чиқди,
Сайлга нозанинлармас,
пиқирлаб лолалар чиқди.

Бутун олам бўлиб гулфом,
муҳаббат ўзи тутгай жом,
Назар айла саҳар ё шом
чоғир лаб лолалар чиқди.

Қиқирлаб лолалар чиқди
яна дашғу адирларга,
Менинг жону дилимдан ҳам
биқирлаб лолалар чиқди.

2007

ЭЛИК ЁШ ҒАЗАЛИ

Хол Муҳаммад Ҳасанга

Ёш бугун эликка етди,
ёш бугун эликдадир,
Кўзни кўзойнак бекитди,
қош бугун эликдадир.

Тошларингиз бошима
эликми, эликмингмидир,
Оллоҳимнинг тоши — ёлғиз
бош бугун эликдадир.

Мен билан эликка кирди
сувларим, дарёларим,
Менга бу тилдош ила
қардош бугун эликдадир.

Тортиниб қолгандайин
мендан фалакда ой-қуёш,

Менга бу икки яқин
сирдош бугун эликдадир.

Турналар ўтди самодан
тахминан эликталар,
Келди кўздан таъми шўр
кўзёш — бугун эликдадир.

Тоғу тошда кўй боқиб,
Гаврош¹ ўқиб юргай эдим,
Сиз билан ўсган ўшал
Гаврош бугун эликдадир.

Ўн сакиз ёшинда эрди
келганимда бу шаҳар,
У хиёбонлар, бу шаҳри
Шош бугун эликдадир.

Эй гуландом, бағрим ичра
дорларинг эликтадир,
Кузга энмоқда баҳорим,
шош, бугун эликдадир.

Кўп экан элдошу лек
дилдошлари камроқ экан,

¹ Гаврош — Франг адиби Виктор Гюго «Хўрланганлар» асарининг ёш қаҳрамони. Ўтган асрнинг 60-йилларида довурак, кўркмас образ сифатида мактаб дарсликларига киритилган эди.

Барчасига берди бу
дил дош, бугун эллиқдадир.

Бир умр эккан менинг
доним букун элакдадир,
Не қолур — курмак ва ёким
тош — бугун эллиқдадир.

Ўтди ёшлик — гул билан
шабнамдин эрди овқатим,
Ёшмидир ёким бу ёвгон
ош — бугун эллиқдадир.

Кўнглим ичра тонг саҳар
бир лола кўрдим — сап-сариг,
Суратин чизган анинг
наққош бугун эллиқдадир.

Шеър аро бир ақли хушёр
Хол Муҳаммаддир Ҳасан,
Мен каби бир шоири
бебош бугун эллиқдадир.

2007

Нигорим холларидан шеърима кўпнукталар кўйгум,
Нигорим, холларингни сен яширма, тўхта, лаб кўйгум.

Сенинг хол бирла зулфингни Яратган пухта
килмишдир,
Хатингдан хат олиб мен ҳам хатимни пухталаб кўйгум.

Азалдан кўксим ичра менга бир доғ — нуқта
бермишлар,
Уни бир кун сенинг нозик дилингга уҳдалаб кўйгум.

Менинг доғим билан қалбинг гўзал бир лола
бўлгайлар,
Муҳаббат деб уни мен сенга, эй гулрух, талаб кўйгум.

Дилим тизгинсиз эрди то сени кўргунча, эй дилбар,
Уни ҳам мен қаро зулфингга охир нўхталаб кўйгум.

Менинг савдоларим битмас сенинг шу холларингсиз,
ёр,
Ҳама савдоларимга холларингни нуқталаб кўйгум.

2007

АЛЛОМА БИЛАН СУҲБАТ

Фикр этсанг аста-аста
мук тушиб бўйрога ҳам,
Аста-аста боргунг охир
кўкдаги Зухрога ҳам.

Эй ҳилолнинг сен қулорига
азон айтган Замин,
Сенга туфро берди кўк,
кўрк берди у туфрога ҳам.

Бу тафаккур оламидир,
бу — тасаввур олами,
Ҳам тасаввуф, ҳам таассуф,
ўхшагай рўёга ҳам.

Бир томонда ястанибдир
Яссавий ҳикматлари,
Менгзар у карвон ўтар
сўнгсиз куюк сахрога ҳам.

Бир томони Мир Алишердек
улуғ уммон эрур,
Бир томони ўхшаюр
Жайхун мисол дарёга ҳам.

Сухбат этсанг аста-аста
Нажмидин Комил билан,
Аста-аста етгунг охир
Нажмидин Куброга ҳам.

2007

АФРОСИЁБ

Осмонми бу ё Осиё —
Афросиёб, Афросиёб,
Оби сиёҳми ё Сиёб —
Афросиёб, Афросиёб.

Жонимда оғриқ бир гиёҳ,
қатлимга етгай бир сипоҳ,
Тарихмидир ё зим-зиё —
Афросиёб, Афросиёб.

Оламга тенг етган насим,
оламини тенг этган исм,
Султонларим сарпоси ё —
Афросиёб, Афросиёб.

Бунда беҳишнинг ранги бор,
ҳар битта гишнинг тонги бор,
Нуру зиё саҳроси ё —
Афросиёб, Афросиёб.

Мозийдан оққан унларинг —
Жайхунларинг, Сайхунларинг,
Кокилларингму сим-сиё,
Афросиёб, Афросиёб.

Қошинг хилолнинг ёси-ё,
Шарқнинг гўзал сен нози-ё,
Очгил юзингни маҳлиқо —
Афросиёб, Афросиёб.

Сенсан жаҳоннинг сози-ё,
ҳам Оврупо, ҳам Осиё,
Овросиё, Овросиё —
Афросиёб, Афросиёб.

2007

ШЕЪРУ ҲАЗАЛ

Жумъаниёз Жаббор бобо,
шеъру ҳазал бирлан келинг,
Ҳар бир сухан гул бўлса гар,
гулда асал бирлан келинг.

Шеъру ҳазални ҳар гўзал
фаҳм айламас, бўлмас касал,
Дуч келса йўлда ул агар,
зебо «касал» бирлан келинг.

Шеър аҳлининг қалби қувур,
баъзилари ўйдим-чуқур,
Вазну туроқ даркор эмас,
қум ё шағал бирлан келинг.

Сув сойга оққайдир азал,
бой бойга боққайдир азал,
Сиз бунга бир Машрабсифат
ё камбағал бирлан келинг.

Ухлаб туrolмас шеърят,
тўхтаб туrolмас шеърят,
Жаҳдин ани тезлаттали
жаҳду жадал бирлан келинг.

Қиш ўтди, шоирлар ниҳон,
куртак чиқармайдир ҳамон,
Ёмғирларию селлари,
завқи ҳамал бирлан келинг.

Гулхан ёқибдир Гулханий,
бир тоза дил ё гул қани?
Зарбулмасал бўлмиш ҳаёт,
«Зарбулмасал» бирлан келинг.

2007

УЛ ИККИНИНГ ДАВРОНИ

Ул мусалсал¹ икки зулфи гул юзининг устида
Гул уза ағнар, магар ул иккининг давронидур.

Заҳриддин Муҳаммад Бобур

Икки қошинг — ё, магар
ул иккининг давронидур²

Қатлима ёй тортсалар —
ул иккининг давронидур.

Кел яқинким, мен сенинг
қошу қабоғингдин ўпай,
Бир-бирига ҳамсафар,
ул иккининг давронидур.

Оралаб киприкларинг
еттум ики кўзингга ҳам,
Кўзларинг бергай хабар —
ул иккининг давронидур.

Икки ғамзанг бир умр
кўнглимни обод қилди, ҳам
Айлади зеру забар,
ул иккининг давронидур.

¹ Мусалсал (араб.) — занжирга ўхшаш ҳалқа-ҳалқа аулф.

Икки лаб хижронида
 ўлгунча ютмишман заҳар,
Ул ики шаҳду шакар,
 ул иккининг давронидур.

Менга туттил, ёр, қулоғинг,
 икки пинҳон сўз дейин,
Икки дил бирлашса гар,
 ул иккининг давронидур.

Кўйлагинг ичра ниҳон
 титроқ кабутарларки бор,
Бир-бирига суйкалар —
 ул иккининг давронидур.

Ул ики кокилларингдан
 биттасин бўйнимга сол,
Ул бири бўлгай камар,
 ул иккининг давронидур.

Икки бармоғим билан
 ул икки холингни топай,
Тунларим бўлгай саҳар,
 ул иккининг давронидур.

Икки қўлинг икки гулнинг
 бандидан тутгай агар,

Икки гул қучгай зафар,
ул иккининг давронидур.

Икки оқ тулпор билан,
икки хаёл, икки шамол —
Иккимиз кетсак агар —
ул иккининг давронидур.

Икки зулфинг ичра бир
даврон топарман безавол,
Ўзга даврон бесамар,
ул иккининг давронидур.

КЎНГИЛ СОҲИЛИ
(Шамнома)

1979 ă.

**«Энг узоқ сафардир кўнгил сафари»
1985 йил.**

Домла Озод Шарафиддинов ҳам дуо берганлар...
1985 йил.

Нусратилло жебачининг ўғли, мерган бобо, Саъдулла мерган,
Худо раҳмат қилсин, ажойиб инсон эди...
1996 йил.

«Сизнинг шеърингиздан, Абдулло ака,
Қанча абдуллалар ориф бўдилар».
2005 йил.

Ўзбекистон халқ шоири Александр Файнберг.
2007 йил.

**«Тафаккур» да шеър чиқариш осон эмас!»
Ёзувчи Эркин Аъзам суҳбатида.
2007 йил.**

«Менинг энг гўзал шеърларим».
Аълочи қизимиз Нигина.
2007 йил.

«Уй суришени минг йиллик бобо дарахтлардан ўрганмоқ керак».
Зомин тоғларида.
2007 йил.

ШАМНОМА

Ёнди қанча сарвиқомат шамларим.

/Эски дафтардан./

Бу тўртликларни мен осмондан олиб ёзмадим. Болаликда, раҳматли момомдан кўп эшитганим, янгаларимга айтадиган «Қилиқнинг иссиғи — бахтинг исирिғи» ёки «Аёл — эркакнинг вазири» деган гаплардан тортиб то ҳозирга қадар, Тошканинг Эски жўва бозорида «Дўмбоққина ҳандалаклардан олиб кетинг» деган опaxonнинг сўзларигача — ҳаммаси ўзимга таниш, қадрли, кўнглимга, ҳаётимга дахлдор кечинмалардир.

Уларда номлар, исмлар бор: улуф зотларнинг, устозларимизнинг номлари, яна бошқа номлар. Тилга олиш баҳонасида мен бу зотлар олдидаги узиб бўлмас қарзимни назарда тутганман. «Ўчоқдаги ўт бошқаю юракдаги ўт бошқа» деганларидек, бу ёзганларим — балки менинг яна бир уринишим, кўнгилга томон яна бир чоғланишимдир. Ёзилмаган катта шеърларнинг парчаларидир, балки кунларим, тунларимнинг бўлакларидир. Билмайман. Нима бўлганда ҳам бошимдан, кўнглимдан кечирдим шуларни. Ҳукмфармолик қилмоқ эса азият ўқувчига ҳавола.

* * *

Худойим, шукрим, кошу кўз бердинг,
Яна тилларимга равон сўз бердинг.
Пушту паноҳ бердинг менга ўзингдан,
Яна ўз дилимдай содиқ дўст бердинг.

* * *

Менинг Ватан ичра ватанларим бор,
Мангу завол билмас чаманларим бор.
Термизийлар янглиғ хазиналарим,
Бухорийлар каби маъданларим бор.

* * *

Кўринган тоғларнинг қояларидир,
Ул ота-бобомнинг сояларидир.
Осмонга интилган баланд чўққилар
Эрк дея юксалган ғояларидир.

* * *

Мен бунда ҳар дилдан наволар олдим,
Ҳар гиёҳ, ҳар гулдан саболар олдим.
Оқ фотиҳа олдим оппоқ тоғлардан,
Азим чинорлардан дуолар олдим.

* * *

Кўриб душманларинг куйиб сил бўлгай,
Эх-хе, ёзаверсам қанча йил тўлгай.
Ватан, бир дилимни гиёҳларингга
Бўлиб чиқсам, эх-хе, қанча дил бўлгай!

* * *

Райҳонлар баргидан сиёҳ олдим мен,
Ҳар хасдан руҳга бир гиёҳ олдим мен.
Юртнинг турна кўзли булоқларидан
Кўнгилга кўз олдим, нигоҳ олдим мен.

* * *

Ўтиб бормоқдадир тунларинг кам-кам,
Кам-кам ёниб битгай, ўчгайдир шам ҳам.
Умрни бир кеча хаёл қилсанг гар,
Тонг-ла кўзларингда пайдо бўлар нам.

* * *

Бу шам нур сочгайдир қасрларга ҳам,
Қанча назмлару насрларга ҳам.
Унинг шуъласига фикр жойласанг,
Етгайдир энг тийра асрларга ҳам.

* * *

Кимдир қаср қурмиш, йиғмиш мол-дунё,
Кимдир жабр қилмиш ва топмиш жафо,
Туркистон тупрови пок бўлсин дея
Ҳикмат экиб кетмиш Яссавий бобо.

* * *

Дунёни хайр ила хўшларда кўрдик,
Юксак парвозларни кушларда кўрдик.
Кечган умримизни қайтариб бўлмас,
Гўёки биз уни тушларда кўрдик.

* * *

Бобомдан мерос юрт — ўру тепаси,
Қулоғимга келар нафас, шарпаси.
Олис адирларда гўё бобомдай
Ҳамон кезиб юрар унинг капаси.

* * *

Ота, бу дунёда ҳар сўз сотилди,
Бегона сотилди ҳам дўст сотилди.
Яхшилик истабон ўтган умрингиз
Чопондай эскирди, тўзди, ситилди.

* * *

Болалик, мен сени кўриб турибман,
Ҳар бир қадамингни қўриб турибман,
Сен менинг йўқолган қўзичоғимсан,
Мен ҳамон қирларда излаб юрибман.

* * *

Йилларни бирма-бир қаватласайдим,
Қайтсайдим бағрингга, бир кун қайтсайдим.
Болалик, сенинг дўл, ёмғирларингга
Ўзни тўйиб-тўйиб савалатсайдим.

* * *

Тоғларда кишнаган от, саманимдир,
Босиб келаётган, оҳ, туманимдир.
Хазонларни йиғиб ёқмоқда бир чол,
Ул менинг ёшлигим, гул чаманимдир.

* * *

Ёмғирлар йиғлашиб сел бўлди, она,
Соғинчлар бирлашиб йил бўлди, она.
Тўпланиб-тўпланиб барча овриқлар,
Менинг кўкрагимда дил бўлди, она.

* * *

Уфқлар, қирлару осмонгача қор,
Тошкентдан Термизу Сурхонгача қор.
Она, бу соғинғни қандоқ ёзайин?
Ўртамизда чексиз оппоқ варақ бор.

* * *

Менинг уч райҳоним — менинг уч синглим,
Уч ёнга бўлинган менинг уч кўнглим.
Сизсиз паришонман, қачон мен келсам
Райҳондай бир жойга бўлар ғуж кўнглим.

* * *

Бу кеч кўнглим билан кўнглим гаплашди,
Мисоли туш билан ўнгим гаплашди.
Шунчалар соғинган экан — йиғладим,
Гўёки мен билан синглим гаплашди.

* * *

Айтманғиз, биз узоқ манзилга кетдик,
На дарё ва на ё соҳилга кетдик.
Ўзга манзиллардан изламанг бизни,
Ёронлар, биз дилга, биз дилга кетдик.

* * *

Кўрингким, биз қандоқ рафторга келдик,
Дил билан охири гуфторга келдик.
Ўтиб дунёнинг бор атторларидан,
Охир Фаридиддин Атторга келдик.

* * *

Дил дедим, дил йўлин холис йўл кўрдим,
Дил томон юрдиму олис йўл кўрдим,
Дўстлар, бу манзилга етунча, гўё
Минг йил талпиндимү минг йил йўл юрдим.

* * *

Эй дил, Жалолиддин Румийга боққил,
Кўнгил дарёсига фарқ бўлгил, оққил.
Мангу оловдир бу — мангу тириклик,
Ёндиргил ўзингни, шу ўтда ёққил.

* * *

Ўзингча тижорат қилгани келдинг,
Уй қуриб, иморат қилгани келдинг.
Бу дунё беш кунлик зиёратгоҳдир,
Аслида зиёрат қилгани келдинг.

* * *

Куй тинглаб кунгилнинг найдан, кетдик,
Гул дедик, кунгилнинг раъйдан кетдик.
Кунгиллар меҳридан пайдо булдигу
Бир умр кунгилнинг пайдан кетдик.

* * *

Мен бир хас, сен эса дарё, тириклик,
Тилим лол, сен эса гӯё, тириклик.
Неки севдим, суйдим — туш янглиғ ўтгай,
Эй бошдин-оёғи рӯё тириклик!

* * *

Аё Анвар қори, «Қуръон»дан айтинг,
Эътиқоддан айтинг, иймондан айтинг.
Бу ёруғ дунёда минглаб йул топиб,
Ўзин тополмаган инсондан айтинг.

* * *

Дунёга келдингу кетгайсан қачон?
Эгулик нақшини битгайсан қачон?
Неки бор, етишдинг елиб-югуриб,
Эй инсон, ўзингга етгайсан қачон?

* * *

Букун дастурларинг, дарсликларинг кўп,
Меҳробинг, хонақоҳ, масжидларинг кўп.
Сенга жоиз асли юксак амаллар,
О, инсон, бунча ҳам пастликларинг кўп!

* * *

Келдингми дунёга йўқот, излагил,
Бир ҳалол инсонни фақат излагил.
Мунофиқ, риёкор жонзотлар аро,
Овқат изламагил, тоқат излагил.

* * *

Гарчи пиёдамиз, гарчи отлиқмиз,
Ким яхши, ким эса ёмонотлиқмиз.
Қанчалар фурсатни ўтказдик зое,
Худонинг олдида кўп уётлиқмиз.

* * *

Гарчи мусулмонмиз, гар кофирлармиз,
На аввал келганмиз, на охирлармиз.
Ўтиб кетгувчимиз олдинма-кетин,
Алқисса, уч кунлик мусофирлармиз.

* * *

Қиёматга қадар кузатгай Худо,
Иймон тарк этмасин, кетмасин ҳаё.
Ҳадис сўйлаб ўтар бор инсонларга
Қиёматга қадар Термизий бобо.

* * *

Румийдан бир коса, Хайёмдан бир жом
Олгунча ўтгайдир кетгайдир айём.
Бугунинг кечангдир, кечанг эса — тонг,
Тонгинг жилосини эгаллагай шом.

* * *

Айём тилаклари жомимиздадир,
Ҳаёт гоҳ фолу гоҳ ромимиздадир.
Мудроқ хаёллардан кечинг, ёронлар,
Баҳор эрта-индин томимиздадир.

* * *

Бу — баҳор оқшоми, фол, роми йўқдир,
Ҳеч юртнинг бу юртдай оқшоми йўқдир.
Қанча гуландомдан гул иси келгай,
Қанча дилоромнинг ороми йўқдир.

* * *

Биродар, бир гўзал дам бўлса, басдир,
Шабнамдай бир тоза ғам бўлса, басдир.
Ёнингда шам янглиғ ёнгувчи ёринг,
Ёрингдай ёнгувчи шам бўлса, басдир.

* * *

Ё, фалак! Тун ичра кўр, не кўринди,
Дунёда энг гўзал сир не, кўринди.
Ойми деб гоҳ ер, гоҳ осмона боқдим,
Тундай сочлар аро бир не кўринди.

* * *

Денов бозорида бир гул кўринди,
Гулми ё қирмизи кўнгил кўринди.
Шунча йил илк бора Сурхонга йўлим,
Ёронлар, бунча ҳам мушкул кўринди.

* * *

Оҳларим ичинда унган оқ гулим,
Неча йил яшадим мен мушгоқ, гулим.
Гоҳи карашмага тўлуғ дарёсан,
Гоҳ оппоқ баҳордай бир кучоқ, гулим.

* * *

Ҳаёт бир най бўлди, дил чалар бўлди,
Менинг ҳар бир дамим йилларча бўлди.
Қилдай белларингта етгунча, эй ой,
Жон ҳам нозик тортиб қилчалар бўлди.

* * *

Англадим фалакнинг муддаосини,
Қитмир Зухросию Сурайёсини.
Мен-чун эврилмишлар йигирма йиллар,
Муҳайё этмоқ-чун Муҳайёсини.

* * *

Юргил сиримизни Сирга айтайлик,
Андин сўнг лолазор қирга айтайлик.
Менинг сарвиқомат сеҳроу жунуним,
Ҳар неки айлайлик бирга айлайлик.

* * *

Мажнун кечаларнинг титроқларида,
Жон топдим кўзингнинг қирроқларида.
Мен учун минг ҳаёт, минг ўлим бордир
Қаро зулфларингнинг сиртмоқларида.

* * *

Сенинг икки кўлинг — икки илиринг,
Икки мижгонингда икки чизиринг.
Икки дудовингда икки иссиқ сўз,
Бахтим исириги иссиқ қилиринг.

* * *

Яшил рўмолингда — яшил кунларим,
Қизил рўмолингда — қизил тунларим.
Шому тонгларимдай оқ рўмолларинг,
Қолган барча дунё — ёлғон унларим.

* * *

Менинг отинбибим, менинг ой юзим,
Ой тегса юзинга айтар: «Вой, юзим!»
Дуолар қилгайсан шому саҳарлар,
Шоядки ҳаётим топгайдир тўзим.

* * *

Фалак ўз ишини пухта қилмишдир,
Нақшини жисм ила руҳда қилмишдир.
Менинг бор хорлигу сарсонлигимга
Сенинг бир холингни нуқта қилмишдир.

* * *

Кўкда ойлар тўлди — соч турмаклайсан,
Соғинчга дил тўлди — соч турмаклайсан.
Асрлар ўтгайдир кўзгу олдидан,
Гўё минг йил бўлди — соч турмаклайсан.

* * *

Сурхондан келдиму Сурхонга кетай,
Ул интиқ, интизор кўрғонга кетай.
Ёронлар, Тошкентда жисмим юрибдир,
Ул жон Сурхондадир, ул жонга кетай!

* * *

Кийгин энг чиройли кўйлакларингни,
Ифор эт умримнинг йўлакларини.
Бу тонг қалдирғочлар айвонимизга
Келтиргай қалбимнинг бўлакларини.

* * *

Менинг кечаларим, бугунларим бор,
Кокиларинг ичра гурунгларим бор.
Очгил, сочларингнинг турмакларин оч,
Гулим, очилмаган тугунларим бор.

* * *

Менинг гулназарим, назирим менинг,
Ёнимда ҳозир у нозирим менинг.
Чой ичган пайтда ҳам маслаҳатгўйим,
Эй жуфти ҳалолим — вазирим менинг.

* * *

Дилларга энг тиниқ туйғулар келсин,
Йиллардан севинчу кулгулар келсин.
Уйқусиз, беором мард ўғлонларга
Ёрнинг қучоғида уйқулар келсин.

* * *

Ҳар кимга дунёда қолар из берсин,
Неки толе берсин — изма-из берсин.
Сенга бир ой юзли ёри вафодор,
Яна ўн тўртталар ўғил-қиз берсин.

* * *

Баҳор. Қалдирғочлар хас, лой чўқийди,
Ургимчак янги бир гилам тўқийди.
Гулзор тепасида бир мулло тўрғай
Булбул билан гулга никоҳ ўқийди.

* * *

Кишда қолиб кетди қандолатларим,
Сизни кўп соғиндим ҳам даракладим.
Тансиқ исингиздан ўзим айланай,
Менинг дўмбоққина ҳандалакларим.

* * *

Соғинчинг ташвишу баҳонамдадир,
Товушинг даҳлизим ё хонамдадир.
Сенинг тўлқинларинг, Тўполондарё,
Ҳар тонг чайқалибон остонамдадир.

* * *

Ўтгаймиз дунёдан — яхшими, ёмон,
Ҳеч бир амалимиз қолмас ноён.
Бошимиз устидан қараб тургайдир
Оллоҳнинг кўзидай бепоён осмон.

* * *

Армоним, мен сенга хўп имкон бердим,
Сен бир қуш, мен сенга кўк осмон бердим.
Сенга юрагимни ушатдим нондай,
Кўзим гавҳаридан сенга дон бердим.

* * *

Ярим минорларим ер остидадир,
Мен деб ёнорларим ер остидадир.
Сенинг чинорларинг ер узра , эй дўст,
Менинг чинорларим ер остидадир.

* * *

Қабристонга эрта келади баҳор,
Бунда ётганларнинг соғинчи бисёр.
Тириклардан кўра улар муҳтожроқ,
Тириклардан кўра кўпроқ умидвор.

* * *

Қабрлар элнинг жим нақларидир,
Асли тирикликнинг мақолларидир.
Унган майсаларни юлиб ташлама,
Бу — ота-бобонгнинг соқолларидир.

* * *

Ўлимга барибир: гулдай дудоқлар,
Ҳалол юрганлару ҳаром томоқлар.
Уст-боши бутлардан чопонин ечгай,
Ковуш кийиб кетмас ялангоёқлар.

* * *

Тирикмиз, биродар, бўлма бесабр,
Марҳумларга қийин, уларга жабр.
Бориб қабристонга назар сол бир зум,
Гўё сабр тилар қабрга қабр.

* * *

На керак, ўзи қон ютгандан кейин,
Баррини тупроққа тутгандан кейин?
Дўстлари кўпайди Шавкат Раҳмоннинг,
Ўзи бу дунёдан ўтгандан кейин.

* * *

Панжакент товлари ўкраб кетдилар,
Варзоб қирғоқлари тутаб кетдилар.
Лойиқ Шерали ҳам ўтди дунёдан,
Сурхон боғлари ҳам титраб кетдилар.

* * *

Дунёда ғам кўпдир — биттаси сенсан,
Ранжу ситам кўпдир — биттаси сенсан.
Ёниб-ёниб тугар барча шамлар ҳам,
Дунёда шам кўпдир — биттаси сенсан.

* * *

Баъзан ёш бола ҳам тенгингдай бўлгай,
Япроқ ҳам шивирлаб кўнглингай бўлгай.
Баъзан узоқ йиллар жим чеккан раминг,
Бир куни туғишган синглингай бўлгай.

* * *

Олис юлдузларда қандай хабар бор?
Ойнинг гардишида қандай хатар бор?
Мангу хавотирдай айланар фалак,
Бир кун ҳаммамизга катта сафар бор.

* * *

Улуғ Ойбеклару Фафур Гуломлар
Нечун улуғ эрди, улуғ каломлар?
Чунки улуғ эрди бу зотларда қалб,
Қалбда улуғ эрди дарду аламлар

* * *

Кузги шом чўқмоқда сўнган илҳомдай,
Сарғайган япроқлар — ҳазин каломдай.
Анҳор ёқасида бир улуғ чинор
Мунраймиш кексайган Фафур Гуломдай.

* * *

Ғазал бўстониға кирмоқ керакдир,
Ҳар сўзни жон бирлан кўрмоқ керакдир.
Ҳазрат Навоийға етмоқ-чун, эй дил,
Яна беш юз йиллар юрмоқ керакдир.

* * *

Охир мухолифлар ҳориб бўдилар,
Эл-юрт сўз фаҳмиға бориб бўдилар.
Сизнинг шеърингиздан, Абдулло ака,
Қанча абдуллалар ориф бўдилар.

* * *

Кимгадир қисмату ёзиқ шеъроят,
Ким учун болға ё қозиқ шеъроят.
Устоз Эркин Воҳид сатрларидан
Билдик, бунчалар ҳам нозик шеъроят.

* * *

Чопон кийгиздингиз, Шерали ова,
Совуқ энди сал-пал қисинса керак.
Шунча йил танамда жунжиккан ғамим
Бул кеча ҳойнаҳой исинса керак.

* * *

Худо берган зотлар тоқ, ёлғиз чиққай,
Таъриф этмоққа тил, сўз ожиз чиққай.
Юз йилда туғилса бир улуг ҳофиз,
Унинг бир додидан юз ҳофиз чиққай.

* * *

Райҳонга айланди қанча гулбўйлар,
Армонга айланди сиз борган тўйлар.
Сиз кирган ҳовлилар мунғайиб қолмиш,
Айвонга айланди сиз кўрган уйлар.

* * *

Эл тинчин қуёшу ойларга бергин,
Ризқини шу тошқин сойларга бергин.
Камбаралга берма мол-дунё, Худо,
Энг аввал сен сахий бойларга бергин.

* * *

Доим бошингизга ҳумолар келгай,
Элга ҳам тўй бирлан наволар келгай.
Қанча салом келгай сизга, сахий зот,
Қанча муҳтожлардан дуолар келгай.

* * *

Севинч сенмисанму ё мунг сенмисан?
Софинч сенмисанму овунч сенмисан?
Мен сени бепарво тиликлайдурман,
Бобурни йирлатган қовун сенмисан?!

* * *

Элда Комилжоннинг ашуласи бор,
Огаҳий, Ферузнинг сўз шугьласи бор.
Бугун Хоразмнинг неси бор дема,
Омон Матжон каби ёшулласи бор.

* * *

Тириклик кўйида овора, эй дўст,
Топган чораси ҳам ночора, эй дўст.
Қовун тилимидай бир табассуминг
Бўлса етар менга, бечора, эй дўст.

* * *

Ўзинг девор бўлиб, ўзинг нурайсан,
Бошингга қор ёвса, ўзинг курайсан.
Кўрдинг дўсту ёрнинг аҳволин, эй дўст,
Энди ўз ҳолингни ўзинг сўрайсан.

* * *

Баланд, азим деворни ҳам бир кун нам ейди,
Рост умрни гоҳо нобоп бир қадам ейди.
Қаро тунни адо қилар битта шам, эй дўст,
Сени шароб ейди охир, мени ғам ейди.

* * *

Бу олам ҳамиша шундоқ чатишган:
Кимдир етишмаган, кимдир етишган.
Булбуллар ҳамиша қон ютган, эй дўст,
Қарғалар ҳамиша тезак титишган.

* * *

Яшайлик, энг гўзал палла бўлгунча,
Мунглуф тароналар алла бўлгунча.
Эй дўст, бизнинг бошлар чириб кетгайлар
Бу қовоққалалар калла бўлгунча.

* * *

Умр десанг, обу гил куяр, эй дўст,
Бир онда не ою йил куяр, эй дўст.
Кўкдан юдуз учса елканг куйгайдир,
Ерга бағир берсанг, дил куяр, эй дўст.

* * *

Биз ўтган йўллардан қиссалар унгай,
Охир нам юкига жуссалар кўнгай.
Ой хилват борларда кечалар, эй дўст,
Балки мену сенга ҳассалар йўнгай.

* * *

Кўнгилдан қанчалар зорлар кетибдир,
Қанча дилдорлару ёрлар кетибдир.
Шунча ой-йиллар биз дўсту ёр дебмиз,
Дўсту ёрлардан ҳам орлар кетибдир.

* * *

Бориб айтай яна Эркин Аъзамга,
Чора топармикан эски руссамга?
Оқарган сочлари бир нени билар,
Шоядки нур сочгай мунгли қиссамга.

* * *

Кўздан йироқ тушса қош ҳам йиғларкан,
Дунёда кекса ҳам ёш ҳам йиғларкан.
Кимсасиз соҳилда кўрдим бир оқшом,
Ёлғиз бошим, дея тош ҳам йиғларкан.

* * *

Оламда бир галат жонлар юрибди,
Ким тикка, ким эса ёнлаб юрибди.
Калта иштон киймиш бир даканг хўроз,
Шим кийган товуқлар донлаб юрибди.

* * *

Ҳар ким ҳам ҳаётнинг нақши бўлмагай,
Агар феъл ёмондир, яхши бўлмагай,
Сайраган ҳар қарға андалиб бўлмас,
Ҳанграган ҳар эшак баҳши бўлмагай.

* * *

Кимгадир дунёда мақсад суянчиқ,
Кимгадир мол-дунё, сарват суянчиқ.
Бир йигит бир юртни обод этса гар,
Баъзан мамлакатни булғар бир қанжиқ.

* * *

Маърифатсиз юртнинг заволи бўлгай,
Унинг на иқбол, на камоли бўлгай.
Хотинлари қаллоб, эрлари каззоб,
Эли халқ бўлмагай, аҳоли бўлгай.

* * *

Тўғиз билан хўкиз ўпишган каби,
Ғалатдир кўпларнинг мақсад, матлаби.
Улар ҳаётда ҳам шундоқ юрарлар:
Тўғиз билан хўкиз қапишган каби.

* * *

Худойим, кўёшу ерлар яратдинг,
Минг бир синоату сирлар яратдинг.
Читтакларга муте сору бургутлар,
Тулкиларга тобе шерлар яратдинг.

* * *

Адолат гоҳ бемор — тўшаклардадир,
Саховат хас билан хашаклардадир.
Хачирлар ичинда тулпорлар хайрон,
Олтин эгар гоҳо эшаклардадир.

* * *

Тушуниб яшайди арслонни арслон,
Итни ит тушунгай, сиртлонни сиртлон.
Тушунгай бир-бирин неки жонзот бор,
Ғақат тушунмагай инсонни инсон.

* * *

Сакрайди қарамай ўнгу сўлга ҳам,
Гунчага ҳам боқмас, хуш йўқ гулга ҳам.
Бориб айтсаммикан Нурхон Нафасга,
«Қора белбор» берсин шу булбулга ҳам.

* * *

Бу ёруғ дунёда ҳар ким йиғлайди,
Ким овоз чиқариб, ким жим йиғлайди.
Бек бекка йиғлайди, шоир ҳокимга,
Ҳоким хотинига бориб йиғлайди.

* * *

Семириб кетибсиз, дўстим, булбулвой,
Гул йўқдир, дил йўқдир, пул бор ҳойнаҳой.
Фақат ёнингизда бир дўмбоқ товук
Сизга ош дамлайди, қуйиб берар чой.

* * *

Бозор тўндан кириб, яқтакдан чиқар,
Ҳар хил сўз соғ билан тентақдан чиқар.
Кўнгилда пул нима қилади, нодон?
Пул кўнгилдан эмас, чўнтақдан чиқар.

* * *

Ўтгайдир дунёдан оқил, калтафаҳм,
Битгайдир менинг ҳам бир кун сафсатам.
Қорнинг оч бўлса ҳам кекириб юргил,
Шудир бобомерос менинг фалсафам.

* * *

Ҳаммаси бу кўҳна оламга боғлиқ,
Боланг сенга, сен-чи, болангга боғлиқ.
Худодан не кутсанг, неки сўрасанг,
Кечалари қилган нолангга боғлиқ.

* * *

Дуч келган ҳар чуқур асло жар эмас,
Сен бир жонзотдирсан, гарчи хар эмас.
Сен ўйлаганчалик кўр эмас даврон,
Сен ўйлаганчалик замон кар эмас.

* * *

Биз келдик дунёга бир имкон учун,
Ҳар лаҳза бир синов, имтиҳон учун.
Минг инсон битта жон беролмас бизга,
Биз битта жонмизу минг инсон учун.

* * *

Ватан, бўстонларинг озода бўлгай,
Урил ҳам қизларинг жонзода бўлгай.
Султондай қад ростлар ҳар бир дарахтинг,
Очилган ҳар гулинг хонзода бўлгай.

* * *

Бул менинг билдигим — битикларимдир,
Балки кутганларим, интиқларимдир.
Менинг соғинчларим ҳам оғриқларим,
Менинг камликларим, кемтикларимдир.

* * *

Соғ бўлинг, эй дўсту ҳамхонам менинг,
Тугайдир бир куни ҳангомам менинг.
Балки бу шамномам — севинчларимдир,
Балки бу шамномам — ғамномам менинг.

* * *

Ҳар кун — умримизнинг бир сафаридир,
Ҳар он — кунимизнинг бир гавҳаридир.
Тинчлик, омонликда отган ҳар бир тонг
Оллоҳнинг бизларга хушхабаридир.

2000

КЎНГИЛ СОҲИЛИ

Кўнги́л тубларига чўкди не тошлар,
На қувонч юпатди, на-да кўзёшлар.
Сўнган ҳар шуълага ўкинч-ла боқдим,
Дилимдан ранг олиб ботди қуёшлар.

* * *

Йиллар бугдойимни ўриб кетдилар,
Еллар қиримдан юз буриб кетдилар.
Болажон, авайла жилғаларингни,
Менинг дарёларим қуриб кетдилар.

* * *

На базм ва на-да сайилдадирман,
На аввал ва на-да охирдадирман.
Менинг қайдалигим сўрма, биродар,
Мен кўнги́л аталмиш соҳилдадирман.

* * *

Меҳр топмасман ўз меҳримдан ўзга,
Умр ҳам кўрмасман умримдан ўзга.
Ҳеч ким тушунмагай дунёда мени
Кўксимда йиғлаган қумримдан ўзга.

* * *

Қанча молу давлат тупроқдир, гилдир,
Нечук маъводир бу? Нечук манзилдир?
Менинг йўқотганим кўнгилдир, эй дўст,
Менинг излаганим балки бир дилдир?

* * *

Агарчи баланду пастдамиз, эй дўст,
Барибир бир йўлдан қайтамиз, эй дўст.
Менга чайла бермас, сенга кошона,
Оқибат тупроқмиз, майсамиз, эй дўст.

* * *

Уйқашдир бу йўлнинг шому саҳари,
Хабарлари бисёр, кўпдир хатари.
Эй дўст, Фариддин Аттордин ўрган,
Энг узоқ сафардир кўнгил сафари.

* * *

Кўксимни ёндирган ўтлуғ оҳ — ўзинг,
Мен жоҳ изламасман, ёлғиз жоҳ — ўзинг.
Эй дил, сенга атаб чоҳлар қаздим мен,
Ўзимга бўлгайсан бир кун чоҳ ўзинг.

* * *

Бир хас шивирида қанча хабар бор,
Бир тош замирида қанча сафар бор.
Бир гүр сукутида қанчалар садо,
Бир юдуз нурида қанча хатар бор.

* * *

Кулманг, мушкул қолиб енгилни топдим,
Ки мен ўтлар ичра сингилни топдим.
Сиз олтин топдингиз излай-излай, мен
Ахтара-ахтара кўнгилни топдим.

* * *

Сиздан тоғ қолгайдир, доғлар тўла тоғ,
Сиздан боғ қолгайдир, доғлар тўла боғ,
Мендан тоғ қолмагай, қолмагай боғ ҳам,
Менда доғ қолгайдир, боғлар тўла доғ.

* * *

Нечун мунглуғдирсан, эй яшил боғим?
Ўтмиш — менинг фаслим, менинг гул чорим.
Энди чирқираган қушчаларингга
Биттадан ин бўлгай ҳар битта доғим.

* * *

Бу дунё ғаразгўй лошлар дунёси,
Риёкор кўзлару қошлар дунёси.
Бошинга тош ёғар ҳар бир буржидан,
Нечук дунёдир бу — тошлар дунёси?

* * *

Гоҳи туфроғ янглиғ сўқмоғингдаман,
Тошқин сел, кўкдаги чақмоғингдаман.
Гоҳи деворинга хасман, эй кўнгил,
Гоҳи шабнам янглиғ япроғингдаман.

* * *

Йиғладим минг йиллик чинор тагида,
Кўнгил ҳам юмшади тошлар тафтида.
Бир япроқ ногаҳон кифтимга кўнди,
Сўфи Оллоёрнинг илиқ кафтидай.

* * *

Юрган дарё, юриб, дарё бўлдим мен,
На манзил, на дашту саҳро билдим мен.
Қай бир қирғоқларда қолиб кетдинг, Гул?
Энди ўз ғамимга бўйро бўлдим мен.

* * *

Умрнинг энг гүзал манзилларидан
Кетдим — кўзларингнинг соҳилларидан.
На қирғоқ аёндир энди, на макон,
Не суд чўзилган бу ой, йилларидан?

* * *

Билмам, ўртамизда не сўров тушди,
Орага фалакми ё биров тушди.
Айрилдик, тоғларга қор тушди, эй Гул,
Ушал тун кўнгилга илк қиров тушди.

* * *

Гарчи ўшал дилдор, ул нодирасан,
Ушал латофату ул соҳирасан.
Кўзларинг тубида бир мунг кўрдим, Гул,
Сен олис ёшлиқдан бир хотирасан.

* * *

Наҳотки орзулар буй бермас энди?
Осмон кўнгилларга туй бермас энди.
Наҳот жилғалардай жимиб кетдик, Гул?
Наҳотки ҳеч нарса руй бермас энди?

* * *

Сенсиз ишқ жадвали тузилмагай, ёр,
Сен бўлсанг дил мулки бузилмагай, ёр.

Нозик белларингга бу жон риштаси
Камар бўлмагунча узилмагай, ёр.

* * *

Эй сен, Андижонда йиғлаган булбул,
Эй сен, Самарқандда куйиб ўтган гул,
Нечун нолишингдан мен бўлдим адо?
Ёнган — сен, мен нечун бунда бўлдим кул?

* * *

Дарахтлар бандида не янглиғ титроқ?
Хавотир ичрадир ҳар хас, ҳар япроқ.
Қоялар жунжикди ҳатто, тийрамоҳ,
Ишқсиз кўнгил каби мунғаймиш қирроқ.

* * *

Саболар, ёш кетган акамдан айтинг,
У кўрган, кўрмаган рақамдан айтинг.
Агарда ул сори гузор этсангиз,
Менинг йиртиқ, вайрон ёқамдан айтинг.

* * *

Ҳасрат ўчоғида ўтинман, ёмғир,
Қисмат қирроғида тутунман, ёмғир.
Бунчалар мулойим, илиқ ёғурсан,
Онам йирладими бу тун ҳам, ёмғир?

* * *

Япроқдан уй курдим, майсадан — хона,
Шудринг ва юлдуздан ўрнатдим ойна.
Осмондан зангори дарчалар олдим,
Гулдан эшик қилдим, дилдан — остона.

* * *

Яраб қоларми деб бирор кунимга,
Ҳасрат сотиб олдим сўнгги пулимга.
Энди иккимиз ҳеч исинолмаймиз
Қанча ўрансак ҳам иссиқ тўнимга.

* * *

Танимда ям-яшил япроқ бўлган Дард,
Кўнгил жаҳонида тупроқ бўлган Дард.
Қанчалар кўп, узоқ чекканим сайин,
Ҳаргиз камаймайин, кўпроқ бўлган Дард.

* * *

Кўнгил куйгайдир-у, вале кул йўқдир,
Кўнгил бир гул истар, вале ул йўқдир.
Пулдор кимсаларда йўқдир саховат,
Саховат аҳлида вале пул йўқдир¹.

¹ Саъди Шерозийдан.

* * *

Аё, Фарҳод Аъзам, бозорни кўргил,
Бозорда гуфтору, гузорни кўргил.
Биз истаган гуллар пул сотар бунда,
Бул ажиб, фаройиб гулзорни кўргил.

* * *

Яхшиям хўтиклар кўшиқ ёзмаслар,
Ёзиб ҳар жойларга олиб бормаслар.
Яхшиям шоирни тўрқовоқларга
Солиб, чойхонада осиб кўймаслар.

* * *

Худбин осмонига чиқмас камалак,
Бахил қозонида пишмас сумалак.
Мунофиқ томида қизғалдоқ унмас,
Тўнғиз тумшуғига кўнмас капалак.

* * *

Ўтди гул фаслимиз, хазон фаслимиз,
Кўп узоқ чўзилди талош, баҳсимиз.
Шаклу шамойилда инсонмиз гарчанд,
Чўчқадир, тўнғиздир ҳамон нафсимиз.

* * *

Йўлчимиз, тўшарга тўшагимиз йўқ,
Охур бор, ва лекин хашагимиз йўқ.
Оғирдир, енгилдир балки юкимиз,
Тўқим топганмизу эшагимиз йўқ.

* * *

Худо даргоҳида очиксан, инсон,
Дунё коргоҳида нечуксан, инсон?
Жаҳонга сирмайин елмоқлар нечун,
Ўзинг-ку заррадан кичиксан, инсон?

* * *

Менинг зоҳирим ҳам дохилим, эй дил,
Келиб тўхтаганим соҳилим, эй дил.
Бу тўкин, серҳосил даҳо боғида
Менинг арзимаган ҳосилим, эй дил.

* * *

Айб этманг, агарчи дилимдан айтдим,
Аслида мен обу гилимдан¹ айтдим.
Чечаклар ичра бир барги хазоним,
Хазонлар ичра бир гулимдан айтдим.

1995

¹ *Обу гил* (форс.) — суя ва тупроқ. Мумтоз адабиётда одамнинг яратилишига ишора. Ранжу заҳмат маъносига ҳам келади.

ЯХШИЛИК ЭСКИРМАГАЙ
(Қирқ ҳадис)

1986 й.

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм

* * *

Сенинг даргоҳингда кўзларимда нам,
Энди аён менга ул борар жойим.
Кечиргил отамнинг гуноҳларини,
Онамга умр бер ўзинг, Худойим.

Мен улуғ ҳикматни англадим чоғи,
Йиллаб қонлар этиб кўнгилларимни.
Ўзинг омон сақла, асрагил ўзинг,
Кузги райҳонлардек сингилларимни.

Не зотлар юз буриб келиб кетгайлар,
Не мурод ҳосилдир менинг дардимдан?
Ўзинг паноҳингга олгил мулкимни,
Ўзинг юз ўтирма элим, юртимдан.

Дунёда энг олий Сўз ўзингдирсан,
Ўзинг бир гап солдинг балки дилимга.
Худойим, қирқ эшик очилмоқдадир,
Худойим, ёруғ қил сўзни тилимга.

* * *

Замондан койинманглар, зеро замоннинг эгаси
Оллоҳдир.

ЗАМОННИНГ ЭГАСИ

Оллоҳ сизга берган ой ва йил учун
Арзир ҳар лаҳзанинг нақши бўлсангиз.
Азалдан ёмонга ёмондир замон,
Замон яхши эрур — яхши бўлсангиз.
Ҳар кимга дилдаги нияти йўлдош,
Эзгу мақсадлари бир умр ёрдир.
Замондан ҳеч қачон қойинмангизким,
Замоннинг эгаси Парвардигордир.

* * *

Фойдали илмларни ўргатувчи одамнинг гуноҳи кечирилишини сўраб, ҳар бир нарса, ҳатто денгиздаги балиқлар ҳам истирфор айтадилар.

МУЪТАБАР ЗОТЛАР

Илму маърифатли элнинг иқболи
Ҳаргиз залолатга гирифтор ўлмас.
Эзгу илмларни ўргатган зотлар
Икки дунёда ҳам асло хор ўлмас.
Яратган оламнинг гардишларини
Гоҳ қуёш, гоҳ юлдуз, ойда келтиргай.
Шундай инсонларнинг камтарин илми
Ватанга қанчалар фойда келтиргай.

Фарзандлар шул сабаб топгайлар камол,
Юрт шундай зотларга ифтихор айтар.
Гуноҳларин сўраб денгизлардаги
Балиқлар ҳам ҳатто истиффор айтар.

* * *

Сизларнинг ҳар бирингиз бамисоли чўпондирсизлар ва ўз қўл остиларингиздагиларга масъулдирсизлар. Подшоҳ ўз фуқароларига, эр ўз аҳли аёлига, хотин эрининг уйига, ходим ўз хожаси молига, фарзанд ўз отаси мулкига масъулдир. Демак, ҳар бирларингиз масъулдирсизлар.

МАСЪУЛИЯТ

Сизнинг ҳар бирингиз гарчи ҳар хил ранг,
Ҳар хил насабдаги инсонлардирсиз.
Лекин бу дунёнинг манзилларида
Асли бамисоли чўпонлардирсиз.

Яъни масъул эрур ҳар ким ҳар ишда,
Халқу Ватан учун масъулдир подшоҳ,
Эр — ўз аёли-чун масъулдир доим,
Хотин — эр уйига масъул ва огоҳ.

Ҳеч амал Худодан қолмагай пинҳон,
Кўнгиллар эзгулик бирладир пайванд.

Хожасин молига ходим масъулдир,
Отасин мулкига масъулдир фарзанд.

Яшангиз ҳар соат Ҳақдин хабардор,
Токи масъулдирсиз — маъқулдирсизлар.
Бурчни англамоқ ҳам юксак амалдир,
Хулласки, барчангиз масъулдирсизлар.

* * *

Киши биродари учун ҳикматли сўздан афзалроқ
нарсa ҳадя қилолмайди. Чунки шу ҳикмат сабабли Худо
уни тўғри йўлга солиб қўяди ёки ёмон йўлдан қайтаради.

ҲИКМАТ

Ҳикмат ҳадя қилғил биродарингга
Кўчада ва ёки уйга чақириб.
Ҳикматда қалб бордир, ёд бор, ҳикматда
Не шариф зотларнинг умри яширин.
Шу ҳикмат сабабли Худойи карим
Халос айлар уни нопок ўйлардан.
Тўғри йўл кўрсатар биродарингга
Ёки қайтаради ёмон йўллардан.

* * *

Бировни яхши йўлга бошлаб қўйган одамга ҳам ўша йўлга тушиб кетган одам олаётганчалик савоб ёзилиб борур.

ЯХШИ ЙЎЛ

Ёмон, нопок йўллар кўпдир дунёда,
Яхши йўлга бошла бировни доим,
Эзгу амалларни, пок хислатларни,
Билсанг, хуш кўргайдир қодир Худойим.
Билсанг, шу аснода Арши аълода
Ҳар ишинг рўйхатга тизилмоқдадир.
Яхши йўлга тушган зот олганчалик
Сенга ҳам савоби ёзилмоқдадир.

* * *

Она — жаннат ўртасидаги эшиклардан биридир,
агар хоҳласанг, ўша эшикни қўлдан бер ёки уни сақла.

ЖАННАТ ЎРТАСИДАГИ ЭШИК

Сен — меҳмон, у — меҳмон, ҳаммамиз — меҳмон,
Дунё ҳам бир меҳмонхонадир, билгил.
Жаннат ўртасида кўп эшиклар бор,
Уларнинг биттаси — онадир, билгил.

Ҳаёт — инсонларнинг келиб кетгувчи,
Беш кун тебрангувчи гул бешигидир.
Энг аввал онангнинг қадрига етгил,
Оналар — беҳиштнинг нур эшигидир.

Хоки пойларига сочгил умрингни,
Ўтмагил дунёдан юрагинг доғлик.
Бу эшик сен учун очиқ бўлгайдир
Ва ё ёпиқ бўлгай — ўзингга боғлиқ.

* * *

Кичикларимизга раҳм-шафқат қилмаган ва катталарнинг шарафини билмаган кишилар биздан эмасдир.

КИЧИКЛАР ВА КАТТАЛАР

Ота-онадандир асли тарбия,
Садоқат бир ўғил-қиздан эмасдир.
Лекин кичикларга шафқат қилмаган
Кимсалар, билингким, биздан эмасдир.
Билингким, норасо фарзанддир, улким
Элнинг улуғларин дилдан севмасдир.
Яъни, катталарнинг шарафин билмай,
Иззат қилмаганлар — биздан эмасдир.

* * *

Ўлиб кетганларни ёмонлаб ҳақорат қилманглар, чунки улар қилмишларига яраша мукофот ёки жазо оладиган жойга кетганлар.

ЎЛИБ КЕТГАНЛАР

Ўлиб кетганларни ёмонламаслар,
Уларни маломат қилиб бўлмайди.
Улар ранжурдирлар, улар озурда,
Кек сақлаб, ҳақорат қилиб бўлмайди.

Ўзлари биландир қилмишлари ҳам,
Тинч кўйинглар ахир, улар ўлганлар.
Улар мукофот ё жазо олгувчи
Жойга аллақачон етиб бўлганлар.

* * *

Инсон фарзанди яратилганда ёнида ўлимнинг 99 сабаби ҳам бирга яратилади. Агар у шу сабаблардан халос топиб яшасагина унга қарилик насиб этади.

ЭГИЗАКЛАР

Одамзод фарзанди яратилганда,
Ҳаёт оққан пайти жисму жонида,
Ўлимнинг ҳам тўқсон тўққиз сабаби
Эгиз яратилмиш унинг ёнида.
Ўзи паноҳ берсин, асрасин Ўзи,
Умринг чечаклари сўлмасдан унсин.
Халос топиб яша бу ўлимлардан,
Ишқилиб кексалик насибинг бўлсин.

* * *

Кимнинг сочи Ҳақ йўлида оқарган бўлса, қиёмат куни шу оқарган сочи нур бўлиб йўлини ёритиб туради.

ОҚАРГАН СОЧЛАР

Шоминг мунглуф-мунглуф парда ёймоқда,
Ботиб бормоқдадир ҳаёт қуёшинг.
Эзгу амаллар деб, Ҳақ таоло, деб
Умр йўлларида оқармиш сочинг.
Ҳар ким бу дунёда қилганларига
Яраша ажр ила мукофот кўргай.
Оқарган сочларинг маҳшар кунида
Нур бўлиб йўлларинг ёритиб тургай.

* * *

Агар бошлиқларингиз сизларнинг яхшиларинг бўлса, бойларингиз саховатли бўлса ва ишларинг ўрталарингда келишув билан бўлса, сизлар учун ер остидан кўра усти афзалдир. Агар бошлиқларинг ёмонларингдан бўлса, бойларингиз бесаховат бўлса ва барча маслаҳатингиз аёллар кўлида бўлса, ер ости сизлар учун ер устидан афзалдир.

АГАР

Агар яхши бўлса юртда подшоҳлар,
Бойларингиз бўлса сахий, ботадбир,
Ишлар бамаслаҳат битса, сизларга
Ер остидан кўра усти афзалдир.

Агар пешволардан кетса адолат,
Бойларни тарк этса инсоф, юз-хотир,
Маслаҳат аёллар билан битса, сизларга
Ер устидан кўра ости афзалдир.

* * *

Огоҳ бўлингки, ҳар бир хиёнатчи қиёмат куни хиё-
нати миқдорида танилиш учун байроқ кўтариб юради.
Огоҳ бўлингки, хиёнатнинг каттаси амирларнинг халқ
оммасига қилган хиёнатидир. Огоҳ бўлингки, ҳақ гапни

билган кишининг у гапни гапиришига одамларнинг хай-
бати тўсқинлик қилмасин! Огоҳ бўлингки, жиҳодлар-
нинг афзали золим йўлбошчи олдида айтилган ҳақ
сўзидир. Огоҳ бўлингки, умрингизнинг қолган қисми
бамисоли яшаб турган кунингизнинг қолган қисми ка-
бидир.

ОГОҲ БЎЛИНГЛАР

Ҳар қайси хоиннинг қиёмат куни
Қилган хиёнати миқдори қадар,
Ҳамма кўрсин учун икки қўлида
Кўтариб юргувчи байроғи бўлар.

Яхши пешволар ҳам Ҳақ таолонинг
Ердаги халқларга иноятидир.
Энг катта хиёнат бу — амирларнинг
Ўз халқига қилган хиёнатидир.

Огоҳ бўлингизким, ҳақ гапни билган
Кишилар қалбининг чўғи сўнмасин.
Ва улар ҳақ гапни айтмоғи учун
Одамлар хайбати тўсқин бўлмасин.

Яна билингизким, Оллоҳ йўлида
Қилинган жамийки жиҳодлар создир.

Лекин афзал жиҳод — золим подшоҳлар
Олдида айтилган битта ҳақ сўзидир.

Ҳеч кимнинг хасмимас ҳеч кимнинг умри,
Умр, гоҳ осмон, гоҳ жарнинг лабидир.
Унинг қолган қисми шу қунингизнинг
Қолган ул иккинчи қисми кабидир.

* * *

Ўлимни орзу қилманглар!

НАСИҲАТ

Ифвою бўхтондан сақланинг мудом,
Меҳру саховатдан йироқ бўлманглар.
Умрни ганимат билинглар ҳар дам,
Ўлимни ҳеч қачон орзу қилманглар.

* * *

Хизматчиларга яхши муомалада бўлиш — бара-
кадир, ахлоқсизлик — шумликдир, аёл кишига итоат
қилмоқлик — надоматдир. Садақа эса балони қайта-
рувчидир.

ҚАЛБИНГ ТОЗА БЎЛСА

Яхши муомала хизматчиларга —
Файзу барака ҳам саховат эрур.
Ёмон хулқ — шумликдир, аёл кишига
Итоат қилмоқлик надомат эрур.
Ҳеч нарса панада қолмагай, Оллоҳ
Ҳар нени назардан ўтқарувчидир.
Қалбинг тоза бўлса, имонинг бутун,
Садақа — балони қайтарувчидир.

* * *

Одам қалбида гўё Ой ёнидагидек бир булут бордир.
Ой ёритиб турганда тўсатдан булут келиб уни беркитиб
қўйса — қоронғулик, булут кўтарилса — ёруғлик бўлиб
тургани каби, қалб ҳам баъзида равшанлашиб, баъзида
хиралашиб туради.

ОЙ ЁНИДАГИ БУЛУТ

Бандалар дунёси гоҳида зулмат,
Тиниқ осмон янглиғ гоҳ беғубордир.
Одамзод қалбида гўёки ойнинг
Ёнидаги каби бир булут бордир.
Булут беркитган чоғ қоронғулиғу
Кўтарилган пайти бўлгандек равшан,

Қалб ҳам мунаввардир баъзан ой янглиғ,
Занглаб, хиралашиб тургайдир баъзан.

* * *

Ун киши ва ундан ортиқ одамларга бошлиқ бўлган киши қиёмат кунини икки кўли бўйнига борлиқ ҳолда қўпгай. Агар у одил бўлган бўлса, адолати келиб қўлларини ечади. Бордию золим бўлса, зулми қўлларини маҳкамроқ боғлайди. Амалдорликнинг боши маломат, ўртаси надомат, охири қиёмат шармандалигидир.

АМАЛДОРЛАР ҚИЁМАТДА

Барча бандалардай амалдорлар ҳам
Не қилган бўлсалар шуни топгайлар.
Алар ўз қўллари бўйинларига
Борлиқ бўлган ҳолда ердан қўпгайлар.

Одил ўтганларни адолатлари
Келиб қўлларини ечгайдир у дам.
Зулм қилганларни ўз зулми келиб
Қўлларин қайтадан боғлагай маҳкам.

Уч даври бор эрур амалдорликнинг,
Уч қийноқ деса ҳам бўлар, яъники,
Аввали маломат, кейин — надомат,
Охири — қиёмат шармандалиги.

* * *

Уч тоифа кишилар борки, Худо қиёмат куни улар билан сўзлашмайди ва раҳмат назари билан ҳам боқмайди ва гуноҳларини ҳам кечмайди, балки уларни қаттиқ азоблайди:

1. Кекса бўла туриб, зино ишлардан қайтмаган одам.
2. Ёлғончи амир.
3. Мақтанчоқ камбағал.

УЧ ТОИФА

Мақтанчоқ камбағал, ёлғончи амир
Ва зино ишлардан қайтмаган кекса —
Ушбу уч тоифа кимсалар билан
Худо сўзлашмагай қиёмат келса.
Раҳмат назари-ла боқмас уларга,
Гуноҳларин кечмас — ҳисоби бўлгай.
Шу уч тоифага маҳшар кунида
Худонинг энг қаттиқ азоби бўлгай.

* * *

Аҳли жаннат жаннатта киргайдир, аҳли дўзах дўзахга киргайдир. Кейин Оллоҳ таоло малоикларига: «Қалбида заррача иймони бор одамни дўзахдан чиқарингиз!» деб айтадир. Улар шундан сўнг куйиб қорайиб кетган ҳолда

дўзахдан чиққайдирлар, ҳаёт дарёсида чўмилгайдирлар,
ёмғирдан кейин гиёҳлар унгандек баданлари кўркам
бўлғусидир.

ЗАРРАЧА ИЙМОН

Жаннатий инсонлар киргай жаннатга,
Дўзахийлар эса дўзахга киргай.
Сўнгра Парвардигор малоикларин
Ҳузурига чорлаб шундоқ буюргай:
«Дўзахдан чиқариб олинг қалбида
Заррача иймони бор кимсаларни».
Шўрликлар, чиққайлар куйиб, қорайиб,
Зўрға судраб абгор жисмларини.
Ҳаёт дарёсида чўмилгайдирлар,
Аста қайта бошлар юзда ранглари.
Мисли ёмғирдан сўнг гиёҳ унгандай
Кўркам бўлғусидир жону танлари.

* * *

Инсонга бир водий тула молу дунё берилса, у иккинчи
водийнинг ҳам берилишини хоҳлайди. Иккинчисидан
кейин учинчисини ва ҳоказо, унинг нафси тўймайди.
Инсоннинг кўзини фақат тупроқ (қабр тупроғи) тўй-
диради. Кимки тавба қилса, Худо уни кечиради.

НАФС

Инсонга бир водий мол-дунё берди,
Иккинчи водийни истади инсон.

Бунисини хам олди, тўрт ён аланглаб,
Яна учинчисин қистади инсон.

Унинг кўзин фақат тупроқ тўйдирар,
Ортиб кетолмас-ку сўнг дам барини...
Вақтни ўтказмайин тавба қилинлар,
Худо кечиргайдир бандаларини.

* * *

Худо айтадики, Мен икки шерикнинг, агар бири иккинчисига хиёнат қилмаса, учинчисидурман. Агар хиёнат қилса, уларнинг ўрталаридан чиқиб кетаман.

ХУДО АЙТАДИКИ

Марду оқил бўлса, хушдил, хушрафтор,
Меҳру оқибатли, бўлса пок имон,
Хиёнат қилмаса бир-бировига,
Мен икки шерикнинг учинчисиман.
Агар аралашса бунда хиёнат,
Шубҳаларга борса бири биридан,
Ҳамроҳ бўлолмасман уларга бу он,
Мен чиқиб кетарман ўрталаридан.

* * *

Фаровонлик вақтларингда Худони таниб (унга илтижо қилиб юр), токи қийинчилик вақтингда у ҳам сени танисин.

ОЛЛОҲ РАҲМЛИДИР

Ҳисоб-китоблидир дунёйи азал,
Мушукули кўп унинг, кўпдир тугуни.
Фаровон вақтларинг сиғин Оллоҳга,
Тўқ юрган дамларда танигил уни.

Оллоҳ раҳмлидир ҳам меҳрибондир,
Хор этмас оқибат ҳеч бандасини:
Ёлғиз қўймас сени қийин дамларда,
Оғир кунларингда танигай сени.

* * *

Бахтсизлик уч нарсададир: отда, хотинда, ҳовлида.

БАХТСИЗЛИК

Оллоҳнинг тошидир банданинг боши,
Ҳар банда гоҳ ёлғиз, гоҳ арсададир¹.

¹ Арса — майдон.

Сен ҳам фирон чекма борлиқни уйлаб,
Бахтсизлик аслида уч нарасададир:

Яъни ёмон бўлса минган тулпоринг,
Бахтсизлик эрур бу — аламлар берур.
Яна тан маҳраминг — жуфти ҳалолинг
Ёмон бўлса агар — бахтсизлик эрур.

Кўнгил ситамларга кўниккай балки,
Балки барчасига дош берса бўлур.
Ва лекин тор бўлса уй-жойинг, яна
Кўшнинг ёмон бўлса — бахтсизлик эрур.

* * *

Беш вақт намоз гўё мусулмоннинг дарвозаси олдидан
оқиб турган дарё, унда ҳар куни беш марта ювиниб
турса, баданда кир қоладими?

БЕШ ВАҚТ НАМОЗ

Беш вақт намоз гўё бешта дарёдир
Дарвозанг олдидан оқиб ўтгувчи.
Жисму жон ғусли шу, шудир аслида
Кўнгил кўзгусини чарақлатгувчи.

Сенинг шукронанг шул эҳсонларига,
Қалбинг ҳам бир гўзал нурларга тўлгай.

Хар куни беш маҳал покланиб турсанг,
Кавсар сувлари ҳам насибинг бўлгай.

* * *

Умнатларим бамисоли ёмғир кабидирким, ёмғирнинг
бошланиши ҳам, охири ҳам фойдалидир.

Фойдали ёмғир

Оламда одам кўп хар тил, хар турлик,
Оламда гоҳ тошқин, гоҳи ёнғиндир.
Менинг умнатларим бамисли найсон,
Менинг умнатларим мисли ёмғирдир.
Улар тупроқ узра эзгулик сочиб,
Очиқ юз, софдил, нур дийдали бўлур.
Фойдалидир ёмғир бошланиши ҳам,
Унинг охири ҳам фойдали бўлур.

* * *

Замоннинг ўтиши киши учун панду насихат, ўлим
эса ҳаммани бир-бирдан ажратувчидир.

ЎЛИМ

Умр фароғатми ёки азият?
Умр — бу гоҳи сув, гоҳи ўт иши.
Дунёда яшовчи кимсалар учун
Панду насиҳатдир замон ўтиши.
Ҳаёт чехраларга гоҳида севинч,
Гоҳида шабнамлар сачратувчидир.
Фақат ўлим бордир. Ҳаммани фақат
Ўлим бир-биридан ажратувчидир.

* * *

Кимки отасининг вафотидан кейин ҳам унга яхшилик қилишни истаса, унинг ёру биродарлари билан алоқани узмасин.

САВОЛ

Яхши одам эди отанг раҳматли.
Бу дунё азалдан мунг бирлан алам.
Тирик юрган пайти — майли, отангга
Яхшилик қилдингми ўлгандан сўнг ҳам?
Яъни ундан кейин дўстлари қолмиш,
Ярим кўнгилларин йўқлаб бир сафар,
Бирор-бир яхшилик қилолдингми ё
Аларнинг ҳолидан олдингми хабар?

* * *

Ҳеч бир ота ўз фарзандига хулқу одобдан улуғроқ мерос беролмайди.

МЕРОС

Отадан фарзандга не юқар бир кун?
Могу давлатими — у тугар бир кун.
Қасру айвонлари топгайми эъзоз?
Қандай мерос яхши, қайси мерос соз?
Билсанг, ҳеч бир ота ўз фарзандига,
Ўзидан сўнг қолар жигарбандига
Мерос беролмагай чиройли ва хос
Хулқу одобдин ҳам улуғроқ мерос.

* * *

Садақанинг афзали чанқоқ одамларга сув улашмоқликдир.

САДАҚА

Дунёнинг ишлари, ўйласанг агар,
Дилни чулғаб ташлар кўҳна мотамга.
Умринг ўтиб кетмиш сувдай, бир коса
Сув тута олдингми чанқоқ одамга?

* * *

Ёмон улфатдан яккалик яхши, яккаликдан яхши улфат
яхши, жим ўтиргандан фойдали гап яхши, бефойда гапдан
сукут сақлаган яхши.

НИМА ЯХШИ?

Яккалик яхшидир ёмон улфатдан,
Яккаликдан кўра бир яхши ҳамдам.
Фойдали гап яхши жимликдан кўра,
Сукут яхшироқдир бефойда гапдан.

* * *

Одам танасида қориндан ёмонроқ идиш йўқдир.
Инсон бир неча ошам овқат билан кифояланади. Агар
зарур бўлса, қориннинг учдан бирини овқатга, яна учдан
бирини сувга, қолган учдан бирини нафас олишга аж-
ратсин.

ОДАМ ТАНАСИДАГИ ИДИШ

Ўрин қолдирмагай асло нолишга,
Айниқса, ажратса қараб хоҳишга:
Учдан бирин овқат, учдан бирин сув,
Қолган учдан бирин нафас олишга.

* * *

Худодан афв ва офият сўранглар. Чунки ҳеч бирларингиз имондан кейин офиятдек буюк неъматни топа олмайсизлар.

ОФИЯТ¹

Кўнги́л ҳовлиси́дан, ақл томи́дан
Шубҳа-гумонларнинг қорини куранг.
Меҳроб нуқтасига жамланг фикрни,
Худодан афв ва офият сўранг.
Чунки ҳеч бирингиз, қанча уринманг,
Қанчалик сарф этманг молу давлатни,
Топа олмагайсиз имондан кейин
Офият сингари буюк неъматни.

* * *

Қайси бир мўминга Худо солиҳа хотин насиб қилган бўлса, демак унинг диёнатининг ярмига ёрдам қилибди. Қолган иккинчи ярми учун унинг ўзи ҳаракат қилсин!

¹ Соғлиқ, тинчлик-хотиржамлик.

ЯРИМ ДАВЛАТ

Ҳаёли, кўнгилчан бир солиҳани
Худойим умрингга ҳамдам қилибди.
Демакким, имону диёнатингнинг
Ярмига у ўзи ёрдам қилибди.
Сенга муруввату эҳсони шулдир,
Шулдир уйингдаги раҳшон юлдузинг.
Қолган ярми учун ўзинг жон чеккил,
Узинг азоб тортгил, интилгил ўзинг.

* * *

Неъматга шукр қилиш унинг заволидан омон сақлайди.

ШУКРОНА

Неъматга шукр қил. Пойингда ер бор,
Шукр қил, тепангда турибдир осмон.
Билсанг, ҳар неъматга шукронанг сенинг
Унинг заволидан сақлагай омон.

* * *

Икки неъмат мавжуд бўлиб, кўпчилик одамлар уни қўлдан бой бериб қўядилар. Бу — тансиҳатлик билан бўш вақтдир.

ИККИ НЕЪМАТ

Бу ёруғ дунёда қанча меҳнат бор,
Лекин инсонларга икки неъмат бор.
Кўрингим, не каслар улоқиб йўлдан,
Бу икки неъматни бергайлар кўлдан.
Бу — на бойлик эрур, на шону шуҳрат,
На айвонларию на тахтларидир.
Кўпчилик йўқотган бу икки неъмат
Уларнинг соғлиги, бўш вақтларидир.

* * *

Тангридан фойдали илмни сўранглар. Фойдасиз илм-
дан эса четлашинглар.

ИЛМ

Дилни зиё бирлан чулғаб ўрангу
Маърифат мулкида чироқ бўлинглар.
Оллоҳдан фойдали илм сўрангу
Фойдасиз илмдан йироқ бўлинглар.

* * *

Яхшилик эскирмайди, гуноҳ унутилмайди, жазоловчи
(Худо) эса ўлмайди. Хоҳлаган ишни қил, диёнатингга
яраша жазо ёки мукофот олурсан.

ЯХШИЛИК ЭСКИРМАГАЙ

Бу — юз минг азизларни ўздин ўткарган рабoт,
Бу — юз минг кўнгилларга вафо қилмаган дунё.
Хоҳлаган ишингни қил, юргил хоҳлаган йўлда,
Яхшилик эскирмагай, унутилмагай гуноҳ.

Диёнатинг не бўлса, жазо ҳам шундоқ бўлур,
Фақат Оллоҳ мангудир, ўлмагай фақат Оллоҳ,
Хоҳлаган ишингни қил, юргил хоҳлаган йўлда,
Яхшилик эскирмагай, унутилмагай гуноҳ.

* * *

Худо гўзалдир, гўзалликни яхши кўради.

ГЎЗАЛЛИК

Ялтироқ дунёнинг аҳволина боқ:
Унда шому саҳар ясан-тусандир.
Бари алдамчидир, бари омонат,
Фақат Худо мангу, Худо гўзалдир.

У гўзал ишларни хуш кўргай билсанг,
Анграйма ҳашамнинг бозорига сен.
Қалбинг гўзал бўлса, ахлоқинг гўзал,
Тушгайсан Оллоҳнинг назарига сен.

* * *

Ҳаёнинг бутун вужуди яхшидир. Ҳаё доимо яхшилик келтиради.

ҲАЁ

Ёмондир имонинг кемтик бўлса гар,
Хушдурур нафсингнинг бўлса худуди.
Яхшилик келтиргай ҳамиша ҳаё,
Ҳаёнинг яхшидир бутун вужуди.

* * *

Қазони дуо қайтаради, яхшилик қилиш умрни узайтиради.

ДУО ВА ЯХШИЛИК

Иморатлар қуринг, солинг қасрлар,
Истанг олам кезиб, бахшилик қилинг.
Неки қилсангиз ҳам қай қасб, амалда,
Аввал дуо олинг, яхшилик қилинг.
Ҳеч бир савобингиз кетмагай беиз,
Ҳар бир қилмишингиз кузатилгайдир.
Балою қазодан қайтарар дуо,
Яхшилик — умрни узайтиргайдир.

* * *

Сўзда сеҳр, шеърда эса ҳикмат бор.

СЎЗ ВА ШЕЪР

Сўз — инсон дилининг кўрк, либосидир,
Сўзим гузал эрур, унда меҳр бор.
Бесабаб кўнгилга солмагай Худо
Бир сўзни, демакким, сўзда сеҳр бор.

Бу олам яшнагай эзгуликлардан,
Токи инсонларда қалб ва ҳиммат бор.
Шеър ҳам яралмагай бекорга асли,
Шеърда Расулуллоҳ айтган ҳикмат бор.

* * *

Умидим, асрагил ноумидликдан,
Даврон одимлари чигал ва қалтис.
Худойим, синовлар дунёсидаман,
Тўғри йўл кўрсатур ҳикмат ва ҳадис.

Гўё қирқ соҳилдан ўтдим кўзда ёш,
Меҳроу карамингдан этмагил жудо.
Мен ҳам сўз демишман қурбим борича,
Ўзинг ёруғ қилгил юзимни, Худо.

**«ДИЛ САРИ ҚИЛДИМ
САФАРЛАР...»
(Таржималар)**

2007 №.

Абу Ҳомид Ғаззолий

МУНОЖОТ ЛАЗЗАТИ

Ҳазрат Абу Ҳомид Ғаззолий XI аср охири XII аср ибтидосида яшаган мусулмон оламининг улуғ мутафаккир олимларидан биридир. Ул зот ҳижрий 450 (милодий 1058) йилда Тус шаҳрида фақир, лекин донишманд тўқувчи хонадонда дунёга келганлар. 1111 йилда вафот этган ҳазрат Ғаззолийдан «Мақосид ал-валосифа», «Ал-муствазҳирий», «Ал-иқтисод фил-эътиқод», «Таҳофут-ул-фалосифа», «Эҳё улум ад-дин», «Ал-мунқиз миназ-залол», «Ал-муствасфо», «Илжом-ул-аъвом ан илмулкалом», «Кимёи саодат» сингари дин, фалсафа, фикҳ, калом ва тасаввуфга оид юздан ортиқ етук ва мукамал асарлар мерос қолган. Шулардан «Кимёи саодат» асарини ҳазрат форсий тилда ишро этганлар.

Ғаззолий ҳикматлари — тафаккур гулшанининг пок шабнамлари, руҳоният осмонининг порлоқ юлдузларидир.

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм

«Оллоҳга осмон юлдузларию ёмғир томчилари янглир ададсиз ҳамду санолар бўлғайким, Ягоналик анинг сифотидир ва улўфворлигу кибриё анинг хосияти эрур ҳамда ҳеч бир мавжудот анинг камолу жалолидан огоҳ эмасдир.

Яна пайғамбарлар сайиди ва жумла мўъминларнинг раҳбару раҳнамоси Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи вассаламга ҳамда ул зотнинг жамийки дўсту ёрларию ҳар бири уммат пешвоси ва шариат йўлининг яраттувчилари бўлмиш аҳли оилаларига дуруд ила дуолар бўлғай.

Шуни билсинларки, одамзодни азбаройи уйин яратмамишлар, анинг амали улўфдир ва унинг учун буюк хатар бордир. Агарчи у абадий эмасдир, азалийдур, жисми анинг туфрордандир ва туфроққа қайтгусидир. Одамзод руҳининг ҳақиқати эса осмонийдур. Анинг гавҳари гарчи ибтидода ваҳший-ҳайвоний ва шайтоний сифатлар ила оғушта эрсада, алал-охир саъю мужоҳидатлар оқибатинда алардин пок бўлғай ва олий руҳониятта муяссар ўлғай...

* * *

— Дунёнинг сеҳри унинг зоҳиран гўзал ва ораста-лигидадир, бироқ унинг ботини дарду бало, меҳнату алам-дурким, дунё буни кўзлардан яширгайдир. Жоҳил кишиларгина унинг зоҳирий чиройига маҳлиё бўлурлар. Дунё хунук юзини ниҳон тутган, гўзал ва нафис либосларга ўраниб олган қари, бадбуруш бир хотиндурким, ҳар ким узоқдан уни кўриб ошиқ бўлгай, юзидан пардани олгач эса, унинг шармандаликларини кўриб пушаймонлар қилгай. Шундоқ нақл қилурлар: «Қиёмат куни ифлос, бадбашара дунёни кўзлари яшил, тишлари оғзидан чиқиб ётган шаклда намоён этганида ҳозир бўлган халқ сўрар экан: «Наъзузу биллоҳ, бу ифлослиғ, бу расволиғ надир?» Жавоб бундоқ бўлар экан: «Сизни бир-бирингизга душман айлаган, фисқу фасод, ҳасад-хусумат, риёю разолат қилишга, қонлар тўкиб, бераҳму бешафқат бўлишингизга сабабчи бўлган, яна сиз кўнгил берган дунё шул эрур». Ўшал он дунёни дўзахга ташлар экан, дунё эса «Худоё, дўстларим қани?» деб фиғон чекаркан, шунда дўстларини ҳам дўзахга ташлашга амр бўлар экан».

* * *

Бирор-бир кимса азалдан ўзи мавжуд бўлмаган дунёда ҳисоби не бўлган, ўзи мавжуд бўлмайдиган абадда ҳисоби неча бўлишию азал-абад оралиғида унга берил-

ган кунларнинг саноғи нечалигини айтиб беролармикин? Шунин билсинларки, дунё мисоли мусофир йўлидир, манзилнинг боши бешиқдир, охири эса лаҳаддир ва бу ораликдаги манзиллар ҳам ҳисоблидир: Ҳар йил бир манзилдай, ҳар ой бир фарсаҳ янглир, ҳар кун бир чақирим мисол ва ҳар нафас бир одимдек ўтгусидир. У бўлса тинимсиз югургайдир. Ким учундир бу йўлдан бир фарсаҳ қолмиш, ким учундир камроқ, ким учундир кўпроқ. Бул кимсага қарангким, хотиржам ўлтириб, гўё мангу шунда қоладиргандай, ўн йиллик ишларнинг тадбирини тузаётир. Ҳолбуки, унинг умридан ўн кун қолмиш ё қолмаиш!

* * *

Бир киши бир ҳакимдан сўради: «Тошдан қаттиқроқ, осмондан чексизу заминдан оғирроқ, оловдан иссиқроғу қаҳратондан совуқроқ, дарёдан қудратлироғу етимдан хорроқ нарсалар надир?» Ҳаким жавоб берди: «Беғуноҳга бўҳтон қилмоқ заминдан оғирроқдир, Ҳақ осмондан чексизроқ эрур, дарёдан қудратлироқ нарса — қаноатли дарвешнинг кўнглидир, ҳасад оловдан иссиқроқдурур, қаҳратондан совуқроқ нарса — беқибат қариндош-уруғларга муҳтож бўлмоқдир, тошдан ҳам қаттиқроқ нарса — бу кофирнинг дилидир ва сўзини ҳеч кимса тингламаган мунофиқ етимдан ҳам хорроқдир».

* * *

Иброҳим ибн Адҳам (раҳматуллоҳи алайҳи) бир кишидан сўрадилар: «Тушингда кўрган дирҳам яхшими ёки ўнгингдаги динорми?» Жавоб берди: «Ўнгимдаги динор яхшироқ». «Ёлғон айтдинг, — дедилар Иброҳим ибн Адҳам — чунки дунё асли уйқудир, охираат эса бедорликдир, сенинг дунёдаги нарсага меҳринг зиёда экан».

* * *

Али ибн Абу Толиб (розияллоҳу анҳу) ривоят қилдилар: «Дунё ёмоқ ва ичмоқ, ҳидламоқ ва киймоқ, ўтирмоқ ва никоҳга олмоқ сингари олти нарсадан иборатдир. Егуликларнинг энг ширини асадир ва бу асаларининг нишидандир, ичимликларнинг энг авлоси сувдир, чунки аён ҳам, авом ҳам ундан бирдек роҳатланурлар, либосларнинг энг асили ҳарирдир ва буни қурт тўқийдир, ҳидлар аро энг яхшиси мушқдирким, оҳунинг қонидан олинур, энг яхши ўтириш отга ўтирмоқдирким, барча эрларни шунга муяссар қилгайлар ва энг зўр майл аёллар майлидурким, бунинг ҳосиласи шаҳват суви эрур ва буни шаҳват суви ила қондирурлар. Аёл зотида бундан гўзалроқ нарса йўқдир ва сен аёл кишидан бундан ҳам ёмонроқ нарсани талаб қилолмайсан!»

* * *

Умар ибн Абдулазиз (рахматуллоҳи алайҳи) айтдилар: «Эй одамлар, сизни бир юмуш учун яратмишлар, агар беймон бўлсангиз кофирдирсиз ва агар имонингиз бўла туриб, ул юмушни осон деб ўйласангиз, аҳмоқдирсизким, сизни мангулик учун яратгандирлар, фақат бир саройдан иккинчи саройга олиб кетмоқлари бор».

* * *

Шабъий (рахматуллоҳи алайҳи) бундоқ хикоят қилдилар: «Бир сайёд бир чумчуқни тутиб олибди. Чумчуқ ундан сўрабди: «Мени нима қилмоқчисан?» «Сўйиб ейман», — жавоб берибди сайёд. «Мени емоқдан наф йўқ, — дебди чумчуқ, — агар қўйиб юборсанг, сенга уч сўз ўргатурманки, анча фойдалироқ эрур». «Айтгил», — дебди сайёд. Чумчуқ бундоқ жавоб берибди: «Бир сўзни сенинг қўлингда айтадурман, иккинчисини — қўйворган вақтингда, учинчи сўзни эса учиб тоққа қўнганимдан сўнг эшитасан». Сайёд рози бўлибди ва биринчи сўзни айтишни сўрабди. Чумчуқ бундоқ дебди: «Қўлингдан кетган нарсага асло ҳам ема». Сайёд чумчуқни қўйворибди, у бориб дарахтга қўнибди. «Иккинчи сўзни айтгил», — дебди сайёд. «Маҳол нарсаларга ҳаргиз ишонмагил», — деб сўйлабди чумчуқ. Сўнгра тоғнинг

устига қўниб, сайёдга бундоқ дебди: «Эй, бадбахт агар мени сўйганингда, қорнимда ҳар бири йигирма мисқол келадиган икки марварид бор эди, бойиб кетардинг, ҳаргиз фақирлик кўрмасдинг». Сайёд бармоғини тишлабон афсус-надоматлар чекибди ва сўрабди: «Энди учинчи сўзни айтгил». Чумчуқ бундоқ жавоб қилибди: «Аввалги икки сўзни унутган сен, нодон, учинчисини нима қиласан? Утганга ҳам ема, маҳол нарсаларга ишонма деб айтмабмидим сенга? Менинг патларим билан гўштим ўн мисқол ҳам чиқмайдику, қандай қилиб икки марварид — қирқ мисқол нарса муъжаз қорнимга жо бўлсин ахир?! Шундай бўлган тақдирда ҳам қўлдан кетган нарсага ачинмоқдин не суд?». Шу сўзларни айтибдию чумчуқ учиб кетибди.

* * *

Ибн ас-Симок (раҳматуллоҳи алайҳи) бундоқ деган эканлар: «Тамаъ бўйиндаги сиртмоқ ва яна оёқдаги занжир эрур. Бўйиндаги сиртмоқни чиқариб ташла, токи оёрингнинг бандлари ҳам ечилсин».

* * *

Али (розияллоҳу анҳу) айтдилар: «Сабр бирлан имон мисоли бош бирлан тан эрур: кимдаки бош йўқдир, тан йўқдир ва кимнингким сабри йўқдир, имони йўқдир».

* * *

Иброҳим ибн Адҳам (раҳматуллоҳи алайҳи) нақл қиладилар: «Бир куни ёлғиз саждада эрдим, ёмғир ёғарди, Худога: «Парвардигор, мени маъсиятдан ўзинг асрагин, гуноҳ ишлардан ўзинг паноҳ бергил» деб илтижо қилдим. Шу маҳал Каъбадан бундоқ овоз келди: «Сен карам истарсен ва жамийки бандалар ҳам шуни хоҳларлар, агар ҳаммани мен гуноҳдан фориф этсам, унда фазлу раҳматимни кимга кўрсатурман?»»

* * *

Расуллуллоҳ соллаллоҳи алайҳи вассалам айтдилар: «Менга беҳиштни кўрсатдиларки, аҳли жаннатнинг кўпчилиги дарвешлар эрди, дўзахни намоён этдиларким, унда бойлару зўравонлар бисёр эрди». Яна ажабландиларки: «Жаннатда аёллар камчил экан, сўрадимки, алар қайдалар?» Жавоб бундоқ бўлди: «Аёлларни бу дунёнинг зебу зийнатлари банд этиб қўймиш».

* * *

Аҳмад ибн Ҳанбални бир солиҳага уйлантираётганларида ул кишига шундоқ дедилар: «Бул заифанинг ўзидан ҳам оқилароқ сингиси бордур, лекин бир кўзи кўрдир». Аҳмад ибн Ҳанбал шунга уйландилар.

* * *

Бир куни Зулайхо Юсуф алайҳиссаломни ҳузурига чорлаб, ул зот ҳозир бўлганда, ўзи сиғинадиган бутнинг устини ёпиб қўйди. Буни кўриб Юсуф алайҳиссалом айтдилар: «Сен бир тошдан уялмоқдасан, мен ҳамма нарсани кўриб турган еру осмонларнинг Яраттувчисидан нечук уёлмайин?»

* * *

Абдуллоҳ ибн Динор шундоқ нақл қиладилар: «Умар ибн Хаттоб (розияллоҳу анҳу) бирлан Макка йўлида кетиб борардик, бир манзилга етдикки, бир қулчўпон тоғдан қўй ҳайдаб тушарди. Умар ундан сўрадилар: «Қўйларингдан битгасини менга соттил». У бундоқ жавоб берди: «Мен бор-йўғи бир қулман ва бу қўйлар менинг мулким эмасдир». Умар яна сўрадилар: «Хўжангта қўйни бўри еб кетди деб айттил, билиб ўтирибдими?» Қул жавоб берди: «Хўжам билмаса, Худо билади-ку!» Умар йирладилар, хўжасини чақириб, қулни сотиб олдилару озод қилдилар ва айтдилар: «Ушбу сўзинг сени бу дунёда озод қилган эрса, мени у дунёда озод этгай, иншооллоҳу таъоло».

* * *

Абу Сулаймон Дороний айтибдурлар: «Тафаккур бу дунёда охират хижобидур ва охиратда тафаккур — анинг самари — хикматдиру кўнгиллар тириклигидир».

* * *

Иброҳим Адхам роҳибларни кўриб «Ош-нонни қайдан топиб ейсизлар?» деб савол бердилар. Алар жавоб беришди: «Буни бизга ризқ бергандан сўрагилким, ушбу илмдан биз беҳабармиз». Яна бировдан сўрадилар: «Хар доим ибодат билан машғулдурсен, нонни қандоқ топурсан?» Ул киши тишларини кўрсатиб жавоб берди: «Тегирмонини берган бугдойини ҳам юборгусидир».

* * *

Мусо алайҳиссалом сўрадилар: «Эй, Парвардигор, беморликни ким берар ва солимлик кимдан?» Ҳақ таоло жавоб берди: «Икковини ҳам мен буюрурман». Яна сўрадилар: «Унда табиблар на ҳожат?» Жавоб бундоқ бўлди: «Табиблар мен берган ризқ-рўздан кун кўргайлар ва менинг бандаларимни даволаб, шод этгайлар». Демакким, бунда ҳам таваккул илм билан ҳолдадирким, дорига эмас, балки уни яратганга умид қилмоқ керак, зеро кўп кишилар дори ичиб, ўзни ҳалок этгайлар.

* * *

Расулulloҳ соллalloҳи алайҳи вассалам айтдилар: «Бу дунёда уч нарсани менга дўст этдилар: бири — аёллар, иккинчиси — муаттар хидлар, учинчиси — намоз пайти кўзимнинг равшанлиги». Ул зот ҳаммасидан ҳам намозга кўпроқ вақт сарфладилар.

* * *

Мусо алайҳиссаломга қазо етгач, Ҳақ таъоло ул зотдан сўради: «Ўлим пайти ўзингни қай ҳолатда кўрдинг?» «Жавоб бердилар: «Тириклайин қовурилган қуш янглиғ учаримни ҳам, ўларимни ҳам билмайман, ҳар тикони бир томирга қадалган сертикон шохни қудратли киши тўним ичидан тинимсиз юлқийётгани янглиғ азобни кўрдим».

* * *

Яҳё ибн Муъоз Розий бир кун минбарга чиқдилар, тўрт минг киши унда ҳозир эрди, қарадилару минбардан тушиб кетдилар. Сўнгра айтдиларки: «Мен истаган киши бу ерда йўқ экан». Ул киши яна бундоқ лутф қилдилар: «Ҳар кимки тушида йиғласа, таъбир булдурким, ҳушида кулгайдир. Сен дунё уйқуси учун йиғлагил, токим охират бедорлигида шод ўлғайсану кулгайсан».

* * *

Абулқосим Жунайд дебдирлар: «Оллоҳга дўст бўлганларнинг кўнглига Оллоҳ ўз сирини жойлайди ва Парвардигор мол-дунёга тутинганларнинг дилига бу давлатни ҳаргиз раво кўрмагайдир».

* * *

Ибн ато бундоқ демишлар: «Ҳар ким ўзини суннат одоби ила ораста этса, Ҳақ таъоло унинг кўнглини маърифат нури бирлан мунаввар этгай».

* * *

Абулҳасан Бушинжийдан сўрадилар: «Тасаввуф на-дир?» Ул зот бундоқ жавоб бердилар: «Ул булдураким, букун исми бору ўзи йўқ ва бундан аввал ўзи мавжуд эрдию исмсиз эрди».

* * *

Абу Исҳоқ Гозируний бундоқ ҳикмат айтибдурлар: «Мўмин киши то дунё лаззатидан кечмагунча, Ҳақ таоло зикри лаззатини тополмайди». Яна айтмишларким: Ҳақ таъоло ҳар бандага бир ҳадя берди, менга эса муножот лаззатини ато этди».

Дилраболар ортинг а юлдуз мисол,
Сен тўлин ойсан, жаҳон кетмоқдасан.
Узга бир оташ ёкурсан ҳар кима,
Тошми темирдил — нихон кетмоқдасан.
Мен сенинг зарранг бўлиб рақс айлагум,
Эй қуёш, равзан томон кетмоқдасан.
Сурма янглиғ кўзга солгайман сени,
Эй дил, эй дил, беомон кетмоқдасан.

* * *

Бир сонияда мени гулистон қиладир,
Бир сонияда яна зимистон қиладир.
Бир сонияда фозилу устод айлар,
Ёш бола мисоли яна нодон қиладир.
Бирпасда уриб тош, мени синдирадир,
Бирпасда яна мисоли султон қиладир.
Бирпасда офтоб била тенг айлар,
Бирпасда қаро туну шабистон қиладир.
Тутдим этагидин икки қўлим бирлан,
Токи кўройин деб, не дoston қиладир.
Хуш дардининг майига менман қадах,
Гарчи мени мастларга хон қиладир.
Шул-чун шакаридан оладирман тун-кун,
Токи лақабимни шакаристон қиладир.

* * *

Дилбарим қилгай вафо андаккина,
Чикди хуш айлаб садо андаккина.
Менга бир кулди кеча ул навбахор,
Бўлди рўзгорим зиё андаккина.
Оқ атиргул чикди хандон айлабон,
Бўлди боғим хушнаво андаккина.
Ул нафис тонгим манга берди нафас,
Шул нафасдин мен адо андаккина.
Оқ булутим кўнди дарё бўйига,
Хок бўлгил, мен — само андаккина.
Мен ёғай ёмғир бўлиб, гуллар очиб,
Бўлки, мен бергум сафо андаккина.
Менга муҳлат бергил, ўздин кетмагил,
Сабр айлай, дилрабо, андаккина.
Кофир ўлгайман, анинг ишқида гар
Сабр қилсам, эй Худо, андаккина.

* * *

Дилимнинг дардини ҳаргиз хувайдо айлаюб бўлмас,
Бу кўксим ичра бир сир бор, ки пайдо айлаюб бўлмас.
Сенинг ҳуснинг бизим кўзларга токи тола нур бермас,
Жамолинг борида асло тамошо айлаюб бўлмас.

Сени то сўйламаскан тил, умрлар ўтса ҳамки бил,
Сенинг лаъли лабингдан бир таманно айлаюб бўлмас.

Бу оламда фақат танҳо сенга юз бурмагунча то,
Сенинг чехранг билан дилни мусаффо айлаюб бўлмас.

Меҳр нуринг қилиб ифшо, киши зарранга етмас то,
Масиҳо даҳрининг таркини асло айлаюб бўлмас.

Бутун олам тиниқ кўзгу, ки ишқ майхонасидир бу
Маю ишқ мастлигин бир жойда барпо айлаюб бўлмас.

Агар ошиқ дилидан ким хабарсиздир, шуни билким,
У шайдоликни билмайдур ва шайдо айлаюб бўлмас.

Бу олам узра гар Ийсо чиқиб келмас экандир то,
Бу гумбаз узра бир сайру тамошо айлаюб бўлмас.

Лабининг бодасидиниким қуйибдир Шамс қалбига,
Букун бир қатрасини ҳам ҳувайдо айлаюб бўлмас.

* * *

Кел эй, жонимга жононим, уйинг қайда, уйинг қайда?
Кел эй, дардимга дармоним, уйинг қайда, уйинг қайда?

Ўзинг манзурсану нозир, ўзинг пинҳону ҳам ҳозир,
Сен эй, пайдою пинҳоним, уйинг қайда, уйинг қайда?

Мени маҳжур этурсан ёр, вам ичра йиғлаюрсан зор,
Сен эй, сен моҳитобоним, уйинг қайда, уйинг қайда?

Ўзинг жонсан, ўзинг жонон, ўзинг хусн аҳлига султон,
Сени дерман, сени жоним, уйинг қайда, уйинг қайда?

Мусалсал¹ зулфларинг хайҳот, дилимни айлади барбод,
Ўзинг шоҳ бирла султоним, уйинг қайда, уйинг қайда?

Кел эй, сен Шамси Табрезий, тун оқшом ё сахар кези,
Даф айла фитна бурҳоним,² уйинг қайда, уйинг қайда?

Қара, арш томига кетдим, сенинг завқинг ҳадис этдим,
Ўзинг жон бирла жононим, уйинг қайда, уйинг қайда?

* * *

Ғазал айт ёрга, эй мутриб, ки эй ёр, тавбалар қилдим,
Агар ҳар гулки уздим, тилди бир хор, тавбалар қилдим.

Ишимдин гоҳи маст бўлдим, хуморидин гаҳи ўлдим,
Гаҳида зор бўлдим, гоҳи безор, тавбалар қилдим.

Манинг бўйнуmgача бошдин оёғим тавбадин тўлди,
Қилинган тавбалардин қайта минг бор тавбалар
қилдим.

Кел эй сен, майфуруш келким, қўлимга соғаринг
берким,
Кечибмен, ору номус ҳам на даркор, тавбалар қилдим.

¹ Мусалсал (араб.) — занжир-занжир, ҳалқа-ҳалқа соч.

² Бурҳон (араб.) — далил, ҳужжат, гувоҳ.

Чунон мастдирману беҳуш, на тил бордир, на ақлу ҳуш,
Сиз эй, иссиқ билан совуқ, суву қор, тавбалар қилдим.

Дилимни поралар қилдим ғамимга чоралар истаб,
Ғамимга чорасизлик чора, ночор тавбалар қилдим.

Тўлин ойнинг жамолидин қаро кечамни ҳуш айла,
Гуноҳларни бу завқдин мўлу бисёр тавбалар қилдим.

Дедимки тавба вақтидир, менга бир хор киши айтди:
Ки мен бир кўҳна тоибман,¹ умр бор —
тавбалар қилдим.

Салоҳиддин улушидин келиб мункир сўрар ишқдин:
Бу ишқдин қил мени соқит, қил инкор, тавбалар қилдим.

* * *

Лабинг шаҳрига бир кунга мени мир айласанг эрди,
Лабингнинг лаълидин жонимга тақдир² айласанг эрди.

Паришон зулфларингни тушда кўрган кечадин
бошлаб,

Паришондирману ҳайрон, таъбир айласанг эрди.

Жаҳон оқилларини зулфларинг девоналар қилди,
Ушал зулфларни бир бор менга занжир айласанг эрди.

¹ Тоиб (араб.) — тавба қилувчи.

² Тақдир (араб.) — қарор бериш.

Ғамингдин кўзларим икки тифлдай¹ онча йиғларким,
Сен, эй сен, тошбағир, баррингни тақдир айласанг эрди.

Чиройинг Каъбаси йўлида эҳром бойламишман, кўр,
Неча талбия айтдим, бир такбир айласанг эрди.

Дилим кексайди, эй хушбахт сарв, дарду ғаминг бирла,
Анга эргашмадинг ҳаргиз, ани пир айласанг эрди.

Сенинг ғамзанг ўқидин бежароҳат қолмади бир дил,
Мени ҳам ул арода барчага бир айласанг эрди.

Ки ҳуснинг оятидин бори ақлим ҳам тамом ўлди,
Карам айлаб ул оятдин тафсир айласанг эрди.

Неча жонларни олдингу неча жонларни зор этдинг,
Бу ишда, эй санам, раҳму карам бир айласанг эрди.

Мени ўлдиргали етдингу муҳлат бермадинг бир он,
Туганмас нолаю зоримни охир айласанг эрди.

Сенинг ишқингни ўтида куйиб бўлди дилим буткул,
Бу дардимнинг давосига табошир² айласанг эрди.

Ғаму ҳажринг билан охир букун мен ўлгали етдим,
Менингдек хастага, эй ёр, тадбир айласанг эрди.

¹ Тифл (араб.) — гўдак, ёш бола.

² Табошир (форс.) — Хайзарон номли ҳинд қамишидан олинадиган оқ доривор модда.

Юзинг офтоби бирла бирлашибдир ул Зухал зулфинг,
Қилибдир неча қиргинларки, таъсир айласанг эрди.

Юзимни остонангта суриб бир нолалар қилдим,
Бу ҳижрон қиссасидин қисса таҳоир айласанг эрди.

На ҳам дердим, сенинг бир эскидан қолган
қулингдирман,
Мени кўнгил уйингда қайта тасвир айласанг эрди.

* * *

Дилга кетдим, дилга кирдим бир замон,
Дилни ҳолидин топай деб бир нишон.
Уз дилим аҳволидин олсам хабар,
Тушмиш ундан бу жаҳонга зўр фиғон.
Мен ҳақимлардин эшитдим қиссалар,
Шаҳру водийларда ҳам — кўп дoston.
Барча фарёд айлади дил дастидан,
Бу ҳадисдан кўнглима тушди гумон.
Дил сари қилдим сафарлар тинмайин,
Кўрмадим лек холи дилдан бир макон.
Оқилу орифлар ичра бирма-бир
Айланаркан дил мисоли таржимон.
Дилни дил султонлари билгай фақат,
Беҳирадлар¹ қадрини билмиш қачон?

¹ Беҳирад (форс.) — беҳирад, нодон

* * *

Жоним менинг, жоним менинг, эй куфру иймоним
менинг,

Сен истасанг гавҳар бўлур бошди-оёқ коним менинг.

Куфримни иймон айласанг, жисмим тўла жон айласанг,
Дардимга дармон айласанг, эй дарду дармоним менинг.

То бизга солгайсан назар, нур айла бу хоки башар,
Овоз бергил сарбасар,¹ мен — сену, сен шоним менинг.

Сенда ниҳон минг бир сифат, нақш ила аксинг
беадад,

Мол бермасанг ҳам майлига, болинг тўла жоним
менинг.

Шоҳона жомдин соқиё, менга шароб тут бериё,
Гар тутмасанг — шулдир жазо, ер бирла яксоним
менинг.

Бу жон ўшал кондин келур, пешвоз султондин келур,
Қайтиб ватандин ҳам келур, гар етса бурҳоним менинг.

Хомуш бўлойин бул замон, ҳеч кимга қилмай бир
фигон,

Ким Шамси Табрезий келиб, нурланди айвоним
менинг.

¹ Сарбасар (форс.) — бутунлай, бошдан-оёқ.

* * *

Бу хилват уйда биз бирлан бу кеч дилдор тебрангай,
Дилим кўксимда рақс айлар, эшик, девор тебрангай.

Бу шодлик ғул-ғули зўрким, бу ошиқ аҳлини кўрким,
Агар минг наъра уйғонгай, бу дил бир бор тебрангай.

Ҳақиқатдир, буни кўрким, бу ишрат мажлиси ичра
Шаҳидлар бор — ётгайлар, шаҳидлар бор —
тебрангай.

Унинг акси жамоли гар кўринса тўққиз айвондин,
Замин гардун мисоли айланур, даввор тебрангай.

Тошиб уйнайди дарёлар унинг шавқи жамолидин,
Адирлар, тоғлару тошлар қилиб изҳор, тебрангай.

Бу кўнгил мисли гул япроқ, анга бир ел солур титроқ,
Бу ҳолат бирла гуфтордин бўлиб хуштор, тебрангай.

Бу дунё халқини кўргил, дили кар ҳам дили кўрдир,
Шунинг-чун зоҳиду обид била асрор тебрангай.

Ғалат айтдим бу маънидин, ки зоҳид бирла обидмас,
Бу мажлис ичра ул роҳиб ила зуннор тебрангай.

Тилимни тийдим, эй дўстлар, бу гап бир жойга
етгай гар,

Бу шаҳру кент, борлиқ — барча мажнунвор тебрангай.

* * *

Боргил, дили хушларга айт, мастлар салом айтмоқдалар,
Ҳам кўлдаги қушларга айт, мастлар салом
айтмоқдалар.

Ул мир каби соқийга айт, мастлар салом айтмоқдалар,
Умри узун, боқийга айт, мастлар салом айтмоқдалар.

Ул шўр ила ғаввога айт, мастлар салом айтмоқдалар,
Ҳам суд ила савдога айт, мастлар салом айтмоқдалар.

Э ой, юзингдин ой хижил, мастлар салом айтмоқдалар,
Эй роҳату ороми дил, мастлар салом айтмоқдалар.

Эй жонга жон, эй жонажон, мастлар салом
айтмоқдалар,

Эй сен — буёну, минг — уён, мастлар салом
айтмоқдалар.

Эй орзу, эй орзу, мастлар салом айтмоқдалар,

Эй парда ичра орази, мастлар салом айтмоқдалар.

Эй сенга юз султон фидо, мастлар салом айтмоқдалар,

Кўйида ой обу адо, мастлар салом айтмоқдалар.

Эй борни йўқ қилган ўзинг, мастлар салом
айтмоқдалар,

Тингла бу мастнинг ҳам сўзин, мастлар салом
айтмоқдалар.

Эй жаҳон, эди мени савдоларинг, савдоларинг,
Қилди талх умримни бу ҳалволаринг, ҳалволаринг.

Марвариду дуру лаълдин тўладир чарх этаги,
Сенга бергай борини — савғоларинг, савғоларинг.

Сел бўлиб кетмоқдадир ошиқларининг жонлари,
Чорлагайдир ул сенинг дарёларинг, дарёларинг.

Кеча берган майларингдан мен букундирман хароб,
Эрта нелар кўргизур даъволаринг, даъволаринг?

Мен ўзимнинг содда жонимга туриб боқсам букун,
Рангини қилмиш сариқ сафроларинг, сафроларинг.

Гавҳарингнинг завқин истаб айладим дилдан назар,
Ойда кўринди сенинг сиймоларинг, сиймоларинг.

Мен сени ой деб хато қилдим, галат айтдим сухан,
Сен киму ой ким — бўлур ҳамроларинг, ҳамроларинг?

Шамси Табрезий шунинг-чун айтур ўз номинг билан,
Эй мудом кўнглим аро рағоларинг, рағоларинг.

* * *

Йўқ бўлишда йўқ бўлиш — диним менинг,
Борлиқ ичра йўқлик — оиним¹ менинг.

Дўст кўйига яёв кетмоқдаман,
Чарх тулпориндадир зиним² менинг.

Юз жаҳон кўргум агар бир лаҳзада,
Бўлгай у илк сайру сайроним менинг.

Мен нечун кезгум жаҳон дўст ахтариб?³
Дўст — жоним ичра, ул — жоним менинг.

Авлиёлар фахридир Шамсулҳақим,
Тишларининг сини Ёсиним³ менинг.

* * *

Тебранур ҳар битта шох, лек ўзга шохдин меваси,
Ҳар киши бир ўзга майдин маст бўлиб тебрангуси.

Парда ичра икки юз хотин юзин йиртар, валек
Ҳар бири гар бир аёлдир, ўзга жуфтнинг беваси.

¹ Оин (форс.) — расм, одат, тара.

² Зин (форс.) — эгар.

³ Син (араб.) — араб алифбосидаги «син» ҳарфига ишора. Қуръони каримдаги «Ёсин» сураси.

Хар балиқнинг танглайи сайёд қармоғиндадир,
Янграюр гоҳ ул балиқ, гоҳ бул балиқнинг ноласи.

Мутриби ишқ аҳлини, эй Шамси Табрезий сени,
Ҳеч қачон йиғлатмасин чархнинг ажиб бу шеваси.

* * *

Эй қўнгил, жонон томон кетмоқдасан,
Ким назарлардан ниҳон кетмоқдасан.

Ой мисол чок айлабон қўйлақларинг,
Офтоб, осмон томон кетмоқдасан.

Эй заминда ўлтирурсан, аслида
Етти ул айвон томон кетмоқдасан.

Суратингдир бунда меҳмонлар билан,
Энг буюк мезбон томон кетмоқдасан.

Энг буюк наққошдадир ул мўйқалам,
Нақшу сурат ичра жон кетмоқдасан.

Сувдайин кетмоқдасан тупроққа сен,
Эй ҳаёт, бўстон томон кетмоқдасан.

Бу жаҳондан ғам чекиб оламжаҳон,
Чарх уриб, рақс айлабон кетмоқдасан.

Қанча эл вафлатда ётгай ноаён,
Барча элдан ноаён кетмоқдасан.

Ҳолимизни кўргилу еткиз хабар,
Ким буюк султон томон кетмоқдасан.

* * *

Кетгуси ақлу хушу тан бирла жон, сен кетмагил,
Менга мендин сен азизроқ, сен ишон, сен кетмагил.
Офтоб бирлан фалак — бори сенинг соянгдадир,
Кетса гар бул офтобу осмон, сен кетмагил.
Эй каломинг пок ҳам табъи латифдин ҳам латиф,
Кетса гар оғзимда тил, табъи равон, сен кетмагил.
Жумла иймон аҳлининг энг сўнгги дамдин хавфи бор,
Кетмагил, эй бори иймон, қол омон, сен кетмагил.
Кетмагил, кетсанг, менинг жонимни ҳам ол биргаким,
Сен агар менсиз кетурсан — ҳеч қачон сен кетмагил.
Бор билан бўстон эрур сен бирла бу рўйи жаҳон,
Бўлса гар бул боғу бўстонлар хазон, сен кетмагил.
Тош дилимни мен куйиб сув айладим, ҳажринг била
Тошга айланди Бадахшон лаъли, кон, сен кетмагил.
Заррадир гар кимса, айтур: кетмагил, эй офтоб,
Банда бўлса, айтур ул, эй султон, сен кетмагил.
Лек сен оби ҳаётсан, бори халқлардир балиқ,
Эй камолу раҳмату, эй эҳсон, сен кетмагил.
Бу менинг кўнгил туморим мангуликдин ҳам узун,
Сен ўзинг ёздинг уни, қилдинг баён, сен кетмагил.

Сен ўзинг юз мингта байт, юз минг разалдин ҳам
баланд,
Ўн саккиз минг оламу юз минг жаҳон, сен кетмагил.
Шамси Табрзий сенинг лаъли лабинг бирла ҳаёт,
Эй ҳаёт, мен бирла қол, эй жонга жон, сен кетмагил.

(«ДЕВОНИ КАБИР»)

Ҳофиз Шерозий

Ғазаллар

* * *

Гум бўлиб кетган Юсуф Канъонга¹ келгай, ғам ема,
Ғам уйи бир кун мунаввар онга келгай, ғам ема.

Шод бўлгай бу кўнгил бир кун, кўнгилни бузмагил,
Юксалиб бошинг яна осмонга келгай, ғам ема.

Ғар бу ғардун икки-уч кун биз учун эврулмади,
Бир кунни бу дарду ғам яксонга келгай, ғам ема.

Келгай ул умринг баҳори, гул ёпингайсан яна,
Булбуло, боғу чаман тувёнга келгай, ғам ема.

Парда ичра бир ниҳон найранглар асрар ғайбким,
Сенгаму ё менгаму — қай жонга келгай, ғам ема.

¹ Юсуфи Канъон — Канъонлик Юсуф. Юсуф алайҳиссалом. Маълумки, Юсуфини ўз тувилган акалари мисрлик савдогарларга сотиб юборган эдилар. Бу ўринда шунга ишора қилинмоқда.

Қасри бунёдингни, эй дил, гар фано сели¹ йиқар,
Нух² паноҳинг бўлса гар — тўфонга келгай, ғам ема.

Қаъба шавқи бирла гар кечсанг биёбонларни зор,
Қанчалар хору тикон исёнга келгай, ғам ема.

Қисмат ўлмиш бизга ёр жабрию ағёр миннати,
Бу хабарлар барибир Яздонга³ келгай, ғам ема.

Кимки сарсон бўлдию оламда бир дўст топмади,
Ул етишгай дўстгаю жавлонга келгай, ғам ема.

Гарчи мақсад ноаёну йўл — хатар, манзил йироқ,
Барча йўллар охири поёнга келгай, ғам ема.

Ҳофизо, бу фақроу хилват кечаларнинг кўйнида
То тилинг айтар, дилинг Қуръонга келгай, ғам ема.

* * *

Эйки, пистанг ханда урмиш қандларга беомон,
Зору муштоқман, ширин бир кулгу қилғил армуғон.

Шаккарин лаблар била лутф айлаганда бизни ёр,
Писта, бас, хандоналиғингдин қолмади ному нишон.

¹ *Фано сели* — ҳалок қилувчи сел, тошқин. Тасаввуфда Ўзликдан кечиш, йўқ бўлиш.

² *Нух. Нух тўфони* — Нух алайҳиссалом кўрсатган ҳақ йўлга кирмаганлари учун унинг қавми Оллоҳ томонидан даҳшатли тўфонга дучор қилинган. Бу тўфонда фақат Нухга эргашганларгина омон қолган.

³ *Яздон (форс.)* — Худ.

Истасанг гар юэларингдин оқмасин қон селлари,
Сен кўнгил берма бировлар суҳбатига ҳеч қачон.

Гоҳида зулфинг очиб, гоҳ айлагайсан хандалар,
Худписандлар бирла биз йўлдош эмасдурмиз, ишон.

Қоматинг олдида ҳатто тўбилар¹ ҳам лолдир,
Кечмишам бул қиссадин мен, то сухан бўлсин равон.

Ким хабардор ўлгуси ошифта ҳолимдин менинг,
Улки кўнгли тушмамишдир бул камандга бир замон?

Ёнди шавқ бозори, лекин қайда ул юз оташи?
Токи жонни ул юза испанд² қилойин бегумон.

Ҳофизо, сен нозанинлар ғамзасидин кечмадинг,
Қайда йўл, билдингми, сенга? Хоразм, Хўжанд томон.

* * *

Бода бергил соқие, гулнинг замони келди-ку,
Гул ичинда тавба синдурмак авони³ келди-ку.

Айла тугён ҳар тиконга қасдма-қасд, бўстондаким
Бизга ҳам гул ичра булбул ошени келди-ку.

¹ Тўби (араб.) — динда жанинат дарахти деб фараз қилинган гўзал дарахт. Мажозий: келишган қомат.

² Испанд (форс.) — ҳазораспбанд, исириқ.

³ Авон (араб.) — пайт, вақт.

Бу чаман сахнида ичгил боданиким, дил аро
Тоза оятларни айтиб гул забони келди-ку.

Гул чаманга етди, лек бўлма фироқдин беҳабар,
Ёр иста, иста май деб гул фирони келди-ку.

Хофизо, булбул каби гул васлини истар эсанг,
Иўлига бўлгил фидо — гул борбони келди-ку.

* * *

Сочингни гулни баргига, аё дилбар, ниқоб айла,
Юзинг беркитгилу оламини ҳам бирдан хароб айла.

Ўшал маст наргисингни ишва бирлан уйқудин уйрот,
Чаман ичра гўзал наргисни рашкиндин азоб айла.

Юзингдин терни сачратгил бу бор атрофидин ҳар ён,
Бизим кўзлар мисол ҳар битта гул узра гулоб айла.

Бинафша исларин тинглаб, нигорнинг зулфларидан тут,
Назар қил лоланинг рангигаю азми шароб айла.

Сенга одат эрур ошиқларингни ўлдуруб юрмоқ,
Дилимнинг қонини ғамзанг қиличига ҳижоб айла.

Сенинг феълинг била бахтимни мен чин дилдан
ўргандим:

Берурсан май рақибларга, менга эрса итоб айла.

Дуонинг йўлидан Ҳофиз висолга етмоқ истайдур,
Илоҳи, хастадилларнинг дуосин мустажоб айла.

* * *

Ёрга ошиқман, менга куфр ила иймонингни қўй,
Мен шаробни ташнасиман, васлу ҳижронингни қўй.

Дилбаримнинг лабларидан бир тириклик топмадим,
Шул сабаб, жоним, менга жон бирла жононингни қўй.

Ишқ ароким ўлмишам — даврон амирин найлайн?
Бенаво, бечорадурман, беғу султонингни қўй.

Менга дилдор қошларидан битта меҳроб бўлса бас,
Дилга шул давлат етар, кўп баҳсу достонингни қўй.

Икки олам ичра менга Ёр асқотгай фақат,
Жаннату дўзахни қўйгил, ҳуру филмонингни қўй.

Мардларнинг суратин қўй, сийратин сен сайлагил,
Марди ошиқ бўлсанг ул суратли айвонингни қўй.

Масту ошиқсан агар такрор айтгил, Ҳофизо:
Ёрга ошиқман, менга куфр ила иймонингни қўй.

* * *

Кемамизни келгилу солгил шароб дарёсига,
Кексаю ёшларни ҳам солгил шу иш раввосига.

Ким демишлар яхшилик қил, яхшиликни сувга сол,
Келгил, эй соқий, киришгил шу нақл ижросига.

Жом аро гулрангу хушбўй бодадин келтир менга,
Рашкдин куйсин гулоб, ўт сол анинг даъвосига.

Гарчи мен масту харобман, менга бир лутф айлагил,
Бир назар сол бу хароб дилнинг куюк саҳросига.

Гар ярим тун ичра сенга офтоб юз кўргузур,
Ол ниқоб гулчеҳра қиздан, боқ анинг раъносига.

Ўлганимда, олгилу, тупроққа топширмай таним,
Хумга солгил сен мени, солгил шароб маъвосига.

Қилча гар юз бурса сендан, олгилу Ҳофиз дилин,
Олгилу солгил ани ёр зулфининг савдосига.

* * *

Менинг бир мушкулим бор ўз дилимдан,
Вале бир сўз деёлмам мушкулимдан.

Менинг маҳзун бу жоним айтса бўлғай,
На қонлар истадим мен ўз дилимдан.

Қолибман ортда карвонингдан, эй ёр,
Кетар, ёр, маҳмилинг¹ — дил маҳмилимдан.

Кезиб Мажнундайин чўлу биёбон,
Нишон бир топмадим ўз манзилимдан.

Менга бир йўл буюрмишлар азалдан,
Йироқман кемадай ўз соҳилимдан.

Бу йўлда неча дамларни йўқотдим,
Шу бахтим дастидан — ўз рофилимдан.

Бу манзилларда тупроқ бўлди Ҳофиз,
Бу тупроқлар — менинг обу гилимдан².

* * *

Йилларки риндлар мазҳабин жисмим аро жон
қилмишам,

Ақлимни фатвоси била нафсимни зиндон қилмишам.

Анқони истаб манзилин мен бир ўзим йўл юрмадим,
Йўлларда йўлдошимни мен мурғи Сулаймон³

қилмишам.

¹ *Маҳмил* (араб.) — карвонда туя устига ўрнатиладиган, асосан аёллар ўтирадиган усти ёпиқ кажава.

² *Обу гил* (форс.) — сув ва лой. Инсон вужудига ишора.

³ *Мурғи Сулаймон* (форс.) — Сулаймон пайгамбарнинг қуши, худ-худ.

Абгор дилимга соя сол бир лаҳза, эй ганжи мурод,
Куркам бу уйни мен сенинг кўйингда вайрон
қилмишам.

Ўпмам дебон соқий лабин кўп тавбалар қилган эдим,
Нодонни доно деб атаб, энди пушаймон қилмишам.

Мастлик билан ростлик азал устодининг изминдадир,
Неки буюрмиш тангри: қил, мен ҳам ўшал он
қилмишам.

Олам яралгандан буён фирдавсни¹ қилгайман тамаъ,
Мен гарчи майни кўп ичиб, ишрат фаровон қилмишам.
Қартайганимда гул Юсуф суҳбатлари бўлмиш nasib,
Ғам кулбаси — қалбимни сабрим бирла шодон
қилмишам.

Мен бир ғазал девонига йилларки қулман, не ажаб,
Невчун ўзимни соҳиби девон деб эълон қилмишам?..

* * *

Бу замон савдосига бир ҳадду поён кўрмадим,
Арғувоний бода келтир, ўзга дармон кўрмадим.

Мардларга ишқу ошиқлик нишондир, ўзни топ,
Бу шаҳарнинг шайхларида лек бу унвон кўрмадим.

¹ Фирдавс (араб.) — жаннат боғи.

Бир қадах бахш этмади ҳеч ким, хумор ўлдим агар,
Олам ичра дилни аҳлидан бир инсон кўрмадим.

Бу қадах офтобининг айшин баланд тутгил мудом,
Чунки вақт толейни мен шоду хандон кўрмадим.

Сочи бирлан белининг шарҳини мендан сўрмаким,
Мен ўзимни ушбу анжуманда бир он кўрмадим.

Бул менинг икки кўзимга юз минг афсусларки, мен
Бул ики кўзгу билан чехранг намоён кўрмадим.

Навниҳол қоматларинг кўзёшларимдан яшнади,
Сарвқадларни вале соҳилда меҳмон кўрмадим.

Ушбу дарё ичра, Ҳофиз, сен сафинанг¹ бирла қол,
Бундан ўзга сўз бисотини дурафшон² кўрмадим.

* * *

Ушбу гурбатхонадан кетсам азиз остонага,³
Аҳд қилдим йўл аро киргум яна майхонага.

Бу сафардан соғ-омон қайтсам ватанга мен агар,
Қайга борсам дўст бўлурман оқилу фарзонага.⁴

¹ Сафина (араб.) — икки маънода: кема, шэърлар тўплами.

² Дурафшон (форс.) — дур сочувчи.

³ Бу ўрида ўя уйимга деган маънода.

⁴ Фарзона (форс.) — оқил, доно.

Бу сулукнинг¹ сайридан кашф этганим ҳикмат шудир:
Бир қўлинг борбатда² бўлсин, бир қўлинг —
паймонага.

Қон ютарлар ишқ эшигининг бари ошнолари,
Нокас ўлгум гар шикоят айласам бегонага.

Ёр зулфин занжирин бундан буён қўйвормирам,
Ҳеч қулоқ солмасман энди бу дили девонага.

Қошларин меҳробини кўрсам агар бир бор яна,
Саждада шукр айлагум, кетгум фақат шукронага.

Сархуш ул дамки вазираинг ҳукми бирлан, Ҳофизо,
Дўст билан майхонадин кетсанг чиқиб қошонага.

* * *

Бир дилбари жоним менинг олди дилу жоним менинг,
Олди дилу жоним менинг бир дилбари жоним менинг.

Лаб берса жононим менинг жонлангуси жоним
менинг,
Жонлангуси жоним менинг лаб берса жононим
менинг.

¹ Сулук (араб.) — йўл тутиш. Сўфийларда Худога яқинлашиш йўли.

² Борбат (форс.) — чолғу асбоби.

Фирдавси ризвоним¹ менинг дўст кўйининг
тупровидир,
Дўст кўйининг тупровидир фирдавси ризвоним менинг.
Кўнглим бу — хайроним менинг шайдою сайронинг
сенинг,
Шайдою сайронинг сенинг кўнглим бу —
хайроним менинг.
Юсуфи Канъоним² менинг хусн элининг подшоси
сен,
Хусн элининг подшоси сен Юсуфи Канъоним менинг.
Сарви гулистоним менинг хуш қадду бўйингдир
сенинг,
Хуш қадду бўйингдир сенинг сарви гулистоним
менинг.
Ҳофиз газалхоним менинг сўз ичра султоним менинг,
Сўз ичра султоним менинг Ҳофиз газалхоним менинг.

¹ Фирдавси ризвон (араб.) — жаннат боғи.

² Юсуфи Канъон — Канъонлик Юсуф. Диний адабиётларда айтилишича Оллоҳ таоло юз қисса хусндан тўқсон тўққуз қисмини Момо ҳавога бериб, қолган бир қисмини яна ўнга бўлган. Бу ўн қисмдан тўққизини Юсуф алайҳиссаломга ва қолган бир қисмини жами бани башарга берган. Шу сабабли Юсуф алайҳиссалом хуснда тенгсия бўлган. Бу ерда шунга ишора қилинмоқда.

* * *

Лола даврида қадаҳ ол, бериё бўлгил кўнгил,
Бир нафас гулнинг ҳидига ҳамзиё бўлгил кўнгил.

Йил бўйи бир тинмайин май ич демасман сенга ҳеч,
Май ичиб уч ой, тўқиз ой порсо¹ бўлгил кўнгил.

Ишқ пиринг гар сени шул ишга даъват айлағай,
Ичгилу ҳақ раҳматин кутгил, сафо бўлгил кўнгил.

Гайб асрорига гар етмоқ тиларсан Жам² мисол,
Ул жаҳон жомига³ доим мубтало бўлгил кўнгил.

Гунча янглиғ гар тугундир кўҳна дунё ишлари,
Сен баҳорнинг елидай мушкулкушо бўлгил кўнгил.

Бўлма ёр бегоналарнинг тоатига, тинглагил,
Ҳофизингдай риндларга ошно бўлгил кўнгил.

¹ Порсо (араб.) — покдомонлик, ёмон ишлардан сақланувчи.

² Жам (форс.) — Эроннинг қадимий афсонавий подшоҳларидан.

³ Жами Жам. Жами жаҳоннамо (форс.) — Жамшид жами. Жамшидшоҳ ясат-тирган тилсимли жом. Дунёдаги ҳодисаларни кўрсатувчи жом.

* * *

Эй лабингдин битта сўз жоним аро жондин лазиз,
Ҳар на ширин бўлса оламда лабинг ондин лазиз.

Тишларинг сут қатрасию лабларинг кони шакар,
Бормикан оламда бу ширу¹ шакар кондин лазиз²

Дил қони бирлан жигарларнинг кабоби сен учун,
Келса гар май ҳам кабоб гул юзли жонондин — лазиз.

Лутфинг олида тилимдан келди бир сўзлар латиф,
Лабларинг васфини айтсам барча дostonдин лазиз.

Дил физоси² дилраболар ҳуснидин бўлса агар,
Ўтгуси таъми лабу тил бирла дандондин³ лазиз.

Ҳофизинг жон пирасидинким пиширмиш ҳолвалар,
Лабларингнинг болин ўйлабдур дилу жондин лазиз.

¹ Шир (форс.) — сут.

² Физо (араб.) — овқат.

³ Дандон (форс.) — тит.

* * *

Хуш рақамни гул юза гул юзли дилдор тортадур,
Худдики гул саҳфасига гулни гулзор тортадур.

Етти қат хилват аро¹ пинҳон кўзимни ёшини,
Сен олиб бозорга солгунг, элни ошкор тортадур.

Ҳар замон мастона кўзлар бирла майгун² лабларинг,
Ишва айлаб, бизни хилват ичра хуммор тортадур.

Сен дедингки: сайдларимнинг³ ёнида бўлгай бошинг,
Хўп, дедим мен, ёр учун бошим бу озор тортадур.

Қошу кўзингга на тадбир айлагайман дил била?
Икки ёйким, битта бемор узра такрор тортадур.

Кел менинг ёнимгаким, асрай ёмон кўздин сени,
Тоза гулсан, этагинг ҳажрини бу хор⁴ тортадур.

Сен борурсан, икки ёндан — зулфларингнинг бўйлари,
Тонг елини ишлатурга икки маккор тортадур.

Ҳофизингга бу жаҳон неъматларидан не керак?
Тортадур май, бўйнига зулфини ул ёр тортадур.

¹ *Етти парда* — қадимий тиббиёт тасаввурича кўзнинг етти қавати.

² *Майгун* (форс.) — май рангли, қизил ранг.

³ *Сайд* (араб.) — ов қилинган, ўлжа.

⁴ *Хор* (форс.) — тикан. Хор бўлган.

* * *

Қайда васлинг муждаси, тан ичра жондин қўзғолай,
Жон қушиман, яъниким икки жаҳондин қўзғолай.

Ул ҳидоят ёмғирингдан менга ҳам еткиз, Худо,
Гард бўлиб кетгум, бу жисми нотавондин қўзғолай.

Гар мени бандам десанг, ишқинг билан жавлон уриб,
Ҳар гулу, ҳар бир хасу, кавну макондин¹ қўзғолай.

Қабрим узра мутрибу май бирла ўлтиргилки, мен
Исларингдан маст бўлиб ҳар устухондин² қўзғолай.

Кексаман гар, ол мени тун ичра тор қўйнингграким,
Ёш йигитдай тонг саҳар сен меҳрибондин қўзғолай.

Қўйинга кўрсатма менга ул қабоҳат кунни, ёр,
То фалак жабру жафосию замондин қўзғолай.

Сарв қаддинг бирла қилғил менга ширин ишвалар,
Ҳофизингдай ўйнабон жону жаҳондин қўзғолай.

¹ Кавну макон (араб.) — борлиқ, дунё.

² Устухон (форс.) — сўнтак, суяк.

Александр Пушкин

МУҚАДДАС ТУЙҒУЛАР

* * *

Бизни азал-азал айлаган сеҳр,
Юрак озиқлангай шулардан фақат:
Момо ўчоқларга нисбатан меҳр,
Бобо мазорларга бўлган муҳаббат.

Инсон — шу муқаддас туйғуларга тан,
Уларсиз замин ҳам бўшаб қоларди.
Уларсиз беқадр бўларди ватан,
Худосиз меҳробга ўхшаб қоларди.

* * *

Қуврин кунларимда, ғариб тунларда
Қуръонни қироат айлардим такрор.
Юпанч фариштаси учиб келдию
Қўлимга тутқазди ногоҳ бир тумор.

Ўлмас оятларнинг зўр қудратидан
Қалбимда умидлар илдиз ёрарди.
Ундаги муқаддас калималарни
Илоҳий, нурли қўл ёзиб борарди.

* * *

Бекор, энди барчаси бекор,
Алданган дил истайдир ором.
Ўтди-кетди ёшлик беғубор,
Муҳаббат йўқ. Севги ҳам тамом.

Туғаб битди бетимсол ҳайрат,
Завқларимни ғамлар кўмдилар.
Ёш орзулар сўндилар абад,
Юрагимда ўлди умидлар.

* * *

Дунёда бор орзу-истакдан кечиб,
Қаърида қолсайдим қароғларингни.
Жонимдан дарду ғам либосин ечиб,
Ўпиблар ётсайдим оёқларингни.

Барча хоҳишларга қўл силтаб шодон,
Дилга тўлдирсайдим қучоқларингни.
Сен такалум қилсанг севгидан хандон,
Мен ўпиб ётсайдим оёқларингни.

* * *

Бизнинг тажрибамиз, ақлу закомиз,
Қалбу руҳимизу, ному даҳомиз —
Асли биз кечирган балолардирлар,
Бизлар тортган жабру жафолардирлар.
Яъниким, барчаси дилбандларидир,
Оғир хатоларнинг фарзандларидир.

* * *

Бир умр ўздан шодумон, мамнун,
Сақраб ва ирғишлаб яшади маймун.
Охири — кўринг-да сиз буёғини:
Синдириб қўйди у ўз оёғини.
Шоир, сен ўзингни асрай ҳам билгил,
Кексайган чоғингда сакрайвермагил.

ҚУДРАТ

Шерга айтди фил уни хавфдан этиб огоҳлар:
«Бош кўтармиш бир неча боши бузуқ гумроҳлар».
Айтди шер: «Тинчир бари гар ёлларим бир
силкисам...»
Кўркмагай хавфу хатардан қудрати бор шоҳлар.

КУЧ ВА КУЧСИЗЛИК

Бургут лочинни ейди, лочин қўймас какликни,
Тимсоҳдан қўрқиб яшар не-не жонзотлар шўрлик.
Қоплон бўрини ғажир, бўри ямлар тулкини,
Бу дунёни бошқарган азал куч билан зўрлик.

КАСАЛХОНА ДЕВОРИГА БИТИК

Бир бемор ётибдир — аҳволи оғир,
Ҳеч ким билмас бироқ, қаери оғир.
Бу — қисмат савдоси, тақдир жафоси,
Муҳаббат дардининг йўқдир давоси.

* * *

Ўрмонлар, ўру қир бунчалар мунглир,
Кун бир кўринган сўнг тун чўккай шу он.
Кейин кечга қолган йўловчи янглир
Тинмай дарчамизни қоққайдир бўрон.

* * *

Гулзор аро тароватга тўлди бу гул,
Гуллар аро гуллар шоҳи бўлди бу гул.
Сен дилбарнинг кўкрагида бир лаҳзада
Сийналаринг оловидан сўлди бу гул.

* * *

Кизман деб ҳар шеърда чинқирмоқ нечун?
Дилга сўз эқмоққа ер даркор эмас.
Эй куйчи гулойим, гапимга тушун:
Сенга эр керакдир — шеър даркор эмас.

* * *

Кўпларга лабларинг, оғушинг тутиб,
Эй дилдор, сен ҳали чидайсан кўпга.
Сени суйибманми мен қонлар ютиб?
Сен аёл эмассан, сен ахир — юбка.

* * *

Сиз гўзалсиз, фитнаю нозу адолар сизда жам,
Бир ибоси — неча кўнгилларни қийратгувчи гул.
Сизни ким севгай агар — ахмоқ эрур ул чинданам,
Сизни ким севмас экан — юз карра ахмоқроқдир ул.

* * *

Ярим — аслзода, ярим — савдогар,
Ярим донишманддир, ярим — бадкирдор.
Ярим ахмоқ эрур, шундоқ кетса гар
Бутун бўлишига тўла асос бор.

Лоҳик Шерали

ХАЙЁМ ПИЁЛАСИ

* * *

Ўйлагил, бу булоқ қаердан келгай?
На ғойиб ва на ё сиридан келгай.
Жумла инсонларнинг кўзёшидир у,
Фаввора уриб ер қаъридан келгай.

* * *

Ким айтди: биз бешиқдан
Ёлғиз гўрга кетгаймиз?
Олис йўлдан келганмиз,
Олис йўлга кетгаймиз.

* * *

Жуда ғаройибдир, ажибдир инсон,
Мудом неларнидир ўйлаб яшайди.
Биров чўққилардан изласа ошён,
Биров чўққилардан ўтин ташийди.

* * *

Умрнинг мухлати ойдир ё йилдир,
Бари ўтар-кетар — хазондир, гулдир.
Ўлимнинг хизматин айлагай тобут,
Унинг тирикликка хизмати шулдир.

* * *

Мақбара ўрнида менинг қабримга
Бир жом қўйингизким — жумбоғи бордир:
Агар у тўлмади май бирлан, не тонг,
Найсон ёмғири-ла тўлмоғи бордир.

* * *

Инсоннинг қабри нимадир?
Бул — унинг бардош, сабридир.
Инсоннинг қабри эмасдир,
Орзу, умидлар қабридир.

* * *

Ёмғир йиғлаганда дод айла, эй ёр,
Боқиб кўкларга фарёд айла, эй ёр,
Бир юлдуз узилса ногоҳ осмондан,
Менинг юлдузимни ёд айла, эй ёр.

* * *

Қандай фасл эрди — исёнлиғ эрди,
Дил — олов, бўронлиғ, тугёнлиғ эрди.
Ун олти ёшингда берган бўсангдан
Бошқа неки ўтди — нодонлиғ эрди.

* * *

Ул лабким, қош бирлан қароринг ўпди,
Ой юзинг ҳам лаъли дудоринг ўпди.
Сендин сўнг жаҳондин у тоқ ўтгайдир,
Сендин сўнг у лабни тупроқ ўпгайдир.

* * *

Хайём, суханинг сенинг бетакрордир,
Жомингга ажиб хислату ҳикмат ёрдир.
Гар кимса бу жомдин ичмади, ул маст эрур,
Ҳар кимки ичибдир оқилу ҳушёрдир.

* * *

Май қуйким, бу дўстлар ҳушёрлар, мастлар,
Гамингни лек майдек ўлдиролмаслар.
Сен жом эмасдирсан, ҳаёт базмида
Бўшасанг — қайтадан тўлдиролмаслар.

* * *

Келиб кеттувчимиз жаҳон базмида,
Қайтадан бундайн давлат етмагай.
Унинг соқийсидан иккинчи бора
Бизга соғар етмас, навбат етмагай.

* * *

Май ичинг ёд айлаб менинг номимни,
Холи қолдирмангиз ҳаргиз жойимни.
Мозорим устига лавҳдай ўрнатынг
Мастликда синдирган ўшал жомимни.

* * *

Фалак гардишидан оҳ-фигон ютдик,
Ишқ ичра кўп гаму кўп армон ютдик.
Оналар кўксидан оқ сут эмдигу
Тарих сийнасидан барча қон ютдик.

* * *

Куюрсан, лек хомсан бир умр, дил,
Мисоли тонгу шомсан бир умр, дил.
Малулсан ҳам пушаймон ҳамма ишдан,
Тамому нотаомсан бир умр, дил.

* * *

Тўри юрганга ҳам хатар етгайдир,
Фойдаси етганга зарар етгайдир.
Баъзан эзгуликка рост келмас ҳаёт,
Эгилган бошни ҳам қилич кесгайдир.

* * *

Қарангким, дил букун қўлдан кетибдир,
Кўздан кетган ёр ҳам дилдан кетибдир.
Умрдан йўл излаб ўтдик, бу умр
Қай манзил, қайси бир йўлдан кетибдир?

* * *

Умрдан бов ўтгай, қошона ўтгай,
Дўст ўтгай, ҳамдаму бегона ўтгай.
Эй содда, шоҳларга ҳасад қилмагил,
Токи ҳар бир кунинг шоҳона ўтгай.

* * *

Эй кўзёш, йўлимнинг соф булоғи бўл,
Эй нола, умримнинг хуш сўроғи бўл.
Кексайган човимда асо бўл, қалам,
Эй шеър, тобутимнинг қўнғироғи бўл.

* * *

Мен дўстлар кўнглига баҳор келтирдим,
Ошиқлар дилига хумор келтирдим.
Ҳижрон даштларида йўқолганлардан
Салому хушхабар, ёдгор келтирдим.

МАЙПАРАСТЛАРГА ҲАЗИЛ

У дунёдан агар Хайём келса
Бу гулгун, жонфизо майхонимизга.
Қадахга бахш этиб минг битта бўса,
Ичиб май, уқтирарди ҳаммамизга:
Ичинглар, эй ёронлар, маст бўлинглар,
Қадахларда нечун файзу жаранг йўқ?
Кўриб келдим ўзим, огоҳ бўлинглар,
У дунёда буфету ресторан йўқ.

* * *

Умрим ярими нам била армонига кетди,
Бир қисми яна сайр ила сайронига кетди.
Майлу ниятим мўл эди ул ёр била, э воҳ,
Ул ҳаммаси бир аҳд ила паймонига кетди.
Неки тиладим, истадиму неки етишдим —
Ярми аламу ярми пушаймонига кетди.

Осмонга боқиб орзу хаваслар олиб эрдим,
Ул ҳаммаси қайтиб яна осмонига кетди.
Умрим экини ҳосилини елга совурдим,
Умрим кемаси фарқ — май уммонига кетди.

* * *

Сен пул ғамида сўлдингу
Мен гул ғамида сўлмишам,
Сен пул ғамида ўлдингу
Мен гул ғамида ўлмишам.

Пул дарди бори сендадир,
Гул дарди бори мендадир,
Сен ул ғамида ўлдингу
Мен бул ғамида ўлмишам.

Гарчи сенинг томинг баланд,
Аммо менинг номим баланд.
Сен пул ғамида ўлдингу
Мен дил ғамида ўлмишам.

Андрей Вознесенский

ЛОРКА ЛОЛАЛАРИ

Лоркани яхши кўраман. Унинг учаётган қайиқ янглиф енгил, театр залининг тепа томоша айвони сингари гулдурос солиб тургувчи, радиолокаторнинг зар қорози мисол сезгир, оранж пўстлоғидай ачимтир ва ўткир ис таратувчи исмини яхши кўраман.

Лорка!

У дайди эди, актёр, хаёлпараст ва рассом эди у. Де Фелла унинг мусиқавий қобилияти шоирлик истеъдодидан кам эмаслигини айтган эди.

Мен Лоркани ҳеч қачон кўрмаганман. Кечикиб турилдим мен. Мен у билан ҳар куни кўришаман.

Чиннидай тоза, ярқиратиб артилган бир жуфт ойна — бирови сойда, иккинчиси кўкда — кўрсам Лорка болақайига ҳайқиргандай ҳайқиргим келади: «Ярим тун урилар тарелкаларга!» Менга «Кордова» деб гапиришса буни ҳам дарров биламан: бу демак оқшом пайти сувга қориштирилган икки Кордова — «архитектура ва кўзачалар Кордоваси». Мен унинг нозик ва «чи-

роқ нури қўнғироқчаларнинг енгил товушидан хил-пирайдиган ипакдай» ҳарир юрагини биламан. Психологик аниқликда унинг «Бевафо хотин»ига тенг келадиган бирор-бир асар борлигини эса билмайман. Бекиёс софлик, биллур туйғулар акс этган унда! Унинг балладаларида «Лўлилар ва малоик аккордеон чалишини» яхши кўраман.

Уни 1936 йилнинг 18 августида ўлдиришди.

Жиноятчилар буни тасодиф деб эътироф этишга ҳаракат қилишади. Эҳ, бу «хатолар!»... Пушкиннинг ўлими англашилмовчиликми? Лермонтовнинг ўлими тасодифми?

* * *

Шеърият — ҳамиша инқилоб. Янгича жазо усуллари қўлланиладиган қамоқхоналардаги кирдикорлар учун Лорканинг ички ҳуррият, эркинлик, жўшқинликка йўрилган кўшиқлари инқилоб эди. Бетон зиндон фонидаги лола — исён, қўзғолон бўлиб туюлади.

Шоирлар катта меҳрга муҳтождирлар деб айтган экан бир донишманд. Шоирнинг яланғоч юраги тикан симга тирналаётган пайтда меҳр ҳақида қанақа гап бўлиши мумкин? Мен шоирни ҳалокатга элтувчи йўли ҳақида ўйлаганимда, биринчи жаҳон уруши вақтида газ билан заҳарланган Пол Элюарни эслайман. Бўғилаёт-

ган шоир жуссаси — рамзий. Нафас олишга ҳаво йўғу,
куйлашга йўл бўлсин!

Нафрат билан хирқираб янгради Лорка овози:

Бу дўзахмас, бу кўча.

Бу ўлиммас, сабзавот дўкони бу.

*Сизнинг ярқираган автонгиз босиб
мажақлаган мушукчанинг синиқ панжасида
кўз илғамас дунёларни кўраяпман мен.*

* * *

Лорка метафорага бой, оташин шоир эди!

Оғир бонглар садоси янглиғ

Хўкизларнинг қадами оғир...

Шўрликларнинг бўйинтуруқлар

Ситамига нафрати бордир.

Бир замонлар биқинларида

Бўлган қанотларни эслайди улар.

Метафора — шакл мотори. XX аср — эврилишлар, метаморфозалар асри. Бугунги кунда қарағай да-рахтини қай тарзда изоҳлаш мумкин? Сунъий тола дебми ва ёки ракетанинг ойнасимон пластмассасими? Менинг пахмоқ силов жимпирим кечалари оққарағайлар номини олиб алаҳсирайди. Унинг тушларида пахмоқ аждодларининг игнабарглари шовуллайди.

Лорка бу — бирикмалар дегани. Унинг шеърларида тунги осмон «**Қора байталнинг сағриси янглиғ**

ялтирайди». Шамол деразадан чиқарилган бошни жодининг шампири кесгандай кесиб ташлайди.

Предметлар қариндош тутинади, бир-бирини йўқлаб қақиради. Пикассода ҳам худди шундай. Ҳеч бўлмаганда, мисол учун, унинг Элюарга чизган суратларини олайлик. Аёл чехрасининг тасвири кабутарнинг чўзинчоқ шаклига айланиб боради. Қошлар хурмо дарахтининг бутоғи бўлиб гуллайди. Ия, бу нима? Сочларми? Ёки каптар қанотларими?

Лорка чизган суратларни кўриш ҳам менга насиб этган. Улардан, балладаларида бўлгани каби, лўлиёна-испанча латофат ва назокат уфуриб туради.

Унинг шеърлари тасвирий санъат ила лиммо-лим. Лорка алоҳида рангларни яхши кўради. Унинг «Сомнамбулча романси»даги яшил ранг чинқириғини кўринг:

*Муҳаббатим, яшил ранг.
Шовуллаган яшил бод.
Яшил денгизда кема,
Дўнгликларда яшил от.
Шомлар чўмиб туманга
Йўл қарайди манзардан,
Кумуш қиров нигоҳли
Яшил сочлар, яшил тан.
Муҳаббатим, яшил ранг...
Ой нурунинг ям-яшил
Четанига чиқай ман.*

Ой нури яшил рангда нақадар нафис ва аниқ берилган. Ҳа, энди «зумрад» десак ҳам бўлаверади!

«Антонито эль Камборьонинг ўлими»да эса қизил ранг устун туради. «Тўрт сариқ баллада» бўлса залворли оғир олтиндан қуйилган. Бироқ «Испан жандармлари ҳақида романс»даги Лорка ишлатган қора ранг мажмуи ҳаммасидан ҳам даҳшатли ва қудратлидир.

Айғирлари қора, қора
Қора тамға — туёқлари.
Қора пўшлар қанотида
ярқирайди шам доғлари.

«Қора, қора» дебон узлуксиз такрорлайди шоир.
«Қора!» Бу жандармлар дастидан кўзлар қора тортади.
Ранг рамзга айланади.

Тунга гулхан экиб қора
Жандармлар изғийди оч.
Шеърият жон берар бунда
Сарвиқомат ва ялангоч.
Ёш Роза Камбарьо кўкси
Сўйилгандир шамшир билан,
ота уйин бўсағасида
тунж табақда турар улар.
Бошқа қизлар эса қочар,
шовуллар қора кокиллар.
ҳавода портлаб очилар
ўқлар — қора атиргуллар.

* * *

Шеърят — биринчи навбатда мўъжиза, туйғулар мўъжизаси, товуш мўъжизаси, санъатни усиз тасаввур қилиб бўлмайдиган ўша «озгина» нарсанинг мўъжизаси. Уни тушунтириб бериш мумкин эмас. Ана шундай ички муסיқавий таъби бўлмаган кимсалар Лоркани тушунмади. Ў, адабиёт атрофида юрган эшик оғаларининг ҳамма нарсани мунгли ва рамгин эшитгувчи бу кулоқлари... Шеърларда, каттайтириб кўрсатувчи кўзгу каби, тингловчи туйғуларини кучайтиргувчи алоҳида бир хусусият бор. Кучайтиришга туйғу бўлмаса агар шеърят ҳам ожиз!

Мана бу сатрлардаги сеҳрарликни насрда қандай баён қилиш мумкин:

*Майли, билсин жаноблар
ўлганимни, онажон.
Учсин кўк тилгиромлар
Жанубдан Шимол томон!*

Лоркани соғинаман.

Лимон ҳиди урилган сал тахирроқ муסיқасини қўмсайман унинг.

¹ Шеърлар Шавкат Раҳмон таржимасидан олинди.

* * *

Лорка билан бўлган яна бир учрашув ҳақида гапирмасам бўлмас.

Чикагода бир ярим миллион поляк бор.

Бир тасодиф сабаб шу шаҳарда мен ўзимнинг «Настарин» шеъримни ўқиб берган эдим. Бу — севилган, оворайи жаҳон бўлган, Ватанини ташлаб сафарга йўл олган настарин гул ҳақида баллада эди.

Муъжазгина хонани телевизорнинг зангори экрани ёритиб турибди. Овози ўчирилган. Кўланкалар товушсиз юзаётган бу нафармон экран — чироқ ўрнида.

Шуъла курсида қунишиб ўтирган поляк аёли қиёфасини ёритиб турибди. Унинг ота-онаси урушдан олдин муҳожир бўлиб Аргентинага кетиб қолган. Айни пайтда бу аёл изтироб чекар, жуда безовта эди. Елкаларини нафармон шуъла ёритиб турар, шу замонда кичрайиб қолган, титраётган елкалари, бинафшаранг зулфлари-ю, кулранг мавҳум қорачиқлари билан ўзи ҳам настаринга ўхшаб кўринарди у.

Мен, ўзим англамаган ҳолда, у ҳақда, унинг қисмати ҳақида шеър ўқийман.

У нима билан тирик? Унинг кўнглида, руҳида қандай талотум кечаяпти? Бу бўшлиқда, бу бегона дунёда у ёпишиб оладиган халоскор хас қани, қаерда?

Жавоб ўрнига у бошини орқага ташлайди.

У шеър ўқийди, аниқроғи — ўқимайди, қандайдир шеърни хиргойи қилиб айтади. Унинг товуши капалакдай ҳарир, сабуҳий, қувноқ товуш.

«Бу — Лорка» дейди у менинг талмовсираган нигоҳимга жавобан.

«Ларк?» — қайта сўрайман мен ҳеч нарсага тушунмай. («Ларк» ингилиз тилида тўрғай дегани.)

«Ҳа, ҳа! Ларк! — хандон отиб кулади у. — Менинг ягона қувончим бу. Усиз мен нима бўлардим, билмайман... Ларк... Лорка...»

...Уни 1936 йилнинг 18 августида ўлдиришди.

* * *

Лорка сабоқлари — фақатгина унинг қўшиқлари ва ҳаётидагина эмас. Унинг ўлими ҳам — сабоқ. Санъатни қатл этиш ҳамон давом этмоқда. Фақат Испаниядагина шундайми? Мен бу сатрларни ёзаётган пайтда зиндонбонлар эҳтимол мусаввир Сикейросни сайрга олиб чиқишар.

Йигирма беш йил бурун улар Лоркани ўлдиришган эди.

1961

МАНГУ РИЗҚ

(Достон)

Ёқутистонда мангу музликда 13 минг йил ётиб бузилмаган, яхши сақланган мамонт гўшти топилганди.

Гўшдан кучукларга беришганида улар иштаҳа билан паққос туширишди. Ана шу мамонтнинг озроқ жунидан менга ҳам тухфа қилишди. Шу совғани олиб Москвага қайтдим. Июл ойида бу ерда чет элик ёзувчилар билан учрашув бўлди.

Достонда мен ёқут ва рус халқ оғзаки ижоди оҳангларини бирлаштиришга ҳаракат қилдим. Ёқутчада Хаёт ва Мамот маъносини берадиган Олох ва Олуу деган руҳлар достонга доя бўлдилар, унинг қофиялари узра фарёд чекдилар.

МУҚАДДИМА

1

XX аср итлари ғажир мамонт гўштини.

Нефтчилар қаро ердан, йўл қазиб, топди уни.

Тоза бўлмасайди гўшт итлар ермиди шуни.

Оч-қизил у гўшда бир қизиқ ҳол ботин эди,
салгина тир теккан жой шу онда битур эди.
Қанчалик кўп юлишса — шунчалар бутун эди.

Яшасин итларга ризқ бераётган ўлмаган жон!
Бензобакларга сачрар ўн уч минг йиллик соф қон.
Талошларга қарамай тошар ҳам тўлар ҳаёт —
қанча кўп юлсанг ундан, шунча кўп қолар ҳаёт...

Бутун қолган мамонтгина пишилади — кўрдилар.
Сарғишгина юнглирида эриб кетди қировлар.
Ҳайдовчилар эса унга Дима деб ном қўйдилар.

2

Нега уйғотдинглар Димани?
Сен нимадан ранжидинг, Дима?
Ақлингни эрта таниб,
ҳамма ёқни ағдариб
«Колхозчилар уйи»га
кириб келдинг. Бу нима?
У айтди: «Музлаяпман.
Учмингинчи йилларда
мени чилпарчин қилган
Овчини излаяпман».

Бу не тўполон, Дима?
Утган асосчилар ва
тирик санъатбозларнинг
асарларин беомон
айларсан хонавайрон?

У айтди: «Бўзлаяпман.
Қадимий қояларда
менга мангулик берган
Рассомни излаяпман».

3

Петрозаводск узра учмоқда мамонт.
етимлиги учун айлабон фарёд.
Қанча кўп сарфласанг юракни ўртаб,
шунчалик кўпаяр юракдаги дард.

1. Прохоров

Димитрий Прохоров — база мудири.
У ҳам гўштдан тотиниб кўрди.
«Мен мамонтман, — дейди, —
Мен ҳам бир мамонт!»
Уни тушунмайди хотини ва дер:
«Мамонт эмас, асли тўнкадирсан эр,
қачон сен ўзингга келасан, қачон?»

Мамонтнинг гўштидан келтирсанг эди,
биз зарбдор омборга айланар эдик,
гўшт билан сийлардик дўсту ёрларни,
обод қилар эдик сўнг бозорларни.
Эркакмисан ўзи айт, Прохоров?
Қайси ой кетяпти, менга дахли йўқ».
Лекин Прохоров қулоқ солмайди.
Хартумдан сув пуркаб ўзига шодон
Фуслхонасида, ичган каби онт:
«Мен мамонтман, — дейди, — ўртоқлар,
Уйда ҳам, ишда ҳам мен — мамонт.
Қанча заҳмат чексанг ўзингни сарфлаб,
Шунчалар кўпаяр юракда ҳасрат».
Толғинлик бор эди кўзи, ўйида.
Шундай Прохоров кетди уйдан.

2

Мамонт учиб ўтди Воронеж узра,
балою қазодай кўрқинч, серхатар,
Қанча кўп қувласанг уни, қанча кўп,
шунчалар қайтар у, тобора қайтар.
— Олохолуу! —
Мамонт учиб ўтар Аризона узра,
ўтган аждодларни чорлайди бўзлаб.
Бунчалар хилқатдир бу жойлар, ҳей-ҳувв! —

Учар тарелка деб ўйлашди уни,
унинг кимлигини билмади ҳеч ким:
«Олохолуу!»

3. Бозорда

Карнайчи Арлекин Тарелкин
кар лекин,
гўшт олмади бозордан, унга
қиммат туюлганди гўштнинг баҳоси.
Бу ношуд карнайчи ранжиган эди,
Ўз «Мерседес»ининг калитин ўйнаб,
ният қилиб қўйди ўзича ўйлаб:
«Менинг ўпкаларим омбордай катта.
Бутун ҳаволарни ичимга ютиб,
пуфлаб чиқармайман ҳеч қачон қайта».
Биринчи уринишда —
филчадай кичрайиб кўкарди,
иккинчи уринишда —
шампан пўкакларидай
учиб кетди кўзлари.
Унинчи уринишда —
бозорда бўлди ғавро:
ҳаво қолмади, ҳаво!

Бирдан парвоз этди одамлар узра,
Тобора, тобора шишиб тўларди,

баландроқ, баландроқ кўтариларди,
кичрайиб борарди, кичрайиб.
Кўкдан ерга тушди бир кичик калит.

4

Ёки бу ясама Дима эдими?

5

Мамонт учиб ўтди Россия узра,
дунё хавотирин босиб бағрига —
Офат рўй берганди, ахир эсланг Сиз,
Амир Темура қабрин очганларида.
Обидалар дунёсига тегманг сиз.
Олохолуу!

6. Кассир аёл

Авиакасса кассири ҳам
гўшдан бўлди баҳраманд.
Уйнашларни унутмайди,
Севги уни ухлатмайди.
Қандай гўзалдир у, қаранг!
Киноюлдуздан ҳам башанг.
Кўк камзули таранг ҳам тор,
Сочларида қичиғи бор.

Навбатчи қиз ҳиринг-ҳиринг,
Дер:
«Пулингизни текширинг»,
Юрагида унинг очлик...
Қайниси Прохоров шошиб
учиб кетди. Тарелкин ҳам
учиб кетди ахир беғам.
Омск шаҳар хори тонгда
кетди Вена томонга.
Юрак қолди қақраб, юрак,
Фарзанд, унга фарзанд керак...
Мамонт, чивингинам менинг,
ўлмас жиннигинам менинг!

7

Узун тишларининг чаналарида
Коломенск узра учмоқда мамонт.
— Олохолуу! —
Дўстларни қанча кўп дафн этсанг, ному
ёдлардан шунча кўп ўртанади жон.
Мен шунча дафн этяпману...

8. Қайтиш

Мамонт юнги билан мақтаниб, уни
бармоғимга узукдай ўраб,

Аэропортдан тўғри
 Адабиётчилар уйига мен бордим-ку кириб.
 Унда кўп қандиллар нури остида
 мажлис қураб эди улкан каллалар:
 Ваксёнов, Прохоров, Олби,
 Макгибин милтиғи билан — анграяб
 ҳамда манглайи кенг бостонлик шоир —
 (Бостон бир замонлар Калигула эди).
 Роберт Лоуэллнинг бўш қолган ўрни.
 Унинг ёди бўлиб тикилар эди.

Уларга ҳайқирдим: «Азиз ҳамкасблар!
 Мусаввирлар, дўстлар, овчилар!
 Қарздормиз бизлар бутундан бошлаб
 Мангу ризқ берган шу жоннинг олдида.
 Токи бизни ражир экан итлар тинимсиз,
 Демак ҳали бормиз, ҳали тирикмиз!»
 Лоуэлл кулмади.
 Тотиб кўргандайин дафна баргини,
 узугини бармоқлари билан силаб турарди...
 Лоуэлл, бир ойдан кейин ўласан,
 Бадбахт такси сени элтар қабрга,
 Фоний оилангдан ўтмишга қайтиб,
 кетасан бу даврдан бошқа даврга!
 Метафизикага яқин жойларда
 айланди шофёрнинг ноллари ҳайрон,

Мемфислар, Московлар, Римлар ёнидан
Ўтди оппоқ мамонт, қоп-қора мамонт,
О, Ҳаёт!
шунга ҳам шукрлар бўлсин!
О, Ҳаёт, сен ахир мисли олтин сир,
Бу оламнинг ўзи бизга эҳсондир.

9

Мамонт учиб ўтди Волгоград узра,
мамонт учиб ўтди Ворошиловград узра,
мамонт учиб ўтди Царград узра,
не манзиллар узра учиб ўтди-ё.
Тарих вергулидай думи, давомида яна
ағдар-тўнтар бўлар неча бор дунё.
Габриэл Маркесдан 13 минг йил аввал,
Насроний динидан 11 миғ йил олдин
ва тирик жонворнинг жигарларини
ражишиб, кучуклар осилиб олди.
Учиб кетди аммо мамонтлар.

Сершовқин дунёни тарк этиб сарсон,
у учар ойнаванд ўлатлар томон,
қайдаким ўлтирар Олох билан Олуу —
Вақтни пиёлага қуйиб мисли сув.

Замонлардан ажралиб қолган
Ердаги кўлкани кўрибон ногоҳ,
«У меники!», деб айтар Олуу,
«Мана сенга!», деб айтар Олох.

10. Кўргазма

Рассом Прохоровнинг кўргазмасида
одам кўп, бировнинг жанозасидай.
«Тиқилманг!» — қичқирар тиқилаётганлар,
«Суратга олаяпман!» — дер оператор.
«Тушунмайман!» — дейди ақлли зотлар,
Ахмоқ: «Тушунаяпман!» — деб айтар дарҳол.

Коллекциячи Гостаки ҳам лол,
Арлекин Тарелкин билан хотини —
дуркунбадан, малламтир аёл,
композитор Бошлақ судрар итини.
Ҳамма тўкиб кетар бунда битини.

Газниқобда келди Прохоров.
Ҳаяжонда ташрифчилар арши:
«Норозилик билдирыпти, — дейишар, —
хушёрхонадаги димликка қарши».

Прохоровнинг асарлари эсингиздами?
Унда энг муҳими — биобўёқлар.

Улар ўрмалайди жароҳат янглиғ,
Сўнг кўз олдингизда каттариб борар.
Бастакорнинг гўл ити бирдан
Тиш солди асарнинг қоқ ўртасидан.

Прохоров итни кечирди:
«Минг йилликлар билан фикрлайман мен,
Тупурдим авлодлар тушунчасига,
аждодлар онгини зикрлайман мен,
токи англасинлар мени тушуниб,
қайта яратмоқнинг мазмуни шуки:
ўзингни қанча кўп фидолар этсанг,
шунча кўп қолади, шунча кўп».

Шу пайт кутилмаган бир ишлар бўлди.
Гостаки тарқатди коллекциясини,
Хотинини ўртоғига берди Тарелкин,
Бошлақ ўз куйини сотмай бир тинга,
Совға қилди Бенжамин Бриттенга.

Қанча кўп улашиб чиқишса бироқ,
шунча кўп бойишди, шунчалар бойроқ:
коллекция тўлди, тўлиб бораверди,
хотин ҳам тобора кўпаяверди,
Оломондай келди куйлар, оҳанглар.
Бироқ шу пайт янгради карнай.

Яшинлар ўтидан чақнаб янгради
Тарелкиннинг олтин карнайи.
«Овчилар бонги»ни чалдию, лекин
«Йўқ! — деди бу бадрашк Тарелкин. —
Прохоров, юргин, яккама-якка!
Вақтни беркитганмиз бизлар юракка,
Шероз хазиначин дури сингари.
Бизлар — бу дунёнинг торкўнгиллари,
Сенинг дунёнг эса кенгайиб борар.
Ҳалокатга элтмоқдасан жамиятни сен.
Сен биз ҳаммамизни бир-биримизга
қориб ташлаяпсан, қани юр, бугун
мен билан яккама-якка чиқ, Прохоров,
номуси хўрланган хотиним учун!»

Карнайин пуфлади боди карнайчи,
Дам бериб тўлдирди атмосферани.
Суратлар узилди деворларидан,
Сўнг учириб кетди барини.

«Тулуз-Лотрекнинг тақлидчиси сени
дастхатлардан халос этаман».
«Ҳали шунақами!» — деди Тарелкин.
«Шундай!» — деди Прохоров юриб у томон,
Шу он
Тарелкиннинг чаккасига туширди чунон.

Осмонлар олдида бир хотин учун
Овчию Рассомнинг жангини кўринг!
Итлар, пичоқларнинг тўс-тўполони.
Иккови ражишар — икки зўр бўри.

Нима билан тугар бу мардона жанг?
Бироқ кулаб тушди уй деворлари,
Самолардан қандайдир ҳайвон
бўриқ овоз билан ҳайқирди нолон:
«Укагинам менинг, Прохоровжон,
мен — Дима, мамонт!»
Ва кўшимча қилди: «Олохолуу!»
Уларни кўрмади кейин ҳеч инсон.

11. Овоз

Ўзингизни сарф этинг,
бахш этиб ё кечириб,
бир сўмингиз бўлса ҳам,
бошқага минг сўм беринг!

То абад булганмагай
маъсум қудуқларда сув.
Қанча кўп юлсанг дилдан,
дилда қолар шунча кўп.

Кўп болали она ҳам
ёт етимни олади,

Қанча кўп юлсанг дилдан,
дилда шунча қолади.

Россия, кенгликларинг!
Поездларинг елади —
қанча кўп бердик ўздан,
яна қанча қолади!

Нечоғли тириклик бор
пичанзор ҳавосида,
дил зарбидай, айниқса,
мозорлар тепасида.

Сен жар узра яшайсан,
сартарошдан ҳам хорроқ,
Уйғоқ дилинг бошқаларни
Ҳаётга чорлар бироқ...

Халқ деб куйинган одам,
тарқат ноёб пулларни,
Яшаргандай бўласан,
Кўнглинг бирдан гуллайди.

Абадият, жон Фауст,
оддий гапдир азалдан —
дилдан қанча кўп юлсанг,
шунча кўпроқ яшайсан.

РОСТА¹ кули ё Есенин
шунчаки ўлган эмас,
ўлимлари — тирикликдай,
худбинларга бергай дарс.

Гадога бари бирдир.
Қайғу, бахт — опа-сингил.
Дилдан қанча кўп юлсанг,
шунча кўп қийналар дил.

ХОТИМА

Мамонтнинг қабрини очибоқ нега
ногоҳ комиссия лол-караҳт қолди?²
У ерда жигарранг музликлар аро
бир-бирини қучиб грелкалардай
ухлар Прохоров билан Тарелкин.

Мамонтлар — бечоралар,
фарзандлари сўнгги ишончнинг,
жим ухлашар энди мангу йитмайин...

Уларни ражинг, янги
асрларнинг итлари...

1977

¹ Уттан асрнинг 20–30-йилларида Россия Телеграф Агентлиги. Владимир Маяковский назарда тутилмоқда.

МАРСИЯ

Гулчамбарлар күйинг денгизга.
Бордир шундай инсоний удум —
Халок бўлган жангчиларнинг хотири учун
Гулчамбар күйишар денгизга.

Бунда балиқчилар шўнғиб, ўн минг тик
оппоқ қоқ суякни олдилар топиб,
Айтолмасдан исмларин, сабабларин ҳам,
Юзларини озод тутиб ёруғ дунёга,
Сув қаъридан кўкка қараб интилар улар.
Гулчамбарлар күйинг денгизга.

Денгиз мазорига мангу энжирбанд,
Сассиз чайқалади умуртқалари —
Исмсиз, кўрқинчли марваридгуллар.
Гулчамбарлар күйинг денгизга.
Бировининг оёғида челақдай этик,
Бировининг кўкрагида нотавон тумор.
Нидолар ҳам мадад бермас беваларига,
Отмадилар, тириклайин фарқ этдилар зор,
Жисмларин тарк айлаган жонларин излаб,
Сув сатҳида жимирлади чамбарак излар.

Гулчамбарлар күйинг денгизга
Кудратли чинқирик куйлардан.

Настарин, сумангул, атиргуллардан
гулчамбарлар күйинг денгизга.
Гулчамбарлар күйинг заминга.
Унда ётар гулдай йигитлар.
Настарин, сумангул, атиргуллардан
гулчамбарлар күйинг заминга.

Ёниб кетган учувчиларнинг
хокин ўранг оқ гуллар билан.
Парвозолди ичгандингиз сиз улар билан.
Гулчамбарлар күйинг осмонга.

Токи самолардан оламга боқиб
Тортиш қонунини менсимай улар,
келар авлодларга сўйласин гуллар:
«Гулчамбарлар күйинг тириксиз токи».

Гулчамбарлар күйинг Вақтга,
Шу мангу оловда биз ёниб кетдик.
Энг тоза, муаттар гулларни элтиб
гулчамбарлар күйинг оловга.

САҲАР ТУРМОҚ ЁКИ ШАБНАМ САЙЛИ

Бинафшалар, бўтакўзлар,
Капаклаklar гулин излар.
Бир рангларга кўмилгаймиз,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Тонг чоғи бу — кавсар ҳаво,
Асал ҳаво, газал ҳаво.
Тоза наво, тиниқ сафо,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Салом бўлсин кўнғизларга,
Оромижон анғизларга.
Сиз чўмилинг денгизларга,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Сизда баланд кошоналар,
Ёмғир кўрмас тошойналар.
Биз — гулларга ҳамхоналар,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Муҳаббат бир сайхон эрур,
Найсон эрур, найсон эрур,
Айвонимиз осмон эрур,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Жимжимадор ҳовузингиз,
Кезар нозли товусингиз.
Ёқут сизнинг ҳовучингиз,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Бир шом чўқар хотирларга,
Йиллар — гадир-будирларга.
Сиз қатнайсиз дўхтирларга,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Ҳозир сизга бари бирдай,
Ҳали бир кун, қарилиқда
Сиз рамларга кўмилгайсиз,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

Биз дил очиб самоларга,
Гиёҳларга термулгаймиз.
Сиз чўмилинг тиллоларга,
Биз шабнамга чўмилгаймиз.

ДЎСТ ЗИЁСИ

Мен дўстимни кутяпман. Дарвоза очик,
Кўча чироян ҳам кўйибман ёқиб.

Мен дўстимни кутяпман, кимсасиз томон,
Ҳаёт кутиш нури билан нурафшон.

У йўлда — ёнғинга елгандай елар,
Мен оғир кунда келгандай — келар.

Келар. Томлар узра нурга қоришиб
Қаравай дарахти тургай ёришиб.

Ялтираб чопар ит. Сен дўстми, бўйноқ?
Сенинг ўз вамларинг етарли бироқ...

Бегона чироқлар тўлдирар тунни —
Мен ахир кутияпман дўстимни.

Келаман деганди тўққиздан кейин.
Ҳамма кино кўрар бунда бетайин.

Адоват киради. Очмайман бағир —
Мен дўстимни кутияпман ахир.

Йиллар ҳам ўтяпти — у дўст ҳамон йўқ.
Нурлар табиатдан бўлар тамом йўқ.

Жаннатдами, жаҳаннамда кўришамиз юз,
Умр бўйи дўст кутияпман, умр бўйи дўст!

Келаман деганди — тақдир, қарагил,
Тақдир, сен йўлларда уни асрагил!

* * *

Болалар кетиб қолар.
Оналар етим қолар.
Сен боламсан менинг,
ташлаб кетган боламсан,
она.

* * *

Эркак елкасида қизчаси билан
бугдойзордан ўтиб боради.
Бошқа юклар овирлик қилар,
буни — кўкка чўза олади.
Мамлакатни кўтарганди у,
Улар борар шундай беармон.
Кўзларида — шимол ёрдуси,
Кўзларида порлайди осмон.
Унинг очиқ бўйнини шарфдай
ўраб олган митти оёқлар.
Дала узра қизчани шардай
олиб ўтар, чорлар йироқлар.
Қаёнларга уни элтгайсан?
Янги аср келар бунёдга.
Қизим, ёлғиз учиб кетгайсан,
Ким асрайди сени дунёда?!

АФСОНА

Мени уйротасан отганида тонг,
Кузатиб қўйгани чиқасан ўйчан.
Сен унутолмайсан мени ҳеч қачон,
Сен мени ҳеч қачон энди кўрмайсан.

Шамоллаб қолма деб сени ўрайман,
Зирқираб ўйлайман: «Ё, раб! Художон!
Мен сени ҳеч қачон унутолмайман,
Мен сени кўрмайман энди ҳеч қачон».

Ўзовузнинг жунжикиб турган бу суви,
Бу кўркам қаср ила бу мовий майдон —
Ёдимдан чиқмагай энди бир умр,
Мен сизни кўрмасман энди ҳеч қачон.

Чорламас умидсиз шаҳло гилослар,
Ёшланиб кетгайлар елдан ногаҳон.
Хосиятсиз эрур қайтмоқ, гилослаб,
Мен сени кўрмайман энди ҳеч қачон.

Гарчи бу дунёга қайтиб келсак ҳам
Ўфиз айтганидай эврилиб даврон.
Барибир айрилиб кетгаймиз, эркам,
Мен сени кўрмайман энди ҳеч қачон.

Бир кун бизларнинг бу мавҳум муҳаббат
Туюлар заррадай майда ва забун —

Икки тирик вужуд — икки ёд фақат
Боқса бир-бирига тушуниксиз, гунг.

Кўкларда чайқалур беҳуда, сарсон
Бундан учган жуфт сўз, ўша жуфт армон:
«Мен сени ҳеч қачон унутолмайман,
Мен сени кўрмайман энди ҳеч қачон».

МИКЕЛАНЖЕЛО ТАВАЛЛОСИ

Худойим, мен ҳам бир новдангман, ахир.
Мени оломонга ташладинг нега?
Худойим, мен Сенга не қилдим, гапир?
Мен нимани қилмовдим Сенга?

АТРОФ-МУҲИТ МУҲОФАЗАСИ

Кўродурсан томир ёйган
Разолат ваҳмасини —
Шукрларким, биз ўламиз,
Кўрмаймиз ҳаммасини.

Кўродурсан майсаларнинг
Мулойим ҳамласини —
Шукрларким, биз ўламиз,
Бузмаймиз ҳаммасини.

* * *

Табиатда истаганча еб-ичиб, сўнгра
Нушхўртини йиғиштирмай кетар одамзот —
Шўрбалиқнинг қолиб кетган боши сингари
Самоларда турар вертолёт.

СЕНИНГ ИТИНГ

Эркин таржима

Менинг сирларим бор сенинг итингда.
Бу ҳовли, бу эшик, бу йўл — қарийди.
Йилларни оралаб келган пайтимда
Сен таний олмасанг...
Итинг танийди.

Сезаман: дордаги кўйлақлар ўзга,
Ўзгадир ҳовлида гулларнинг ҳиди.
Мен жойлаб кетганман итнинг кўзига
Махфий тунларимни —
Танийди итинг.

Мен сенинг умрингга ою осмонни
Олиб кирганимдан —
Ушандан бошлаб
Итингга — махфий бир қадрдонликдай,
Махфий бир дўстликни кетганман ташлаб.

Кетганман — ўзимга, сенга-да аён
Махфий бир даврни қолдириб итга.
Ит сўзлаб беролмас ахир ҳеч қачон,
Ит айтиб бермайди бизни ҳеч кимга.

Бу сирли учликнинг сирли мактаби
Итнинг кўзларида қолар қасамдай.
Қолар энг ишончли эсдалиқ каби,
Итда — энг ишончли, содиқ қафасда.

Сен вафо ҳақида куюнганинга,
Итнинг яқинлашиб келаркан аста
Ва ногоҳ эрингга термулганида,
Қўрқасан: наҳотки барчасин айтса?

Аммо... у айтмайди.
У айтмай яшар,
Сенинг таҳликангни тушуниб, билиб.
У айтмай яшайди — рўзгоринг ичра
Якка, садоқатли сирдошинг бўлиб.

Бу ҳовли, бу эшик, бу йўл — қарийди.
Бу ит ҳам қарийди бир кун дафъатан.
Сезмайсан: дафъатан, ярим тун пайти
Итнинг жон беради хайрлашмасдан.

Сен эса шундай бир ҳаёт бошлайсан,
Унда бўлмас асло кўрқув, таҳлика.
Унда сен бемалол кўзинг ёшлайсан,
Кўрқмай куюнасан вафо ҳақида.

1983

А Қ Л

Булбулнинг жигарин гар
Еса Ер аёллари —
Миялари ёришиб,
Кўпаяр ақлари.

Бу валаат дунёсида
Зоҳиру ботинлар кўп.
Булбуллар кам шул сабаб,
Ақли хотинлар кўп.

* * *

Бу қизларга гул берсанг бас,
Бирам дилдор бўлгайлар.
Гул берсанг бас —
Ярим соат ўтар-ўтмас
Ҳомиладор бўлгайлар.

КУТИШ

Ун йил ўтиб кетди интизорликда,
Сен йўлда. Тобора келяпсан яқин.
Етиб келмоғинг-чун етарми кучинг?
Йўлинг ёруғ бўлмоғи учун
Шамни деразада мен қўйдим ёқиб.

Йигирма йил ўтди интизорликда,
Сен йўлда. Тобора келяпсан яқин.
Дунё разолатин енггайдир кучинг.
Йўлда сенга ёруғ бўлмоғи учун
Шамни деразада қолдиргум ёқиб.

Ўттиз йилим ўтди интизорликда,
Сен йўлда. Сен менга тобора яқин.
Мен адо бўламан, кетгайман ўчиб,
Менсиз сенга ёруғ бўлмоғи учун
Шамни деразада қолдирдим ёқиб.

Александр Файнберг

ЯШИЛ ДАЛА, ЯМ-ЯШИЛ ОЧУН

* * *

Такдир — ҳақдир. Чиранма унга,
Бор қилар ҳам йўқ қилар такдир.
Бошқа ёзмиш берилмас сенга,
Ҳаёт янглиғ такдир ҳам ҳақдир.
Эҳтиёт қил руҳи жонингни,
Дунё кенгдир доимо кенгга.
Сотма фақат руҳ имонингни,
Бошқа руҳ ҳам берилмас сенга.

ОНАМГА

Яшил дала, ям-яшил очун,
Фақат онам камлик қилади.
Меҳрин ҳақин қайтармоқ учун
Мангулик ҳам камлик қилади.

* * *

Бу дунёда бир ажиб уй бор,
Дўстлар унда жамдир бахтиёр.
Унда — баҳор, гул ҳам настарин,
Кимдир куйлар ҳаёт рангларин.
Унда руҳни зулмат қопламас,
Мени ҳам бир эсласалар бас.

* * *

Икки дунё аро шундоқ яшайман —
Дилдорим, сен агар назар солурсан:
Бари ортиқчасин олиб ташлайман,
Бир ўзинг қолурсан, Ўзинг қолурсан.
Юлдуз кўзларингни, ой жамолингни
Ою юлдузлардан ўзим қилдим жам.
Мен ўзим туздим-ку бу камолингни,
Энди ортиқчаман ўзим, жонгинам.

* * *

Хайр.
Хуш қол.
Бахтли бўл доим,
Елғонинг ҳам гўзалдир, дилдор.
«Кечир» деган аччиқ, мулойим
Сўзни очиқ айтмагил зинҳор.

Айрилиқ ҳам бор гапдир, билсанг,
Айтилмаган сўзлар ҳам бекор.
Гуноҳгача ўсмаган бўлсанг,
Кечирмоғим сенга на даркор?

* * *

Нима бўлди менга, билмадим,
Не савдолар сарсон бошимда.
Ўттиз ёшни писанд қилмадим,
Ёш йигитман элик ёшимда.

Гоҳ қирдаги бир лоладайман,
Яратганнинг инояти не?
Борган сайин ёш боладайман,
Бунинг сирру синоати не?

ЁПИҚ ЭШИККА ЁЗИЛГАН БИТИК

Тақиллатма эшикни дилхун.
Бас қил энди, бир нафас қўй-да.
Мен уйимда бўлмайман бугун,
Эртага ҳам бўлмайман уйда.

Сен — шоирсан. Сен зўрсан минг бор,
Нечун яна кўнглинг тўлмайди?
Мени тинч қўй.

Авлодларга бор,
Авлодлар ҳам уйда бўлмайди.

«РУҲИМ ХАРИТАСИ» ДАН «ДИЛ ФАСЛИ» ГАЧА

Истеъдод Худодан берилади. Ҳар қанча меҳнат ва заҳмат маҳсули бўлмасин, истеъдоддан бебаҳра ижод юксак мақомга кўтарилма олмайди. Чинакам иқтидор соҳиби илк асарлариданоқ кўнгилларга йўл топади. Дастлабки ижод намуналари биланоқ эътироф қозонади, назарга тушади. Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййид ана шундай салоҳият эгаларидандир.

Шеърят муҳиблари яхши биладилар: шоирнинг илк китоби «Руҳим харитаси» номи билан чоп этилган. Шубҳасиз, биринчи китоби нашр қилинган ёш шоир юрагида андак ҳадик, бир оз ҳаяжон бўлади. «Устозлар нима дер экан?» деган хавотир чулғайди унинг қалбини. «Тошкент оқшоми» таҳририятида хизмат қилаётган ана шундай хаёллар оғушидаги шоирга кутилмаганда кимсан устоз Абдулла Орифнинг ўзи телефон қилиб: «Китобингни ўқидим, Сирож! Ана шу мўъжаз китобдан катта қадамларнинг товуши келяпти» дегани, биринчидан, устоз ижодкорнинг янги авлодга хайрихоҳ назари ифодаси бўлса, иккинчидан, тоза, самимий эътирофни англатади. Бинобарин, Сирожиддин Саййид 1984 йили

чоп этилган ана шу илк китоби биланоқ ўзининг ижодий келажаги ҳақида муайян тасаввур бера олди.

Шундан буён шоирнинг «Салқин харсанглар кафтида», «Севги мамлакати», «Асрагил», «Меҳр қолур, муҳаббат қолур», «Куйдим», «Ватанни ўрганиш», «Кўнгил соҳили», «Кўксимдаги зангорларим», «Қалдирочларга бер айвонларингни» сингари ўн бешга яқин шеъррий тўпламлари чоп этилди. Энг муҳими, унинг ижоди тўпландан тўпламга, китобдан китобга сайқал топа борди. Моҳиятан теран, бадиий жиҳатдан баркамол шеърлари ўқувчи қалбини забт қилишда давом этаётир.

Ким кўп — шоирликка даъвогар кўп. Лекин улур Огаҳий айтганидек, Тангри таоло «...алар орасида баъзисининг (!) тилин фасоҳат ва балорат бобида нодир на сўз риштасига маоний жавоҳирин назм этарга қодир қилиб, маъни аҳли орасида қуёш ёнглиғ равшан ва сарафроз этти». Шу боис, чинакам шоирлик мақомига кўтарилиш даъвогарларнинг ҳаммасига ҳам насиб этаверган эмас.

Эътиборга лойиқ бир воқеа: адаб аҳли даврасидаги бир суҳбатда ёш, иқтидорли шоир шеър ўқиди. Гап-тақда иштирок этган устоз ижодкорлардан бири: «Шеърларингизнинг савияси анча баланд, бироқ уларни ўқишда Сирожиддин Саййидга тақлид қилар экансиз. Агар яхши шоир бўлишни орзу қилсангиз, ҳар қандай тақ-

лиддан сақланинг», деб насиҳат қилди. Устознинг фикри тўғри, шубҳасиз. Мен эътиборни масаланинг бошқа жиҳатига қаратмоқчиман: ёш истеъдодлар ҳаммага ҳам эргашавермайди...

Бу воқеа навқирон ижодкорларнинг Сирожиддин Саййидга ҳавас қилишига ягона мисол эмас. Шоирнинг миллий шеъриятимизда ўз ўрнига эга ижодкор эканига яна кўплаб далиллар келтириш мумкин. Дастлабки тўпламларидан кейинги «Куйдим», «Ватанни ўрганиш», «Кўксимдаги зангорларим», «Кўнгил соҳили» каби китобларигача, улардан «Қалдирғочларга бер айвонларингни» номли сайланмасию «Дил фасли»гача шоир ижоди тобора юксала борди десак, асло муболаға бўлмас.

«Илоё, ҳар кимга ҳаётида ифтихор насиб этсин. Ифтихорнинг гўзал шаклу шамойиллари кўп. Уларнинг энг аввали, албатта, халқу Ватанингдир! Ундан сўнгра, балким, устозу шогирдлар. Шу маънода, жумладан мен ўзимни ниҳоятда бахтли инсонлардан бири деб ҳисоблайман. Улуғ халқим, буюк устозларим, кўз-кўз қилишга арзигулик софдил шогирд укаларим бор. Шоён шеъриятимизда эса, ана шундай ифтихорларимиздан бири, шубҳасиз, Сирожиддин Саййиддир». Устоз Абдулла Ориповнинг ушбу эътирофи ҳам Сирожиддин Саййиднинг ижодкор сифатидаги салоҳияти ҳавас қиларли эканини кўрсатади.

Ватан ҳақида ёзмаган бирорта ҳам шоир бўлмаса керак. Лекин Сирожиддин Саййиднинг бу мавзудаги битиклари, салафлари ва замондошлари назмини такрорламайди. Мана бу мисралар ҳам фикримизни тасдиқлайди:

*Юртим, менга зар керакмас зарларингдан,
Киприкларим ўпсалар бас гардларингдан.
Мен бир насим бўлиб келдим, мен бир насим,
Айтиб ўтсам дейман кўҳна дардларингдан.*

Сирожиддин Саййид — дардли шоир. Зеро, чинакам шеърият дарддан, изтиробдан туғилади. Шоирнинг зоҳиран қувончли ҳолатнинг гўзал поэтик ифодаси берилгандек кўринган мисралари замирида ҳам элнинг, юртнинг вамида яшаётган кўнгил изтироблари сирқиб туради. «Айвонлари нурга талош, кайвониси ою қуёш» бўлган Ватан ҳақида «кўзида ёш, юзида ёш» билан ёзишининг сабаби шунда.

Қалдирғочларга бер айвонларингни...

Бениҳоя жозибали мисра. Бинобарин, уйнинг айвонига қалдирғоч кўниши — бахт тимсоли. Ҳарҳолда, халқимиз уйга қалдирғочларнинг ин қуришини саодат даракчиси сифатида қабул қилиб келган. Шоирнинг шеърларида ана шундай халқчил, кўнгилга яқин, қалбнинг нозик торларини-да чертиб юборадиган мисралар кўп. Мана, яна бир мисол:

Ким Ватанни зар тўнига енг этмишдир,
Ким бағрини осмонлардай кенг этмишдир,
Яратганнинг ўзи бугун тенг этмишдир
Асрларга онларини, онларини.

Тўғри, бу иқтибос Фафур Фуломнинг «Асрлар тақдири лаҳзаларда ҳал», деган мисрасига бир қадар уйғун. Лекин Сирожиддин Саййиднинг ютуғи шундаки, у ифоданинг мутлақо ўзига хос, оҳорли усулини топа билган. «Ватанни зар тўнга енг этиш» — юракка яқин, ёрқин ва образли талқин. Умуман, бошқа кўп шеърлари қатори шоирнинг бу мисраларида ҳам теран мазмун, гўзал ташбиҳ ва бетакрор бадиият мутаносиблиги кузатилади.

Оз сўзга кўп маъно юклай олиш шоирдан жуда катта иқтидорни талаб этади. Сирожиддин Саййид шеърларида бу фазилат бўртиб кўринади. «Ватан абадий» шеърдан олинган куйидаги иқтибос ҳам ушбу фикрни тасдиқлайди:

Ҳар тепа, ҳар дўнглик турбат эмасдир,
Ҳар қандай айрилиқ ғурбат эмасдир.
Юртдан кетган ҳар зот Фурқат эмасдир,
Ватан қолар экан, Ватан абадий.

«Ҳар қандай айрилиқ ғурбат эмасдир» — оҳорли ва теран хулоса! Зеро, «ғурбат» — моҳият эътибори билан қамровли тушунча. «Фарҳанги истилоҳоти ва таъбиrotи ирфоний»да келтирилишича, «ғурбат» сўзи уч хил

маънони ифодалайди: 1. Ватандан жудолик гурбати. 2. Жоҳил ва фосиқ қавм орасида мажбуран, яъни гайририхтиёрий равишда ўтирган одам гурбати. 3. Ҳақ талабидаги орифнинг гурбати. Шоир Фурқатнинг гурбати ана шу маъноларнинг барчасини ўзида мужассам этгани тадқиқотлардан маълум. «Юртдан кетган ҳар зот Фурқат эмасдир» деган мисрада ўнлаб саҳифаларда баён этиш мумкин бўлган ана шундай чуқур моҳият ифодаланган. Банддаги ҳар бир мисра фикрнинг изчил, тугал бўлишига, «Ватан қолар экан, Ватан абадий» деган барҳаёт ҳақиқатни англатишга хизмат қилганини таъкидлаш керак.

Сирожиддин Саййид шеърларидаги яна бир фазилат — уларда улўф салафларга бўлган эҳтиром ёрқин ифодаланишидир. Аҳмад Яссавий, Навоий, Махтумқули, Бобур, Машраб, Фурқат каби ижодкорларга бағишланган шеърлар, улар ғазалларига боғланган мухаммаслар ҳам бунини тасдиқлайди.

Арузда ёзиш осон эмас. Бунинг учун наинки сўзни нозик ҳис этиш, уни маҳорат билан саралай олиш, муайян мезонга сола билиш зарур. Ҳатто булар ҳам кифоя қилмайди. Бунинг учун мумтоз адабиёт мутолаасидан лаззат олоқ, «билимлар учлиги» — илми аруз, илми бадеъ, илми қофия сирларини эгалламоқ талаб этилади. Сирожиддин Саййид жуда кўп замондошларидан шу

каби фазилатлар соҳиби экани, билганларини амалиётда маҳорат билан қўллай олиши билан алоҳида ажралиб туради. Бугунги шоирлардан камдан-ками бундай салоҳиятга эга экани сир эмас. Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ҳазажи мусаммани солим вазнида ёзилган қуйидаги машҳур ғазалига боғланган тахмис шоирнинг юксак салоҳиятига яна бир далилдир:

*Булут эрмас, кўк узра тарқаган кўнгил гумонидур.
Гумон қилмак бу дамда бегумон дилнинг зиёнидур.
Кўкарган хор ила хаслар тирикликнинг нишонидур.
Баҳор айёмидур даги йигитликнинг авонидур.
Кетур соқий, шароби нобким, ишрат замонидур.*

Тўғри, «хор ила хаслар»га кўкармоқ сифатини бериш бироз ғалат. Ушбу «айбғина»ни эътиборга олмаганда, тахмис вазн жиҳатдан ҳам, мазмун эътибори билан ҳам Бобур ғазалига мутаносибдир.

Сирожиддин Саййид Навоийни кўп ўқийди. «Хазойин ул-маоний»ни хатм қилган кунини энг катта байрам деб билади. Муҳими, шеърларида улур Навоийдан, мумтоз шеъриятимиздан баҳрамандлик таъсири сезилиб туради:

*Чаман ичра ўзи ҳам бир
атиргулдай бўлиб қолгай.
Дилимнинг қонига булбул
қанотин гар булаб қўйса...*

Менга ханжар билан шамшир
тиғига ҳаргиз ҳожат йўқ.
Узун мижгонларини гар
нигорим бир қадаб қўйса.

«Менга ханжар билан шамшир тигига ҳаргиз ҳожат йўқ» мисрасидаги вазн сакталигини эътиборга олмаганда, бу байтлардаги мумтоз ғазалнависликка хос жозибани ҳис этмаслик мумкин эмас.

Сирожиддин Саййид шеърларидан бирини «Навоийни ўқиш» деб номлаган. Унингча: «Ҳар бир калла, ҳар бир бош жаҳолатдан кўрқиши керак. Ҳар бир бола, ҳар бир ёш Навоийни ўқиши керак». Навоийдек улугларни ўқимаслик, англамаслик жаҳолатга олиб келишидан огоҳ қилишни бурч деб билган шоир «Ҳар бир ота, ҳар бир мўйсафид Умр ҳикматларин кўрсатиб, Нафс арқонларин қирқиши керак, Фарзандлари, наби-расига Навоийни ўқиши керак», дея таъкидлайди.

Улуғ салафлар маҳорат мактабидан ўрганиш самараси бўлса керак, Сирожиддин Саййид шеърларида теран фалсафий фикрларнинг бетакрор поэтик ифодаси даражасидаги байтлар, бандлар анчагина. Ҳазрат Ясавийнинг «Кўксумдаги зангорларим кетармукин» мисрасига тазмин ўлароқ яратилган шеъри, ҳадисларнинг назмий талқинлари, халқона ҳикматлар сингдирилган асарлари бунинг исботидир. Бир қарашда содда туюладиган, лекин ўқувчини умрнинг мазмуни, олам ва

одамнинг моҳияти ҳақида мушоҳада этишга ундайдиган мана бу мисралар ҳазрат Яссавий ҳикматларини эсга тушириши билан ҳам аҳамиятлидир:

Келиб кетмоқ ўйин эрмас, саёҳат ё зиёрат,
Умр йўли заҳматлару меҳнатлардан иборат.
Кўнгилларга қурдингми бир кўприкми ё иморат?
Қурганларинг ўзингники, қурмаганинг гумондир.

Кўнгилларга иморат қуриш, вайрон дилни обод этиш ҳақида «кўп ва хўб» ёзилган. Сирожиддин Саййиднинг ушбу битиклари уларнинг бирортасига ўхшамаслиги билан ҳам қимматлидир.

Ифоданинг ихчамлиги ва поэтик жозибаси, ҳеч бир замонда эскирмайдиган мавзуларнинг оҳорли талқини, қутилмаган гўзал ташбиҳлар қўллай олиш — Сирожиддин Саййид шеърятининг хос хусусиятидир. Унинг учун шеърят «воситаи жоҳ» эмас. Шоирнинг ўз эътирофича, «Оламда энг оғир — Сўзнинг йўлидир». Бу йўлдан юриш чиндан ҳам осон эмас. «Ғафур Ғулом сиёҳдонига» шеърида бетақрор ифодаланганидек:

Улуғ шоирларнинг қалби сиёҳдон бўлган,
Ёзса ярак қони билан ёзган, сиёҳ — қон бўлган.

Сирожиддин Саййид ана шу сермашаққат, «нўши бир бўлса, ниши минг, роҳати бир бўлса, ташвиши минг» (Огаҳий таърифи) йўлнинг саботли йўлчиларидандир. Чинакам шеърятга ташна қалблар малҳами бўлган

шеърлари шоирдан мудом беназир асарлар кутишга умид уйротади. Уқувчи билан илк мулоқотини «Рухим харитаси» тўплами билан бошлаган шоир «Дил фасли»га бир олам ютуқлар билан қадам қўйгани эса бу умидни янада кучайтиради.

Таъкидланганидек, Ватан ва миллатга муҳаббат туйғуси Сирожиддин Саййид шеърларининг асл моҳиятини, маъзини белгилайди. Шоир «ризқ-рузи ҳалол, мангу халқ» фарзанди эканидан ифтихор ҳиссини туяди. «Азал булбулларга ошён» бўлган она замин «боғларини бостан қарғалар кетгани»дан, юртга соҳиблик асл эгаларига муяссар бўлганидан қувонади. Мана бу мисралар ана шу қувонч изҳори ўлароқ яралган:

*Амир Темурлардан қолган номус-ор,
Бир синиқ гишти ҳам шараф-шон, юртим.
Сен — ўлмас ғурурсан, сўнмас ифтихор,
Суви ҳам, қуми ҳам зарафшон юртим...*

Адабиётимизнинг минг йиллик тарихи гувоҳлик беришича, чин дўст, чин ёр топиш шуаро учун ушалмас армон бўлиб келган. Ҳазрат Навоий «Меҳо кўп кўргузуб меҳрибоне топмаган»и, Фурқат «Оҳким, йўқтур мани табъимга лойиқ улфатим», дея изтироб чеккани бунинг далилидир. Устоз Абдулла Ориф: «Бахтиёр ҳар дилга ошно топилгай, Ғуссали дилга-чи лекин йўқ ҳамдам» деганда, айни шу туйғуни назарда тутган. Сирожиддин Саййиднинг

Қисмат қаттиқ, алам бисёр, эл зофил,
Бу дунёда борми бир дилхоҳ, Бобур? —

дейиши сабаби ҳам шунда.

Сирожиддин Саййид сўзга зуғум ўтказмайди. Шеърларининг оҳанги табиий, мисраларининг аксарияти қуйма. Айниқса, ғазалларида фикр таъсирчан, тасвир оҳорли. Уларни гўзал ташбиҳлар зийнатлаб туради. Минг йиллардан буён қуйланиб келаётган Ватан мавзуи унинг қаламида ўзгача инкишоф топаётганини ҳам шунинг билан изоҳлаш мумкин. Шу боис туйғуларнинг самимийлиги ўқувчига ҳам юқади:

*Бу диёрда тоғу тош шоир бўлиб,
Ерга тушгайдир қуём шоир бўлиб.
Ўргатар қуйлашни булбул сувлари,
Майса ҳам тебрайди бош шоир бўлиб.*

Булбул қуйини сувнинг шарқирашига менгзаш шеърдаги ўзига хосликдан далолат. Фақат бу ташбиҳни яққолроқ англаш, ҳис этиш учун «булбул» сўзидан кейин «тире» аломати қўйилиши мақсадга мувофиқ бўлар эди. Бу мисралар юқоридаги таърифларга нечоғлик мос эканини таъкидлашга эҳтиёж йўқ.

Сирожиддин Саййид сўз исрофидан парҳез қилади. Сўзни тежаб ишлатади, сўзга залворли мазмун юклай билади. «Шеър аро полвон бўлиш осон эмас» деган биргина таъриф орқали устоз Абдулла Орифнинг мил-

лий адабиётимизда тутган ўрнига муносиб баҳо бергани бунинг исботидир. «450000 лола» шеърида иккинчи жаҳон урушининг бутун фожиаси лўнда, таъсирчан, бетакрор ифодалангани ҳам фикримизни тасдиқлайди:

Кўз олдинга келтирсанг
Бўйларию кўз-қошин.
Тўрт юз эллик минг лола —
Кўкрагида кўрғошин.

Ҳар кўклам кўкка етар
Тўрт юз эллик минг нолам.
Ёт элларда ётибди
Тўрт юз эллик минг болам.

Сирожиддин Саййид «Шоир кимдир?» дея савол қўяди («Нуктаи назар» шеъри) ва «Мир Алишер бобонинг биринчи ва мангу муовинидир» деган хулосага келади. Адабиётга бундай юксакдан қараш ижодкорга муайян масъулият ҳиссини юклайди.

Чўлпон адабиётни «ўткир юрак кирларини ювадургон тоза маърифат суви» дея таърифлаган эди. Сирожиддин Саййид шунга уйғун фикрни ўзига хос тарзда, бетакрор ифодалайди. Унингча: «Шеър гарчи шоирнинг кўксида ёнган, Бўғзини куйдирган олов унидир. Шеърият — гул эмас, чечакмас, асли Рух ва кўнгилларнинг кир совунидир». Бинобарин, инсон руҳи ва кўнглини адабиётчалик поклайдиган бошқа бир ҳодиса

мавжуд эмас. Муҳими, шоир кўна бу ҳақиқатни поэтик жиҳатдан янгича ифодалаганидир.

Ҳар қандай шоирнинг ижодий камолотини кўрсатадиган бош омил — шеърларида теран ҳикматларнинг гўзал бадиият билан акс этишидир. Ижоднинг юксалиш палласида фикр теранлашади, «қаймоқ боғлайди», ифода сайқалланади, ўзига хослик яққолроқ намоён бўлади. Сирожиддин Саййид шеърларида ана шу камолот аломатлари бўй кўрсатаётгани алоҳида таҳсинга лойиқдир. Мана бу мисралар ҳам фикримизни қувватлайди:

Кетар жисминг муваққатдир.

Ватан — мангу муҳаббатдир.

Агар кимда муҳаббат йўқ,

жаҳонда номурад бўлай.

«Дил фасли» китоби — шоир ижодининг, таъкидланганидек, камолот босқичига мансуб. Китобнинг «Бойбува, дуо айланг...» («Бозор ижодиёти»дан) деб номланган алоҳида бўлимида шоир коса тагида нимкоса тарзида миллий маънавиятимиз ривожига салбий таъсир кўрсатаётган ҳодисаларни қоралайди. «Бош қолиб қорин билан ўйлайдиган»лар ҳеч қачон юртнинг корига яраши мумкин эмаслигини таъсирчан ифодалайди. «Ичи тўла риё, кўнгли қаро» кимсаларнинг «кийиб юрган чопонлари зар ранг» эканига таажжуб изҳор

этади. Уларнинг сурати ва сийрати мутаносиб эмаслигини ҳажв қилади.

Муборак ҳадислардан бирида «Киши бирор гуноҳ амалга қўл урса, унинг қалбида бир қора нуқта пайдо бўлади. Гуноҳига астойдил тавба қилса, бу қора нуқта кетади. Тавба қилмай, гуноҳларда давом этса, қора нуқталар сони ҳам кўпайиб боради», дейилади. Шоирнинг мана бу мисраларида ана шу ҳадис мазмуни гўзал поэтик ифодасини топгани Сирожиддин Саййид шеъриятида муборак сарчашмалардан баҳрамандлик таъсири кучаяётгани исботидир:

*Мен бу чаман саҳнасига
ошиқ бўлиб келган эдим,
Гул рангига тушундим
дил зангига тушунмадим.*

Шоир риёкорлик, кўнгли қаролик дилни занг босишига сабаб бўлишини образлар, тимсоллар воситасида тасвирлайди.

«Ахтарайлук» ғазалида миллат турмуш тарзига кириб келаётган нобоп аъмоллар ҳажв тифига олинган. Буюк Хоразмий машҳур «Муҳаббатнома»да «*Анингким, ол юзинда менг яратти, Бўйи бирла сочини тенг яратти*» дея сочининг бўйи билан тенглигини ёр гўзаллигига далил ўлароқ мадҳ этган эди. Таассуфки, замонамиз шоирлари энди бундай мисраларни ижод

қилиш имкониятидан маҳрумдирлар. Ижод қилсалар ҳам ёр сочининг бўйи билан эмас, бўйни билан тенглиги ҳақида ёзишлари мумкин, холос. Сирожиддин Саййидиннинг кесилган зулфларга оид мана бу байти ҳам фикримизни тасдиқлайди:

*Бўйинлар осилур зулфлар кесилмиш,
Биз энди ўзга бир дор ахтарайлуқ.*

Миллатпарвар Чўлпон «Садои Фарғона» газетасида 1914 йили босилган бир мақоласида мана бундай ёзган эди: «Эй қариндошлар... катта илтимосимиз шулдурки, Оврўпонинг мўдосидан, шишасидан ва бузуқ ахлоқидан намуна олмасдан ва бунларга бул жиҳатдан тақлид қилмасдан, балки илм, фан, ҳунар, саноатга ўхшашлик маданиятларидан намуна олуб, бул жиҳатдан тақлид қилмоқимиз лозимдур. Оврўпонинг мўдоси, шишаси ва бузуқ ахлоқи сизларни хонавайрон, беватан, асир, қул қиладур. Бундан сақланингиз!

Оврўпонинг мактаб, мадраса, илм-фан, саноат, ҳунарга ўхшаш маданиятлари сизларни обод, маъмур, олим қилуб, жоҳилликдан, асорат қуллигидан қутултуродур. Биродарлар, кўзларингизни очиб, яхши ўйланглар!»

Таассуфки, Чўлпон қўрққан ҳодиса рўй берди. Ҳар учала воқелик — Оврўпонинг мўдоси, шишаси ва бузуқ ахлоқи миллатнинг турмуш тарзига турли йўллар билан кириб келди. Энг ёмони, вужудни кўз-кўз қилишга,

яланочликка ружу қўйилаётганидир. Миллий ахлоққа қаратилган бу таҳдид ўтган аср бошида Чўлпонни нечоғлик ўйлантирган бўлса, унинг воқеликка айлангани янги юзйиллик аввалида Сирожиддин Саййидни шунчалик изтиробга солади. Мана бу мисралардаги аччиқ истехзо сабаби шу:

*Кўриб киндикларини халқа таққан,
Қочайлик, бир чуқур ғор ахтарайлук.*

Миллий ахлоқ, уни асраш ҳақида қайғуриш миллат зиёлиларининг зиммасидаги масъулиятдир. Шоирнинг бу каби шеърлари ана шу масъулиятни ҳис этиш, эртанги кун учун куйиниш самарасидир.

Сирожиддин Саййид замонавий миллий адабиёти-мизда ўз ўрнига эга, эътирофга сазовор шоирларимиздан. «Рухим харитаси»дан «Дил фасли»гача ҳар бир китоби, ҳар бир шеъри шоир ижодининг янги, янада баланд миқёсларга кўтарилиши учун асос бўлиб келаётгани ҳам бунинг исботидир.

Бу йил шоир таваллудига ярим аср тўлади. Биз унга яна шунча баракали умр, ҳозиргидан ҳам кўра ютуқларга тўлиқ, янада нурли ижодий истиқбол тилаймиз.

Нурбой АБДУЛҲАКИМ,
филология фанлари доктори

ЙИЛЛАР ВА КИТОБЛАР

1. **«Рухим харитаси»**. Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1984 йил.
2. **«Салқин харсанглар кафтида»**. «Янги аср авлоди» («Ёш гвардия»), 1986 йил.
3. **«Севги мамлакати»**. Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987 йил.
4. **«Асрагил»**. «Янги аср авлоди» («Ёш гвардия»), 1990 йил.
5. **«Мангу ризқ»**. Таржима (Андрей Вознесенский. Шеърлар, дostonлар, наср). Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1990 йил.
6. **«Меҳр қолур, муҳаббат қолур»** (Бадиалар, мақолалар). «Чўлпон» нашриёти, 1992 йил.
7. **«Куйдим»**. Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1994 йил.
8. **«Уйингдаги бешиқлар»**. «Ёзувчи» нашриёти, 1996 йил.
9. **«Ватанни ўрганиш»**, «Чўлпон» нашриёти, 1996 йил.
10. **«Эгаси бор юрт»**. Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2001 йил.
11. **«Ватан абадий»**. «Шарқ» нашриёти, 2001 йил.
12. **«Устимиздан ўтган ойлар»**. «Чўлпон» нашриёти, 2003 йил.

13. «**Кўксимдаги зангорларим**». «Маънавият» нашриёти, 2004 йил.

14. «**Қалдирғочларга бер айвонларнингви**». «Шарқ» нашриёти, 2005 йил.

15. «**Дил фасли**». «Ўзбекистон» нашриёти, 2007 йил.

«**Яшасин ёмғирлар**» (Мақолалар, бадиалар, хотира ва суҳбатлар). Фафур Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2007 йил.

МУНДАРИЖА

«Менинг шoirлигим — орэу...» 5

Бахор кўнгироқлари

Асал қизим Нигина	9
Нуқтаи назар	10
Янги-янги йиллар келади	10
Бурдойзорларим	12
Бор	14
Темир йўллар	15
Жайхун шамоллари	16
Университет мадҳияси	18
Ҳаёт кўзгуси	20
Улуғроқ иш борми элнинг тинчидан	22
«Илтимос, суйанмангиз»	23
450 000 лола	26
Шоҳ Бобур	28
Дўрмондаги ҳаққуш	29
Устозлар ёди	30
Фахрийлар	30
Устоз	31
Тириктепа	33
Бевафолик	35

Одамзод	37
Ияхор	37
«Тошкент оқшоми»га	39
«Маҳмуд деган ошиқ...»	42
Ўтиблар ичган сувларим	42
Фурқат бобо ва фермерлар қиссаси	44
Ҳақ сўз	47
Мақсуд Шайхзода. Ўзилмаган хотиралар	49
Эски эртақ	51
Мақол таҳлили	55
Бир идиш	56
Сайр	58
Ватан	58
Дарё	59
Манзиллар	61
Булбул	62
Дийдор	63
Дил	64
Сомон йўли сомонлари	65
Хизмат ҳудудидан ташқарида	67
Мусофирлар	68
Хавотир	69
Сомончилар	71
Бир қавм	72
Тегирмончи.....	73
«Даланг сенинг болангдир...»	75
Навойнинг боғлари	76
Баҳор кўнғироқлари	79

Шоҳгут	80
Нигина ва Афсона	81
Мутаржим	83
«Она, тўглаб чиқса бардошларингиз...»	83
Саҳар туриб	84
Мактабга бораман	84
Мултфилм (болаларга)	86
«Тушмиш қайси дарахтлардан...»	88
«Менинг султонларим кетди...»	88
Мир Темурий қовунлар	89
Илк овриқ	91
Келишмадик	93
«Ярқираган торларимни...»	94
Укадўст	95
СамДУ шаънига	96
Кобулда баҳор	97

**Дилимдан бошланиб созлар,
эл ичра қилса парвозлар
(Ғазал машқи)**

Кўна ғазал	101
Умр ғазали	102
«Мен жаҳондин бир жаҳону...»	103
«Жаҳон ичра яна минг бир жаҳон...»	104
«Мен ишқ элининг...»	105
«Гул билан гул ўртасида...»	106
«Ғанимлар сен билан бизни...»	106

«Қаноат қилғил, эй дилким...»	107
«Дил букун...»	108
«Мен кўнгил дунёсининг...»	109
«Бу дунё эскилардан қолган...»	110
«Баҳор айёмидур...» (Заҳриддин Муҳаммад Бобур ғазалига мухаммас)	111
«Гарчи умри одамизод...»	112
«Хазонрез келди, буткул...»	113
«Айлади Ҳофиз насиҳат...» (Ҳофиз Шерозий ғазалига мухаммас)	114
«Мен сени осмон десам...»	116
Бўл (Завқиёна оҳангларда)	116
Тижорат мулкида	117
Шаҳр аро	118
Соқиёна	119
Уйқулик бахт	120
Икки дил ғазали	121
Ҳайит ғазали	122
Бўса (Чўлпондан икки сатр)	123
Ҳофиз ғазали	125
«Баҳор бу йил ажиб...»	126
То Навоий бор	127
Эски ташбех	129
«Инжа, нозик хол...»	129
«Сочларинг тун ичра...»	130
Ифтихор	130
Аёл манзумаси.....	133

«Лоладек юз бирла...» (Фурқат ғазалига мухаммас)	135
Ойбек	136
«Муҳаббатли бу оқшомлар...»	138
«Икки холинг нуқтасидан...»	139
«Нозанинлар ул замон...»	141
«Кипригинга қор қўнибдир...»	142
«Менда кўнгил торларию...»	143
«Ўлдиргуси» («Бозор ижодиёти»дан)	145
«Нос бозори қанию...» («Бозор ижодиёти»дан)	147
«Эй лоларуҳлар...»	148
«Ўлтирар бўлса ёнимда нозаниним...»	149
Тонг	150
«Улуғ бобонг Навоийнинг...»	154
«Қоши қаролар, кўзи қаролар...»	156
«Зулфинг очилиб...» (Мир Алишер Навоий ғазалига мухаммас)	157
«Зулфлариким, икки ёндин...»	158
«Гулсанамнинг гул бўлиб...»	159
Севишганлар ғазали	160
«Бир дилором бирла шом...»	162
Қор ғазал	163
«Ёниб ўттил жаҳонда, то...»	165
Хушxabар	167
«Эй дил, сенинг ёр олдида...»	168
«Гулни дилга бойлаган...»	170
Мажлис ғазали	171
«Чамандирсан чамандан ташқарида...»	174

Кўҳна гаплар	175
«Икки қошинг ўлдирсалар...»	176
Менинг ҳолимни	177
«Очганингда ногаҳон гул сийнабандинг...»	177
Ҳазрат Навоий	178
Лолалар чиқди	179
Эллик ёш ғазали	180
«Нигорим холларидан...»	183
Аллома билан суҳбат	184
Афросиёб	185
Шеърү разал («Жумъаниёз Жаббор бобо...»)	186
Ул иккининг даврони	188

Кўнгил соҳили
(Шамнома)

Шамнома	193
Кўнгил соҳили	222

Яхшилик эскирмагай
(Қирқ ҳадис)

«Сенинг даргоҳингда кўзларимда нам...»	233
--	-----

«Дил сари қилдим сафарлар...»
(Таржималар)

АБУ ҲОМИД ҒАЗЗОЛИЙ

Муножот лаззати	263
-----------------------	-----

МАВЛОНО ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ

Ғазаллар

«Эй юзимни даҳр аро...»	275
«Гул каби гулшан томон...»	275
«Бир сонияда мени гулистон...»	276
«Дилбарим қилгай вафо...»	277
«Дилимнинг дардини ҳаргиз...»	277
«Кел, эй жонимга жононим...»	278
«Ғазал айт ёрга, эй мутриб...»	279
«Лабинг шаҳрига бир кунга...»	280
«Дилга кетдим, дилга кирдим...»	282
«Жоним менинг, жоним менинг...»	283
«Бу хилват уйда биз бирлан...»	284
«Боргил, дили қушларга айт...»	285
«Эй жаҳон, эзди мени савдоларинг...»	286
«Йўқ бўлишда йўқ бўлиш...»	287
«Тебранур ҳар битта шох...»	287
«Эй кўнгул, жонон томон кетмоқдасан...»	288
«Кетгуси ақлу ҳушу тан...»	289

ҲОФИЗ ШЕРОЗИЙ

Ғазаллар

«Гум бўлиб кетган Юсуф...»	291
«Эйки, пистанг ханда урмиш...»	292
«Бода бергил соқие...»	293
«Сочингни гулни баргига...»	294
«Ёрга ошиқман, менга...»	295

«Кемамизни келгилу солгил шароб дарёсига...»	296
«Менинг бир мушкулим бор...»	296
«Йилларки риндлар мазхабин...»	297
«Бу замон савдосига...»	298
«Ушбу гурбатхонадин кетсам...»	299
«Бир дилбари жоним менинг...»	300
«Лола даврида қадаҳ ол...»	302
«Эй лабингдин битта сўз...»	303
«Хуш рақамни гул юза...»	304
«Қайда васлинг муждаси...»	305

АЛЕКСАНДР ПУШКИН

«Бизни азал-азал...»	306
«Кувгин кунларимда...»	306
«Бекор, энди барчаси бекор...»	307
«Дунёда бир орзу...»	307
«Бизнинг тажрибамиз...»	308
«Бир умр...»	308
Кудрат	308
Куч ва кучсизлик	309
Касалхона деворига битик	309
«Ўрмонлар, ўру қир...»	309
«Гулзор аро...»	309
«Қизман деб ҳар шеърда...»	310
«Кўпларга лабларинг...»	310
«Сиз гўзалсиз...»	310
«Ярим — аслзода...»	310

ЛОЙИҚ ШЕРАЛИ

Хайём пиёласи	311
Майпарастларга ҳазил	316
«Умрим ярими ғам била армонига...»	316
«Сен пул ғамида сўдингу...»	317

АНДРЕЙ ВОЗНЕСЕНСКИЙ

Лорка лолалари	318
Мангу ризқ (<i>Достон</i>)	326
Марсия	341
Саҳар турмоқ ёки шабнам сайли	343
Дўст зиёси	344
«Болалар кетиб қолар...»	346
«Эркак елкасида қизчаси...»	346
Афсона	347
Микеланжело таваллоси	348
Атроф-муҳит муҳофазаси	348
«Табиатда истаганча...»	349
Сенинг итинг	349
Ақл	351
«Бу қизларга гул берсанг бас...»	351
Кутиш	352

АЛЕКСАНДР ФАЙНБЕРГ

«Тақдир — ҳақдир...».....	353
Онамга.....	353
«Бу дунёда...».....	354

«Икки дунё аро...»	354
«Хайр. Хуш қол...»	354
«Нима бўлди менга...».....	355
Ёпиқ эшикка битик	355
Нурбой Абдулҳаким. «Рухим харитаси»дан	
«Дил фасли»гача	356
Йиллар ва китоблар	372

СИРОЖИДДИН САЙИД

СЎЗ ЙЎЛИ

2-жилд

«Шарқ» нашриёт-матбаа

акциядорлик компанияси

Бош таҳририяти

Тошкент — 2008

Муҳаррир *А. Аҳмедов*

Расом *О. Жолдасова*

Бадий муҳаррир *Ф. Башарова*

Техник муҳаррир *Р. Бобохонова*

Мусаххилар: *М. Зиямухамедова, Ш. Хуррамова*

Саҳифаловчи *Л. Бацева*

Теришга берилди 28.08.2008. Босишга рухсат этилди 10.09.2008. Бичими 70x108^{1/32} «Академия» гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма табоғи 16,8. Нашриёт-ҳисоб табоғи 14,3. Адади 3000. Буюртма № 4933. Баҳрси келишилган нарҳда.

«Шарқ» нашриёт-матбаа

акциядорлик компанияси босмаҳонаси,

100000, Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.